

UDVIKLINGSPLAN FOR
**FREMTIDENS
AABENRAA**
FREMTIDENS KØBSTAD I 2035

FORORD

BYRÅDET HAR SAGT JA TIL PLANEN, OG VI ER KLAR TIL AT HANDLE. FOR EN PLAN MED MÅL OG VISIONER GØR DET JO IKKE ALENE. DER SKAL HANDLES!

AABENRAA PÅ FORKANT MED FREMTIDEN Aabenraa står over for udfordringer på lige fod med andre købstæder og byer i Danmark. Faldende indbyggertal, flere ældre og i konstant konkurrence med nabobyer om arbejdspladser, detailhandel og den mest attraktive bymidte.

Aabenraa har dog et særligt fortrin. Som enkelte andre udvalgte byer i landet er Aabenraa på vej til at få et supersygehus. Sygehuset forventes at levere 1600 flere arbejdspladser til Aabenraa inden for få år. Det er en massiv offentlig investering i Aabenraa, som rækker mange år ud i fremtiden. Det tror vi på kan gøre en forskel for udviklingen af Aabenraa by.

Men vi er også bevidste om, at vækst og tilflyttere ikke alene kommer på grund af flere arbejdspladser. Vi må som by gribe chancen og selv gøre en aktiv indsats for at vækste. Vi må gøre byen attraktiv at flytte til og at investere i.

Samtidig skal vi gøre byen bedre for dem, der allerede bor her. De er om nogen ambassadører for byen, og det er vigtigt, at vi har selvfølelsen på plads.

Det er også vigtigt at pointere, at et fokus på hovedbyen i Aabenraa Kommune er et fokus på hele kommunen. En stærk hovedby med en stærk identitet vil have en positivt afsmittende effekt på de øvrige bysamfund og landdistrikter i kommunen.

UDVIKLINGSPLANEN Derfor er det også, at jeg på vegne af byrådet med stolthed her præsenterer udviklingsplanen for Fremtidens Aabenraa, som har et meget højt ambitionsniveau.

I sommeren 2012 indgik Aabenraa Kommune i et samarbejde med Realdania om at udvikle en visionsplan, en udviklingsplan for Aabenraa ud fra det åbenlyse udviklingspotentiale, der findes i byen.

Det har været et frugtbart samarbejde, og Realdania har bidraget til at hæve overliggøren for denne udviklingsplan. I samarbejdet er der udviklet en plan, der ikke bare skal fremtidssikre Aabenraa, men også tjene til inspiration for andre købstæder og byer uden for de store vækstcentre i Danmark.

Processen frem mod denne udviklingsplan har været intens og spændende. Den har udfoldet de væsentlige potentialer, der er i Aabenraa og har samtidig adresseret udfordringerne. Den har budt på ny viden, og den har involveret mange borgere og erhvervsdrivende i det som er, og skal være, en fælles indsats for Aabenraa. De lokale inputs blev givet videre til tre dygtige teams; Team Transform, Team Adept og Team Cobe/SLA, som i en arkitektkonkurrence gav hver deres bud på udviklingen af Aabenraa.

Jeg sad selv med i bedømmelseskomitéen, så jeg vil også gerne kvittere for, at Realdania gav os mulighed for at vælge tre vindere i stedet for kun én. Det betød nemlig, at vi kunne vælge alle de bedste projektslag til i stedet for at vælge to gode projekter helt fra.

På den måde har vi på tværs af tre gode projekter skabt den bedste udviklingsplan for Aabenraa.

Der er kommet en fremsynet og overordentligt spændende plan ud af processen. Alene de centrale hovedgreb med en klimaboulevard, ideen med at skabe et handels- og kulturloop omkring gågaden

og området ved markedspladsen og Aktiv Campus Aabenraa er tiltag, der både på markant vis vil ændre byens ansigt udadtil og samtidig skabe nyt liv i byen.

Det har også været væsentligt gennem processen at få ideer til, hvordan vi kan bevare Aabenraas historiske identitet, både hvad angår vores historiske bymidte og det at have en aktiv erhvervshavn alt imens, vi forbedrer og kvalificerer bymidten, så Aabenraa bliver den moderne og levende købstad, vi alle ønsker os. Disse emner er blandt andre beskrevet i planen.

Jeg er stolt af, at vi nu har fået skabt en plan, der skal være en paraply over den fremtidige planlægning i Aabenraa. Planen skal sikre sammenhæng, og at alle initiativer i byen trækker i samme retning.

KLAR TIL HANDLING Byrådet har sagt ja til planen, og vi er klar til at handle. For en plan med mål og visioner gør det jo ikke alene. Der skal handles!

Noget af det fine ved denne plan er, at den anviser helt konkrete projekter, som vi, der sidder i byrådet, kan prioritere i budgetlægningen og gå i gang med at få gennemført. Planen er samtidig langsigtet, og mit ønske er, at også fremtidige byråd vil tage planen til sig med det langsigtede mål for øje - at gøre Aabenraa til Fremtidens Købstad.

For Fremtidens Købstad med en levende og moderne bymidte skal være central drivkraft, når vi skal sikre, at Aabenraa også for fremtidige generationer bliver et godt sted at bo, besøge og drive virksomhed.

Thomas Andresen
Borgmester i Aabenraa Kommune

Illustration venstre:
Visualisering Team Cobe/SLA fra arkitektkonkurrencen

Illustration højre:
Portræt af Borgmester Thomas Andresen
af fotograf Poul Frey Skott

FREMTIDENS AABENRAA - FREMTIDENS KØBSTAD

VISIONEN ER KLAR efter måneders arbejde. Et frugtbart samarbejde med fonden Realdania blev påbegyndt sommeren 2012. I februar og marts 2013 fandt de første offentlige arrangementer sted - og Aabenraa som Fremtidens Købstad kom til debat og i fokus.

Som et skridt mod en vision for Aabenraa blev der i maj 2013 udskrevet en arkitektkonkurrence med henblik på at få løsningsmodeller til Aabenraa som Fremtidens Købstad

Processen har fulgt en stram tidsplan på 12 måneder fra start til nu. Tidsplanen er overholdt, og resultatet af en grundig og intens proces præsenteres nu i form af denne udviklingsplan.

Læs om hele processen på side 56-57

PÅ BYSTRATEGISK NIVEAU Gennem hele projektet har det bystrategiske niveau været diskuteret - Aabenraa bys udfordringer minder i høj grad om det, der er generelle tendenser for byer landet over.

Aabenraa Kommune tog med planarbejdet omkring Fremtidens Købstad fat om nogle af købstædernes centrale problemstillinger, og de tanker, der er tænkt i Aabenraa, skal meget gerne kunne inspirere andre købstæder, der er i en lignende situation, til moderne fornyelse.

Illustration midt: Modelfoto, Colourbox

Illustration højre: Artikel af Kirsten Lund Hansen, 1. marts 2013 Jyske Vestkysten, Aabenraa sektionen.

KØBSTÆDERNE MISTER DERES HANDELSIDENTITET Mange købstæder og byer uden for de store vækstcentre er i disse år i gang med at finde nye ståsteder, som skal bære dem ind i fremtiden.

Den helt store udfordring for købstaden er, at den er i gang med helt at miste sin rolle som købstad, altså som centrum for handel og de erhverv og det liv, der følger med et rigt handelsliv. Dertil kommer stagnerende vækst, klimatilpasningsproblemer og en stigende regional, national og international konkurrence.

At hamle op med disse udfordringer kræver, at købstæderne redefinerer deres identiteter ved, at de enten opfinder en helt ny identitet eller genfinder deres særlige egenskaber og redefinerer deres identitet via dem. Uanset om det gøres på den ene eller anden måde, er det nødvendigt at skabe en identitet, der ikke baserer sig på handel alene, men på en mangfoldighed af oplevelser, aktiviteter og attraktive bosætningstilbud. En identitet, der samtidig udspringer af byens stedbundne kvaliteter.

FREMTIDSSIKRET En fremtidssikring kræver bl.a., at man håndterer købstadens alvorlige udfordring med det vigende handelsliv f.eks. ved at skabe rammerne for, at andre former for publikumsorienterede og bylivsgenererende aktiviteter kan udfolde sig i byen.

Det hører også med til en fremtidssikring af byen, at man præventivt håndterer udfordringer ved klimændringer og trafik, så byen ikke løbes over ende af oversvømmelser, sander til i trafikpropper eller helt mister besøgende på grund af ugunstige parkeringsforhold. Såvel overfladevand som mennesker og biler skal kunne bevæge sig smidigt fra udgangspunkt til endemål.

FREMTIDSFOKUSERET At være fremtidfokuseret kræver vilje og vedholdenhed. Der skal være vilje hos borgere og byråd til at tænke nyt og genopfinde måder at udnytte byens potentialer på. Vedholdenheden skal sikre, at man ikke bare accepterer tingenes tilstand, men hele tiden har øje for, om noget kan forandres til det bedre set i forhold til byens fornyede identitet og byens rolle i en regional og national sammenhæng.

At have fokus på fremtiden betyder også, at der skal tænkes langsigtet. Det handler ikke kun om at få idéerne, men også at holde fast i dem på den lange bane og få dem realiseret. Skridt for skridt uden at gå i stå undervejs.

FREMTIDSPARAT Købstæderne og kommunerne skal være parate til handling. At være fremtidsparat vil sige, at alle har den vilje, der skal til, for at skabe rum for de muligheder, der kan cementere byens nye identitet. Byudvikling skal ske på baggrund af en robust grundstruktur, en solid byplanlægning, som kan fungere sammen med en fleksibel og tilpasningsdygtig handleplan.

Kommunerne skal være parate til at gå forrest med investeringer, som gør byerne attraktive for private investeringer. Kommunerne skal vise, at de selv tror på deres planer, at de vil holde fast i planerne, og at de vil investere i dem. Hvis de ikke selv tror på det, er der heller ikke nogen investorer, der tør tro på det. Kommunale investeringer kan dog næppe ændre byernes identiteter alene - det skal være en fælles indsats, som involverer både erhvervsliv og borgere. Forandringerne skal i høj grad komme indefra.

Udfordringen er, ikke kun at se sig som konkurrenter, men at se sig som en del af et nationalt og regionalt bysystem, hvor omstilling, synergi og samarbejde fylder lige så meget som den traditionelle konkurrence om vækst. Fremtidens købstad skal udvikle sig til at complimentere regionens andre større byer - netop ved at se sig som noget andet end de andre - nemlig sig selv! Citat fra dommerbetænkningen - Aabenraa Fremtidens Købstad

FREMTIDENS KØBSTAD

Visionen for Aabenraa og andre købstæder med redefinerede identiteter er, at fremtidens købstad skal være:

FREMTIDSSIKRET

FREMTIDSFOKUSERET

FREMTIDSPARAT

FREMTIDENS AABENRAA

Visionen for Aabenraa som Fremtidens Købstad er, med afsæt i de stedsbundne kvaliteter og potentialer, at Aabenraa i fremtiden skal være:

EN BY MED STYRKET HJERTE

ET SUNDHEDSCENTRUM I SØNDERJYLLAND

EN MODERNE OG LEVENDE KØBSTAD

EN MODERNE BY MED HJERTET I BEHOLD Visionerne for fremtidens Aabenraa har baggrund i et ønske om at styrke byens by- og landskabsrum og skabe en levende bymidte med mennesket i centrum. En by, der kan rumme moderne strømninger og klare den efterspørgsel, der måtte komme inden for detailhandel, boliger, infrastruktur og aktiviteter. Alt sammen for at byen kan udvikle sig som en vækst- og værdiskabende faktor i regionen, som et naturligt centrum i Sønderjylland.

BY MED STYRKET HJERTE Aabenraa er som hovedby i Aabenraa Kommune ansigtet til omverdenen. Byens hjerte har i 2035 slået i 700 år. Aabenraa er altså en by med historie. Der knytter sig tilmed en ganske særlig grænselandshistorie til Aabenraa, som skinner igennem, når man går i byens ældste gader og smutter gennem de smalle smøger.

Det historiske er langt fra den eneste kvalitet, Aabenraa har. Byen har store naturmæssige kvaliteter med grønne områder og vandløb helt ind i bymidten. Hele byen er endda omkranset af skov og fjord.

Der er et naturligt handelsstrøg i den gamle bydel, som i fremtiden skal spille sammen med handelsområdet ved markedspladsen og danne et handels- og kulturloop i midtbyen.

Med planerne for Aabenraa som Fremtidens Købstad skal alle bymidtens eksisterende kvaliteter trækkes frem og styrkes. Byen skal udvikles indefra og ud. Der skal ydes en indsats i bymidten, idet bymidten og indfaldsvejene dertil er det førstehåndsindtryk, som borgere og besøgende får af byen.

Campusområdet i Aabenraa er et af de steder, som i fremtiden vil generere liv i bymidten og styrke hjertet. Her er byens uddannelsesinstitutioner samlet, og der skal etableres nye muligheder for et aktivt studieliv. Der opføres en helt ny multiarena.

Og projekt Aktiv Campus Aabenraa skal gøre det let og indbydende at bevæge sig fra, til og imellem skolerne og idræts- og svømmecentret med den nye multiarena, der ligger midt i området.

SUNDHEDSCENTRUM SØNDERJYLLAND Aabenraa er et geografisk centrum i Sønderjylland. Og med det nye supersygehus, som både omfatter et somatisk akut-sygehus og et psykiatrisk sygehus, bliver Aabenraa også centrum for sundhed.

Visionen tager afsæt i ambitionen om at understøtte og fremme den sunde identitet, men samtidig holde fast i og bevare det sønderjyske aftryk.

Byrådet vedtog i 2012 planstrategien Sund Vækst. En planstrategi som efterfølgende er konkretiseret i Vækstplan 2018, der indeholder 32 projekter, som skal bidrage til sund vækst i Aabenraa. En række af disse projekter har sundhed og læring i centrum, herunder også denne udviklingsplan for Aabenraa som Fremtidens Købstad.

Visionerne og projekterne i Fremtidens Købstad skal altså understøtte intentionen om at blive et centrum for sundhed i Sønderjylland. Det skal bl.a. ske ved at styrke de naturgivne værdier, der er i og omkring Aabenraa, som faktisk gør os sunder. Byen er anlagt midt i et kuperet landskab, der strækker sine skove, strand og andre indbydende rekreative områder ind i byen, som direkte inviterer til, at man går, cykler, løber, leger, bader og sejler. Disse naturgivne kvaliteter skal i fremtiden være endnu mere tilgængelige, og samtidig skal naturen, som kendetegner Aabenraa, trækkes med ind i de urbane byrum. Bevægelse og sundhed skal fremmes gennem aktiverende byrum af høj kvalitet.

Aabenraa er allerede nationalt kendt for Sygehus Sønderjylland. Det viser en imageanalyse gennemført af Aabenraa Kommune i 2013. Men det er ambitionen, at Aabenraa som Fremtidens Købstad bliver kendt for mere end sygehuset, nemlig som sønderjysk centrum for sundhed.

MODERNE OG LEVENDE KØBSTAD Købstadens identitet som handelsby er under stærkt pres. Derfor er det ikke traditionel handel alene, der skal gøre Aabenraa til Fremtidens Købstad.

Handel foregår i dag på mange andre præmisser end i butikker. En rigtig stor del af den er flyttet over på internettet. Derfor er fremtidens butikker måske mere showrooms end egentlige butikker. Og der er måske heller ikke så mange af dem. For at imødekomme de ændringer, som sker, skal der tænkes andre aktiviteter og oplevelser ind i byen udover handel. Aktiviteter som er publikumsorienterede, og som trækker liv til bymidten.

Aabenraas historiske centrum med tætte gaderum, pladser og smalle gyder skal styrkes. Det samme skal handelsområdet. H.P. Hanssens Gade skal være et nyt urbant byrum med pladser, attraktioner og mulighed for at opføre butikker i større skala. Den gennemkørende trafik skal flyttes ud på Gasværksvej og dermed give plads til bylivet i bymidten.

Visionerne for fremtiden tager afsæt i de stedbundne kvaliteter og potentialer. Aabenraa er en by, som holder fast i traditionerne, men samtidig følger tidens trends...

Fremtidens købstad i 2035 – det kræver vilje

VISION: En chef for mange af dem, som Aabenraa gerne vil have til at bosætte sig i byen og kommunen, og en chef for en privat virksomhed med mange arbejdspladser, har sat ord på, hvad der skal til for at nå målet.

Af Kirsten Lund Hansen
TE: 7211 4021, klu@ny.dk

AABENRAA: År 2035 – det er lige om lidt. Skal Aabenraa nå målet om at blive Fremtidens Købstad, kræver det virkelig vilje.

Det var et af de meget klare budskaber, da flere end 100 aabenraaere i Sønderjyllandsraffen mødtes om at sætte de første ord på visionen.

Rådskabet kom fra Henning Dam, områdedirektør i Sydfionk, med rykstadretse i Aabenraa. Han er ikke i tvivl om, hvad det kræver at nå ønskesåret: Et centrum, der viser voers

skjulte slæbender.

- Et urgdøms- og cafe/tv, hvor vi alle kan mødes.
- En videregående uddannelsesinstitution, der understøtter erhvervslivet, for eksempel inden for transport/ogistik.
- Og hans ønsker:
- Et birkfang ved E45, der kan lække besøgende til.
- En aytanende gade.
- Åbne grønne pladser og færre tomme bygninger.

Og på 1. inn jernem, som administrerende direktør på Sygehus Sønderjylland chef for mange af de, som Aabenraa gerne vil have til at bosætte sig i byen og kommunen, havde bud på, hvad der

skal til – efter at have spurgt sig for blandt ansatte. Haas krav lyder:

- Et godt image og høj kvalitet for skole og børneomsorg.
- Mere attraktive indtjningsmuligheder, der kan tage kampen op med Farsborg og Kolding.
- Og hans ønsker:
- I flere fjordnære huse eller store lejligheder.
- Flere events eller et mere periferet kulturliv.

Set med øjne udefra såg Kristian Branasager fra COWI fast, at det er vigtigt, at Aabenraa sætter 100 procent på bymidten og garanterer, at planen holdes.

FAKTA

VISIONEN

- Aabenraa Kommune har sat gang i en proces, som skal gøre «købstaden til en af de mest levende og mest moderne i Danmark i 2035, når Aabenraa som købstad fylder 700 år.
- «Planen udvikles over det næste år med fonden Realitana som samarbejdspartner, og visionsplanen skal være med til at vise vejen for landets øvrige købstæder», hedder det på hjemmesiden aabenraa/fremtidenskobstad.dk

NÆSTE MØDE

- Det tredje møde om Fremtidens Aabenraa holdes på Folkets Hus den 7. marts klokken 19.30-22. Her arbejder et bypanel videre med fundamentet for en arkitektkonkurrence og med konkret fokus på bymidten i Aabenraa.

FREMTIDENS AABENRAA - FREMTIDENS KØBSTAD

TRENDS & TRADITIONER Det er i det stedsbundne i Aabenraas fremtidige identitet, selvfølelsen i Aabenraa er nedfældet. Og det er her, en fremadrettet styrket identitet som sundhedscentrum i sønderjylland skal finde sit afsæt.

At skabe en ny og styrket identitet holder kun i det lange løb, hvis den er forankret i det, der allerede er der.

De trends, der er beskrevet her, repræsenterer det moderne og sunde Aabenraa, som i fremtiden skal udfoldes med henblik på at styrke en identitet som sundhedscentrum.

Traditionerne repræsenterer - ja naturligvis - traditionerne. De traditioner, som stolt bæres videre, og som i høj grad understreger de sønderjyske rødder. De rødder, som skal fortolkes og bevares i en moderne form, sådan at Aabenraa ikke blot bliver et sundhedscentrum på danmarkskortet - men et sundhedscentrum i SØNDERJYLLAND.

Vi ær manne som ær bløvn træet af, at de kommende generationer ær begynt å snak rigsdansk. Hvis vi i ær fremti ska blyv væ mæ å kold voss synnejyder, ær vi nøj tæ å bevar voss synnejysk sproch

Citat fra Æ Synnejysk Forening
- synnejysk.dk

TRENDS & TRADITIONER I AABENRAA

CENTRUM SØNDERJYLLAND - HOT OR NOT? Aabenraa er centrum i Sønderjylland, og byen og egnen har meget at byde på, som er med til at skabe en fælles identitet for dem, der bor her. Identiteten favner både trends og traditioner.

Det siges, at sønderjyder har en særlig folkesjæl. Det billede, der tegnes af den sønderjyske folkesjæl, bygges ofte op af landsdelens særlige historie og mange traditioner. Billedet kan få karakter af en karikatur, når det historiske får for meget vægt. Men det korrekte billede er faktisk, at tradition og trends går hånd i hånd.

Aabenraa er med på noderne, men holder samtidig fast i de rødder, der har sat rammerne for sønderjyderne gennem mange mange år.

Traditionerne i Aabenraa favner begreber som fællesskab, folkefest og fadøl, mens trends kan karakteriseres ved begreberne sundhed, bevægelse og social kapital.

HØJT TIL HEST Hvis man spørger en aabenraaer, hvad han eller hun skal lave første weekend i juli, bliver svaret meget sandsynligt: Til ringridning! Byen står bogstaveligt talt på den anden ende, når den traditionsrige event finder sted og spreder sine konkurrencer og festligheder ud over byen i en forlænget weekend.

Bilister holder velvilligt tilbage for ryttere i optog, dyrskuepladsen er forvandlet til festmekka, og tatioorkestre og brassbands fra nær og fjern indrammer hele spektaklet med en insisterende messing-blæser-lydkulisse.

Ringridningen i Aabenraa er meget mere end ringridnerpølser og fadøl. Det er en folkelig fest, der samler kommunens borgere i sådan en grad, at bortrejste i stor stil vender hjem til føde- eller ungdomsbyen for at være med og møde gamle venner og bekendte.

LØBETUR I BJERGE OG MUDDER Der løbes i stor stil i det kuperede landskab i og omkring Aabenraa. Den

individuelle og fleksible sport er in som aldrig før. Flagskibet for de løbeglade aabenraaere er Aabenraa Bjergmarathon, som hvert år i slutningen af juni tiltrækker folk fra nær og fjern.

I alt ca. 3.500 løbere kommer til Aabenraa fra hele landet og fra hele verdenen for at deltage i løbet, og det udfordrende løb vokser sig større år for år.

Bjergmarathon samler aabenraaerne i en positiv og sund stemning. Byen syder af liv denne lørdag i juni. Folk hænger ud af vinduerne i byen, og de, der ikke løber, står ude langs ruten for at heppe på de pustende deltagere.

Der findes mange maratonløb i Danmark. Men ingen er som Aabenraa Bjergmarathon. Denne rute, der snor sig gennem byen og ud på landet ad små veje, gennem skove og over bakker, der er så høje, at vi ikke tøver med at kalde dem bjerge, er noget helt specielt.

I det hele taget er hele kommunen spækket med løb, arrangeret af de lokale idrætsklubber og ildsjæle. Et af de mere spektakulære er Mandehørm, hvor 800 løbere fortrinsvis fra Syd- og Sønderjylland, men også fra andre egne af landet, vælter sig gennem en udasende rute med masser af forhindringer som f.eks. muddergroften.

IDRÆT FOR ALLE I Aabenraa er der idræt for alle. I alle aldre. Faktisk er der så mange velfungerende idrætsforeninger og så meget idrætsmæssig aktivitet i andre sammenhænge, at Kulturminister Marianne Jelved og Nordeafonden har udvalgt Aabenraa til at være Breddeidrætskommune for perioden 2014-2016 under temaet "Idræt for alle".

Med status som breddeidrætskommune følger muligheder for at sætte endnu flere idrætsprojekter i gang, som er beregnet for alle borgere. Konkret er der syv projekter på tegnebrættet, som spænder lige fra Læt æ' Rumpæt til indsatser for børn med særlige behov.

LIGAHÅNDBOLD Aabenraa Svømme- og Idrætscenter udvides nu til Multiarena Aabenraa. Stedet danner rammen om den ene af SønderjyskEs satsninger: Et elitehold i håndbold for kvinder.

Holdet har hjemmebane i Aabenraa og ligger i sæson 2013/2014 i den bedste række: Dame Håndbold Ligaen. Holdet nyder god opbakning på sin hjemmebane. Aabenraa er altså med til at opfylde SønderjyskEs ambition om at være med i første række inden for de idrætsgrene i Danmark, der tiltrækker det største publikum: håndbold, fodbold og ishockey.

SØNDERJYLLANDS STORE DYRSKUE Aabenraa er hjemby for Det Sønderjyske Fællesdyrskue, som finder sted hvert år i forsommeren. Det er som bekendt gammel dansk tradition, at landmænd en gang om året trækker dyr og maskiner til byen for at vise erhvervet frem for offentligheden og kære præmiedyrene.

I de seneste år er der også et stadigt stigende fokus på de råvarer, som de sønderjyske landmænd bringer til bordet. De gode råvarer er med til at fastholde den sønderjyske madkultur og er med til at vende billedet fra sønderjysk kaffebord til sønderjysk gourmet.

Dyrskuerne er forsvundet mange steder i Danmark. Men Sønderjylland holder i den grad fast i traditionen. Det sker dog ikke af ren nostalgi. Landsdelen er uden for byerne i høj grad et landbrugsland, hvor det traditionelle erhverv i dag bliver drevet som moderne produktionsvirksomheder. Og det er langt fra kun landmænd, der hylder sig selv på dyrskuet. I 2013 blev det besøgt af godt 21.000 gæster.

KULTURHISTORIEN har sin centrale plads i Aabenraa, der bl.a. har fostret to kendte kunstmalerere: C.W. Eckersberg og Franciska Clausen.

Kunstmuseet Brundlund Slot er en del af Museum Sønderjylland. Museets kunstsamling rummer over 1000 værker, primært af sønderjyske kunstnere fra slutningen af 1700-tallet til i dag. Blandt dem er værker af Eckersberg. Derudover råder kunstmuseet over en samling på flere end tusinde værker af Franciska Clausen. Til at huse den omfattende kunstsamling har Museum Sønderjylland i samarbejde med Aabenraa Kommune planer om at opføre en ny kunstbygning i tilknytning til Brundlund Slot.

Som søfartsby har skibe og søfolk fra Aabenraa gennem århundreder besejlet de store verdenshave og hjembragt ting fra fjerne egne. Søfartsmuseet Aabenraa indeholder en helt unik samling af søfartsgenstande med rariteter og minder fra den store sejlskibstid.

ET HJERTE FOR ALLE Aabenraa har et hjerte for alle. Det er essensen i velgørhedsprojektet og foreningen "Et hjerte for alle". Foreningen samler hvert år penge ind til børnefamilier i Aabenraa Kommune, der ikke har så meget at holde jul for.

Centralt i projektet er Hjertebyen, som er en by af miniaturemodeller af kendte bygninger fra Aabenraa som f.eks. Banegården og Sct. Nicolai Kirke. Fra sidste lørdag i november til lillejuleaften er der åbent i byen, hvor der sælges juleting, knas og varme drikke. Vigtigt er også årets hjertesmykke, der designes af en lokal kunstner.

De rigtig mange frivillige, der gør Hjertebyen levende i en hel måned, er et bevis på, at mange mener, denne form for velgørhed er en rigtig god ide. Og at Hjertebyen er med til at gøre Aabenraa meget hyggelig op til jul.

Byens borgmester påtager sig traditionelt hvervet som formand for foreningen.

Illustration midt:
Bjergmarathon i Aabenraa - foto af Aabenraa Kommune

VÆKST KATALYSATOR

FREMTIDENS AABENRAA - FREMTIDENS KØBSTAD

HVAD ER EN VÆKSTKATALYSATOR En katalysator er fra kemiens verden en igangsætter eller accelerator i en kemisk proces.

En vækstkatalysator for byens udvikling skal altså forstås som noget, der sammenlagt med andre tiltag igangsætter byvækst eller forøger hastigheden af byens vækst og udvikling.

Byvækst i en bystørrelse som Aabenraa forløber ofte meget langsomt eller slet ikke, selvom det ellers er en attraktiv by med det rette kvalitetsniveau af offentlig service, kulturelle oplevelser og indkøbsmuligheder.

Men ved tilstedeværelse af en vækstkatalysator er der mulighed for med enkelte tiltag at forøge reaktionshastigheden på byudviklingen.

Illustration midt:
Visualisering - Friis og Moltke
for Sygehus Sønderjylland

Illustration højre:
Visualisering - Friis og Moltke
for Sygehus Sønderjylland

PÅ VEJ MOD VÆKST Udbygningen af Sygehus Sønderjylland i Aabenraa er et kæmpe aktiv for byen og vil være direkte medvirken til at forstærke den centrale rolle, fremtidens Aabenraa får i regional sammenhæng. Ikke mindst vil det påvirke hastigheden på byens udvikling i en positiv retning. Det er Aabenraas vækstkatalysator.

De seneste år har høje byggekraner hilst velkommen ved ankomsten til Aabenraa. Sygehusbyggeriet på toppen af bakken tæt på motorvejen har signaleret til omverdenen, at her sker der noget.

Det er selvsamme Sygehus Sønderjylland, som Aabenraa er bedst kendt for uden for kommunens grænser. Det viser en imageanalyse fra 2013.

At sygehuset udbygges og et nyt psykiatrisk sygehus placeres i Aabenraa er et klart udviklingspotentiale, som skal gribes. Det vil medføre ca. 1.600 nye arbejdspladser i Aabenraa og medfører dermed også et stort bosætningspotentiale.

I større byer som Odense og Aarhus har man det seneste årti oplevet en øget tendens til, at børnefamilier og seniorer gerne vil bo i de centrale byområder, hvis udbuddet af boliger, kultur og grønne områder er attraktivt. Denne bosætnings-tendens kan også i

fremtiden gøre sig gældende i større provinsbyer og købstæder som Aabenraa.

Omdrejningspunkt for denne udviklingsplan er således at effektuere den potentielle synergi, der er mellem udviklingen af sygehuset og behovet for at forandre købstadens identitet. Det skal ske gennem en særlig indsats i Aabenraa bymidte.

Det nye supersygehus kan altså generere vækst, men væksten kommer ikke af sig selv. Det kræver bl.a. bosætning og investeringer i byen. Projektet Fremtidens Købstad handler til dels om at finde frem til, hvordan byplanlægning kan være med til at gøre det mere attraktivt at flytte til, bo og drive virksomhed i kommunen. Fremtidens Købstad kan give svar på, hvordan byplanlægning kan sætte de rette rammer for vækst.

SYGEHUSET FREMTIDSSIKRER BYEN Det er ikke alene selve udbygningen af sygehuset til akutsygehus og opførelsen af et helt nyt psykiatrisk sygehus og de 1.600 nye arbejdspladser, der sætter gang i hjulene i Aabenraa. De milliarder af kroner, der investeres i sygehuset, og det faktum, at sygehuset udbygges hér, betyder nemlig også, at Aabenraa har gode odds for at eksistere som by langt ud i fremtiden.

FAKTA OM SYGEHUSBYGGERIET Samlet set forventes det nye og ombyggede sygehus at øge antallet af arbejdspladser i kommunen med ca. 1.600 til i alt ca. 3.500, når det hele står færdigt. Forventningen er, at det nye psykiatriske sygehus kan tages i brug i 2015, og at det udbyggede somatiske sygehus er færdigt 2019/2020. Det somatiske sygehus bygges i to faser. Fase 1 står færdig i 2014, fase 2 i 2019/2020.

Der opføres 38.000 nye kvadratmeter somatisk sygehus, så det samlede akutsygehus i Aabenraa fremover udgør i alt ca. 71.000 kvadratmeter. Staten skyder ca. 1,25 mia. kroner i sygehusbyggeriet. Region Syddanmark opfører selv det nye psykiatriske sygehus til en pris af ca. 460 mio. kroner.

Sygehus Sønderjyllands somatiske sygehus er et af regeringens såkaldte kvalitetsfundsbyggerier. Det vil sige, at pengene kommer fra regeringens kvalitetsfond på i alt 40 mio. kroner, der skal gå til at bygge sygehus for.

Det nye psykiatriske sygehus er tegnet af arkitektfirmaet White. Ved udbygningen af det somatiske sygehus har arkitektfirmaet CF Møller stået for udarbejdelse af generalplanen. Totalrådgivere for fase 1: Creo Arkitekter og Aarhus Arkitekterne. Underrådgivere: Alectia, Søren Jensen, Balslev og Oluf Jørgensen. Totalrådgivere for fase 2: COWI. Underrådgivere: Friis og Moltke, Ravn Arkitektur, Møller og Grønberg.

AABENRAA KOMMUNES PLANER FOR VÆKST

PLANSTRATEGI For at gøre Aabenraa Kommune klar til at høste fordelene af de mange nye arbejdspladser i kommunen vedtog byrådet i 2012 planstrategien Sund Vækst. Den udstikker retningen for at skabe vækst i kommunen frem til 2024.

Byrådets vision ved revideringen af planstrategien er, at Aabenraa Kommune skal være:

- En aktiv og sund kommune i bevægelse
- Et stærkt syddansk vækstcenter for sundhed og (velfærds-)uddannelse
- Førende inden for transport og logistik
- Et dynamisk grænseområde med internationalt udsyn
- Kendt for en smuk og levende Aabenraa by

Disse parametre skal være med til at gøre Aabenraa Kommune til et attraktivt sted at slå sig ned, bo og drive virksomhed.

VÆKSTPLAN Men visioner gør det ikke alene. Der skal konkret handling til. Derfor nedsatte Aabenraa Kommune i 2012 et vækstsekretariat, hvis første opgave var at udarbejde Vækstplan 2018.

Vækstplanen blev vedtaget i byrådet ved udgangen af 2012. Den består af 32 konkrete projekter og indsatser, som skal understøtte planstrategiens visioner om at skabe sund vækst.

Indsatserne i vækstplanen bygger videre på det fundament af styrkepositioner, der allerede kendetegner kommunen. Men indsatserne bidrager også til at indfri oplagte vækstpotentiale, der kan blive nye styrkepositioner og fyrtårne for kommunen. Det sker inden for de tre områder, som overordnet rummer de 32 indsatser:

- Centrum for sundhed og læring
- Byer i bevægelse
- Vilje til virksomhed

Et af projekterne under overskriften "Byer i bevægelse" er "Aabenraa - Fremtidens Købstad".

FREMTIDENS AABENRAA - FREMTIDENS KØBSTAD

Det nye sygehus vil høre til blandt Danmarks fremmeste sygdomsbekæmpere. Men sygdomsbekæmpelse er ikke nok, en aktiv sundhedsindsats kommer først. Aabenraa skal gå forrest i forsøget på at skabe et sundt bymiljø, der aktivt fremmer en sund livsstil – både fysisk og psykisk.

*Citat fra dommerbetænkningen
- Aabenraa Fremtidens Købstad*

*Illustration nederst til venstre:
Diagrammer af Aabenraa Kommune*

*Illustration højre:
Foto af Lasse Hyltdager*

REDEFINERET IDENTITET FOR FREMTIDENS AABENRAA Aabenraas nye identitet skal ikke kun være sygehusby. Byen skal være kendt som sundhedscentrum, en sund og aktiv kommune. Og identiteten skal tage afsæt i den sønderjyske selvfølelse, der findes i Aabenraa.

Aabenraa vil med sin vision gerne skabe de rammer, der skal til, for at byen og kommunen igen kommer til at opleve vækst og bliver et vækstcentrum i Sønderjylland. Det kan ske, ikke på trods af, men måske nærmere i kraft af, at Aabenraa er en lillebror set såvel i national som i regional sammenhæng. Aabenraa skal være den lille, der tør det, de store ikke tør. En by, der kan handle hurtigt. Aabenraa skal med projekterne i udviklingsplanen vise, hvordan man får vendt byen væk fra stagnation til en by fuld af kvaliteter og muligheder.

I den overordnede strategi for en fysisk udvikling af Aabenraa skal SUNDHED betragtes som Aabenraas force på lige fod med de grønne og blå naturgivne kvaliteter. Ikke blot i ord og markedsføring, men også i den fysiske udformning af Aabenraa - ikke kun på overordnet niveau, men helt ned i de enkelte byrum. Byrum der aktiverer, gadeforløb som opfordrer til bevægelse og smart indretning af byen, som gør det at færdes til fods eller på cykel både nemt og bekvemt.

En sådan strategi skal understøtte potentialet om at blive Sønderjyllands sundhedscentrum.

Potentialet for både at tiltrække en variation af forskellige målgrupper, og dermed optimere den demografisk sammensætning i Aabenraa, og at understøtte Aabenraa Kommunes vision om sund vækst i samklang med byens grønne potentialer, har været generelle temaer, som har været fælles klangbund for de tre teams, der bidrager til udviklingsplanen.

Det nye supersygehus, som nu er under udbygning i Aabenraa, har naturligt skabt et vitalt afsæt for nye potentialer i form af nye virksomheder, nye befolkningsgrupper, ny tiltrækningskraft og nye rekreative forbindelser - potentialer, der skal slå tonen an for en ny måde at anskue Aabenraa/Rødekro på – som en samlet enhed. Citat fra dommerbetænkningen - Aabenraa Fremtidens Købstad

EN SUND OG AKTIV KOMMUNE er det image, andre skal forbinde Aabenraa Kommune med. Det er selvfølgelig ikke taget ud af den blå luft, men afspejler en allerede udbredt opfattelse blandt borgerne i kommunen. Det viser en imageanalyse, der er gennemført i slutningen af 2013. Her svarede 48 % af borgerne i kommunen, at de oplever kommunen som sund og aktiv. Det er således en del af identiteten og dermed borgernes selvopfattelse, at Aabenraa er sund og aktiv.

For at kunne kommunikere et image som sund og aktiv kommune troværdigt over for borgere udenfor kommunegrænsen er det nødvendigt at mobilisere

Tilflyttere kommer fra hele landet - fraflyttere flytter til uddannelsesbyerne og Sønderborg

kommunens egne borgere og virksomheder som positive ambassadører af den fælles fortælling om Aabenraa Kommune som sund og aktiv.

AMBASSADØRTILGANGEN er en del af tankesættet i kommunikationsstrategien for Sund Vækst. Gode ambassadører er personer, der alle er med til at drive et brand frem. De er alle steder og i alle lag af samfundet. Det er borgere, der har en stræk stemme i forskellige netværk og medierne, og som andre lytter til.

I Aabenraa Kommune er borgerne de bedste ambassadører, man kan få. Ikke alene oplever 48% af borgerne kommunen som sund og aktiv, 61 % af borgerne finder også kommunen attraktiv at bo i og vil anbefale andre at flytte til Aabenraa. Formålet med strategien er, at imaget som sund og aktiv kommune bliver endnu mere udbredt blandt borgerne i kommunen og dermed bliver en del af identiteten som aabenraaer.

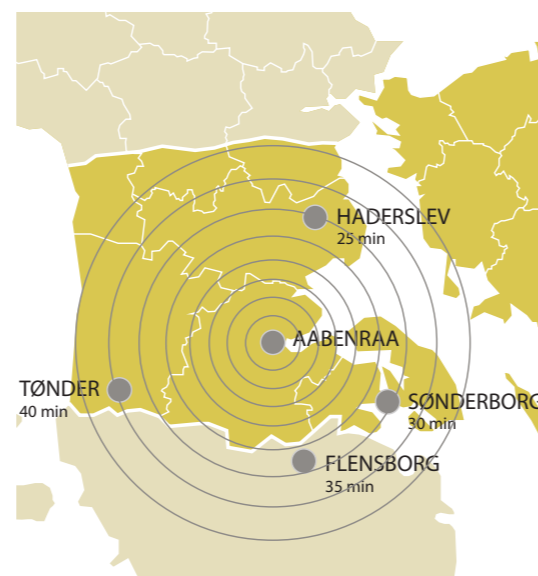
Samtidig skal Aabenraa synliggøre strategien om at være sund helt ned i planlægningen og udformningen af byens rum. Som borger i byen skal det være nemt at vælge den sunde løsning og den aktive genvej.

MED ET TROVÆRDIGT BRAND er der skabt en platform, hvorfra kommunen kan påvirke strategiske målgrupper udenfor Aabenraa Kommune, så de får større kendskab – og positiv holdning – til mulighederne for at flytte til, bo og arbejde i Aabenraa Kommune og Sønderjylland. Etableringen af de nye sygehuse i Aabenraa gør sundhedsfagligt uddannede personer til en strategisk målgruppe, der skal kommunikeres særskilt med.

Det skal være muligt for sygehusene at rekruttere personale, hvilket forudsætter, at eksempelvis læger, sygeplejersker, portører, social- og sundhedsassistenter, lægesekretærer, fysioterapeuter og socialrådgivere finder det attraktivt at flytte til og arbejde i Aabenraa. For at udbrede imaget inviteres jobtilflytterne med i netværket Ny i by. Her får de indblik i den sønderjyske kultur, de trends og traditioner, der findes hér og de mange aktiviteter, der findes i byen.

Det er også med denne indsats, at byen bliver attraktiv at investere i for sundhedsrelaterede erhverv. Nemlig når den rette arbejdskraft og potentialerne for synergier er til stede.

Med et troværdigt brand er det for omverdenen og investorer tydeligt, hvad vi står for, og i hvilken retning udviklingen af Aabenraa peger. Denne udviklingsplan for Aabenraa er netop gennemsyret af, at sundheden er i centrum. Den er med andre ord et godt eksempel på, at ord og handling skal og vil følges ad.

Geografisk centrum i sønderjylland

SUND VÆKST

SUND BY SUNDT LIV

DU SKAL IKKE KUNNE SIGE

MOJN FOR AT BO HER

- MEN DET HJÆLPER ;-)

FREMTIDENS AABENRAA - FREMTIDENS KØBSTAD

Den helt store udfordring for købstaden er, at den er i gang med fuldstændigt at miste sin rolle som købstad.

Spørgsmålet er så, *hvad* der skal definere den?

BAGOM ARTIKLEN Denne artikel tager fat om de centrale udfordringer, som købstaden står over for i forhold til at tilpasse sig fremtidige vilkår. Den helt store udfordring for købstaden er, at den er i gang med fuldstændigt at miste sin rolle som købstad – spørgsmålet er så, hvad skal definere den?

Som led i processen mod en udviklingsplan for Aabenraa som Fremtidens Købstad blev Tom Nielsen og Kristian Bransager inddraget for at beskrive købstædernes oprindelse og historiske eksistensgrundlag samt deres nuværende situation og de udviklingsmuligheder, de har i fremtiden. Artiklen blev præsenteret som introduktion til opgaven i arkitektkonkurrencen i maj 2013.

FAKTA OM FORFATTERNE
Tom Nielsen, lektor, arkitekt og ph.d. fra Arkitektskolen Aarhus
Kristian Bransager Planlægger ved COWI

Artiklen er redigeret af Aabenraa Kommune og Bascon A/S, bygherrerådgiver i processen

Illustration højre:
Aabenraa Gågade, Bascon A/S

KØBSTÆDERNE I BYERNES TIDSALDER Med en hastig teknologisk udvikling, der gør kommunikationsteknologier fra flyvemaskiner til smartphones stadig mere tilgængelige for en stigende del af befolkningen, flytter alting sig til hele tiden lettere og mere. Det kunne i princippet betyde, at bosætningen og byvæksten blev spredt i et tyndt lag over hele kloden. Det gør det bare ikke.

I de seneste par årtier har det vist sig, at denne udvikling resulterer i bymæssige koncentrationer, og disse byers størrelse og stadigt øgede udbud af muligheder bliver igen et argument for at flytte til dem. Vi befinder os derfor i dag i det der kan kaldes 'byernes tidsalder'. Det er et globalt fænomen og karakteriseres ved en stadigt stigende tilstrømning fra landområder og mindre byer til de allerstørste byer og deres urbaniserede oplande. Det er de store byer og ikke de små lokale og regionale bycentre, der bliver vindere i kampen om udvikling og vækst.

I byernes tidsalder er det vigtigt med relativt store befolkningkoncentrationer og med mange og meget forskellige arbejdspladser, der giver større sikkerhed for at finde nyt job, hvis man mister et, og at f.eks. to ægtefæller kan få arbejde i det samme område.

Det er også vigtigt med universiteter med bunkevis af studerende og den højtuddannede arbejdskraft, de siden bliver til. Herudover er det vigtigt med en veludbygget intern og ekstern infrastruktur, et bredt spektrum af kulturinstitutioner, et stort udvalg og meget høj kvalitet indenfor kulturlivet og et stort udvalg af forskellige boligtyper osv.

I disse store byer udveksles ideer og kapital, og der skabes sociale relationer gennem netværk, der vedligeholdes, også gennem fysisk nærhed og samlokalisering. Byerne som fysisk struktur betyder noget, selvom mange relationer økonomiske såvel som sociale baserer sig på digitalt medieret kommunikation. Det efterlader byer udenfor de allerstørste koncentrationer og storbyoplande i en svær situation.

De danske provinsbyer og dermed hele laget af købstæder, der ligger uden for vækstregionerne omkring København og Østjylland centreret omkring Aarhus, er stort set ikke en del af denne udvikling. Aabenraa er et eksempel på en by i denne situation.

KØBSTÆDERNES VILKÅR OG NYE UDFORDRINGER Købstæderne hviler på en århundred gammel status som lokale centre. De udgjorde det øverste lag i bysystemets hierarki fra deres grundlæggelse i middelalderen og frem til i hvert fald begyndelsen af det 20. århundrede. Grundlaget for købstæderne var handel. Dette gav dem hele deres dynamik og vækstgrundlag og hele deres identitet. Og det er en rolle, der er blevet fastholdt gennem meget lang tid.

Med handlen blev byerne også et socialt mødested og et symbolsk forankringspunkt. I løbet af det 20. århundrede fastholdes købstædernes rolle som lokale centre, selvom de privilegier – med nutidige begreber den planlægning og regulering – som de var et resultat af efterhånden faldt væk. Fra slutningen af det 19. århundrede udviklede de fleste købstæder sig til også at være industribyer.

Det blev efter 2. verdenskrig til en byudvikling, der ikke blot brød den sammenhæng og logik mellem bosætning og landskab, som har defineret købstæderne igennem hele historien. Den stigende udveksling ikke blot af varer men også af byggeteknologi af boligidealer (og dermed også byidealer) betød, at byerne mere og mere blev planlagt og udbygget efter generelle opskrifter. De samme industriområder, de samme institutioner som skoler, børnehaver og plejehjem, de samme boligkvarterer enten som fritliggende boligblokke eller parcelhuse blev udlagt omkring de historiske centre. Byerne ændrede sig med udviklingen i industrien og et gradvist skift

til en økonomi, som også er baseret på service, til 'velfærdsbyer'.

Disse velfærdsbyer og hele den opbygning af velfærdsamfundet som foregik i efterkrigstiden betød, at de tidligere købstæder i stigende grad udvikler sig til at være administrative centre og herunder centre for en velfærds-service med plejehjem, gymnasier osv.

Men på et tidspunkt i slutningen af det 20. århundrede øges betydningen af byens opkobling på primær infrastruktur som universiteter, lufthavne, motorveje og globale fragtruter. Alle disse faktorer overskridt langt det tidligere opland, hvor købstæderne tidligere var det naturlige center. Købstæderne står derfor overfor den grundlæggende udfordring, at det, der definerede dem og gav byerne deres identitet, nemlig rollen som center for handel og senere administration i et klart defineret hierarkisk bysystem, delvist falder væk. Det helt centrale spørgsmål for købstædernes udvikling og muligheder bliver, hvordan de finder en ny klart beskrevet rolle og selvforståelse i den verden, de nu er en del af.

Ud fra denne overordnede forståelsesramme kan en række mere generelle tendenser og specifikke udfordringer for købstæderne identificeres. Følgende afsnit beskriver en række af de udfordringer og tendenser for nutidens købstad, som er relevante at holde sig for øje, når 'Fremtidens Købstad' er til diskussion.

UDVIKLING UDEN VÆKST Som beskrevet, har væksten efter ca. 1990 samlet sig omkring landets store og mellemstore byer, og byer, der har ligget inden for pendlingsafstand af de store vækstcentre, har haft mulighed for at koble sig på denne vækst. I en længere periode har større sammenhængende områder i det østjyske bybånd og i hovedstadsområdet oplevet vækst, mens områderne udenfor vækstcentrene er blevet yderområder med de udviklingsmønstre og udfordringer, det medfører.

Ind til starten af finanskrisen i 2007 har områder med tilbagegang været begrænset til de yderste dele af landet. Efter finanskrisen er vækstområdet blevet endnu mere begrænset. Ny statistik for Jylland og Fyn illustrerer tendenserne: med få undtagelser har kun kommuner med de store universitetsbyer haft større vækst i befolkning. Områderne med tilbagegang i befolkning har bredt sig til større sammenhængende områder i det nordvestlige Jylland og Sønderjylland, og udviklingsmønstret for arbejdspladsudviklingen er endnu mere koncentreret end befolkningsudviklingen. Vækstområdet i Jylland og på Fyn er begrænset til nogle få kommuner i et bælte fra Aarhus til Billund Kommune samt Aalborg Kommune. Mellemstore bykommuner, der ind til 2006 har haft uafbrudt vækst i mange år, oplever nu faldende eller stagnerende befolkning og tilbagegang i arbejdspladser.

De nye mønstre kunne pege på, at vækstcentrene i Danmark bliver endnu færre, og når man ser på købstadskommunerne, at endnu flere og selv de mellemstore kommuner vil få faldende indbyggertal og tilbagegang i arbejdspladser. Hvor lang tid frem de lokaliseringmønstre, der kan iagttages nu, vil fortsætte, og hvordan udviklingsmønstrene vil se ud på den anden side af lavkonjunkturen, er vanskeligt at svare på. Som det ser ud lige nu må byerne, bortset fra landets største byer og deres oplande, indstille sig på faldende eller stagnerende befolkningstal og færre arbejdspladser med de udfordringer og muligheder, det medfører.

Når perspektivet er tilbagegang eller status quo, er strategier, der vender udviklingen til fremgang, naturlige og vigtige, men det vil også være nødvendigt at arbejde med strategier, der bygger på alternativer til vækst. En frugtbar vej kan være at gøre kvalitet til mål i stedet for vækst. Det vil åbne op

for en planlægning som f.eks. fokuserer på at udnytte eksisterende by i stedet for at udlægge arealer til nyt, som sætter på at skabe kvalitet for færre mennesker og som arbejder for, at de arbejdspladser, byen har, er gode og attraktive i stedet for at sætte på at skabe flere.

SERVICEFUNKTIONERNE CENTRALISERES OG FLYTTER FRA BYMIDTEN En anden markant udfordring for købstæderne udenfor de store vækstcentre er strukturtilpasningen og centraliseringen i de mange offentlige og private servicefunktioner.

Mange købstæder har mistet offentlige funktioner som sygehus, politi, dommerkontor, amtsgård eller togstation. De fleste købstæder er blevet hovedbyer i de nye kommuner, men flere af de mindre købstæder er ikke mere hovedbyer i deres kommuner og har måske en delt rådhusfunktion med en eller flere andre byer i den nye kommune.

Også handelslivet og den private service har gennem en længere periode været igennem en strukturuudvikling med færre og større enheder, der centraliseres i de større byer. Udviklingen er accelereret under lavkonjunkturen. Detailhandlen er blandt andet hårdt ramt af faldet i privatforbruget, af at handel og service i stigende grad kan klares på nettet og af behovet for at samle funktioner i større enheder.

Siden 2007 er der sket et fald i handlen med tøj på 25-30%, øvrige udvalgsvarer med 10-15% og dagligvarer med 5-10%. Især de små selvstændige butikker i de mindre og mellemstore byer har været ramt af lukninger. Og med liberaliseringen af lukkeloven, fortsat vækst i internethandel og udbygning af de eksterne butikcentre må bymidterne indstille sig på, at udbuddet af butikker fortsat vil skrumpes ind.

De samme tendenser gælder den private service, hvor der også er sket betydelige strukturtilpasninger og centraliseringer, som har indskrænket bymidternes udbud af servicefunktioner som banker, forsikringsselskaber, advokatkontorer og rejsebureauer.

Det samlede billede er, at det store og bredt dækkende udbud af funktioner, som købstadsbymidten tidligere kunne tilbyde, i dag er indskrænket. Nogle behov dækkes i en større naboby, mens andre klares over nettet. Resultatet er, at den fysiske bys udbud er blevet mindre, og at der er blevet lokaleoverskud. Fastfood, solcentre, fitness mv. har været i vækst og har til en vis grad overtaget tidligere butikks- og servicelokaler, men ikke i et omfang, der matcher tilbagegangen.

Resultatet af udviklingen er, at bymidterne og byerne som helhed har mistet funktioner. I takt med at udbuddet skrumpes ind og flere af bymidternes funktioner flyttes ud til de ydre bydele, falder bymidternes og byens attraktivitet. Resultatet kan være, at borgerne vælger andre byer, og bylivet svinder ind. Udviklingen betyder også overskud af lokaler. Bymidterne og især enderne af strøget og sidegaderne har ofte tomme butiklokaler. Efterhånden som det ikke lykkes at udleje lokalerne, bliver der vedligeholdelsessefterslæb, som til sidst resulterer i behov for byfornyelse.

Det er usandsynligt, at situationen vil vende tilbage til tidligere med butikker, bankfilialer osv., der fylder bymidternes bygninger ud. Der er behov for nytænkning, der handler om, hvilken rolle fremtidens bymidte skal spille, og hvordan fremtidens bymidte skal se ud. Et svar kan måske være at indskrænke strøgområdet og tænke i omdannelse til boliger. Et andet kan være at tænke i nye funktioner, der kan erstatte det, der er tabt.

Der er f.eks. flere eksempler på, at kulturhuse og biblioteker er tænkt ind i bymidten som nye bylivsskabende funktioner. Men bymidten kan måske også rumme andre former for publikumsfunktioner, der har mange daglige gæster, eller måske kan der udvikles nye funktioner, der skaber nye måder at bruge bymidten på. Kunne et plejehjem eksempelvis tænkes ind i bymidten, og kunne dets funktioner åbnes for brugere udefra samtidig med, at modellen genererer husleje? Kan genoptræningsfaciliteter også bruges til fitness, kunne fælleslokalerne her fungere som spejdnernes mødested om aftenen, eller kunne kantinen være en åben café?

BILISMEN TRÆKKER FUNKTIONER UD AF BYMIDTERNE Bilismen er en tredjvæsentlig udfordring for købstæderne uden for vækstcentrene. Bilerne har givet frihed til at bo i en by og arbejde i en anden og til at fravælge indkøb, service, kulturoplevelser osv. i egen by. Trods det, at der har været mål om at fremme alternativer til bil, er realiteten, at biltrafikken fortsat er det klart dominerende transportmiddel, især i de mindre og mellemstore byer, hvor grundlaget for kollektiv transport er begrænset. I købstæderne udenfor de store vækstcentre er bilen klart dominerende og udfordrer byernes udvikling som 'en-center' byer med en klar bymidte. Byer udvikler nye centre til erhverv og handel de steder, hvor der er størst tilgængelighed og eksponering for bilister. F.eks. ved motorvejsafkørsler og omfartsveje. I de tætte bymidter er det ofte vanskeligt at skabe god biltilgængelighed og tilstrækkelig og velbeliggende areal til parkering. Det har været en medvirkende årsag til udflytning af butikker og andre funktioner fra bymidterne. De senere år er dagligvarebutikker i stor stil etableret uden for bymidten, hvor biltilgængeligheden har været et vigtigt argument, men også andre funktioner, der traditionelt har haft beliggenheder i bymidterne, har valgt lokaliseringer i områder udenfor bymidten med

FREMTIDENS AABENRAA - FREMTIDENS KØBSTAD

VIGTIGE POINTER I ARTIKLEN Fem udfordringer:

Den første udfordring er, at **VÆKSTEN I DANMARK** siden ca. 1990 har samlet sig omkring landets store og mellemstore byer. Som det ser ud nu, må alle andre byer end landets største byer og deres oplande indstille sig på faldende eller stagnerende befolkningstal og færre arbejdspladser. Hvor lang tid udviklingen vil fortsætte, er ifølge forfatterne vanskeligt at svare på.

Den anden udfordring er strukturtilpasning. Handelslivet og den private service har gennem lang tid udviklet sig til færre, større enheder, der centraliseres i de større byer. **DETAILHANDLEN** er bl.a. hårdt ramt af faldet i privatforbruget og af, at handel og service i stigende grad kan klares på nettet. Det samlede billede er, at udbuddet af butikker og servicefunktioner i købstadsbymidten er indskrænket. Og det er ikke sandsynligt, at situationen vil vende tilbage til tidligere tider. Derfor er der ifølge forfatterne behov for at tænke nyt om, hvilken rolle fremtidens bymidte skal spille.

Den tredje udfordring er **BILISMEN**. Bilerne har givet frihed bl.a. til at bo i en by og arbejde i en anden. Trods forsøg på at fremme kollektiv trafik, er bilen fortsat klart det dominerende transportmiddel i købstæderne, og det udfordrer byernes udvikling som byer med en klar bymidte. Når det er svært at parkere i bymidten, kan det medvirke til, at butikker og andre funktioner flytter fra bymidten. Det kan derfor ifølge forfatterne være en god idé at give tilgængeligheden et serviceeftersyn. Kommer trafikken ind til byen de rigtige steder, ligger p-pladserne strategisk godt, og er det let at gå fra p-pladsen til gågaderne?

Den fjerde udfordring er behovet for offentlige besparelser. **KNAPHEDEN PÅ RESSOURCER** betyder, at man må optimere udnyttelsen af byens infrastruktur, bygninger og arealer. Det gælder både eksisterende og nyt. Det kan for eksempel handle om, at man kan anvende bygninger og anlæg til mere end ét formål. Det kan også handle om at tænke frivillige ind i det offentliges opgaveløsning.

Den femte udfordring er **KLIMA OG ENERGI**. De fleste købstæder ligger ved en fjord eller en å. De mest udsatte byer har allerede problemer med oversvømmelser ved højvande. Problemerne vil vokse, når havvandstanden stiger, og der kommer flere hårde storme. Det vil resultere i flere oversvømmelser i kloaksystemerne, og købstædernes bymidter ligger oftest lavt og er fælleskloakeret. Derfor er der en særlig risiko for oversvømmelser.

KØBSTADEN SKAL GENOPFINDE SIG SELV Den gendefinerede købstad fokuserer på muligheden for, at byen definerer en særlig, ny rolle eller identitet, som f.eks. koncertby, koncertby, badeby eller lignende.

Den kvalificerede købstad er mere pragmatisk i sin grundtanke. Den går på, at man fortsætter så godt, man kan og venter på, at verden ændrer sig igen, eller at byen langsomt forsvinder.

Illustration højre:
Aabenraa Gågade, Bascon A/S

høj biltilgængelighed. Den frihed, som bilismen har givet, udfordrer planlægningen på flere niveauer. Det kan ikke undgås, at nogle borgere vil handle i den større naboby, hvis der er et bedre udbud her. Strategier, der imødekommer det, må handle om at styrke byens og bymidstens attraktivitet, og det er vanskeligt i en tid, hvor strukturudviklingen er til fordel for de store byer. Der vil dog altid være et spillerum for udvikling af egen attraktivitet. Måske ligger byens butikker og andre funktioner for spredt til, at forbrugerne opfatter det som et samlet og attraktivt tilbud. Eller måske kan der tænkes nyt ved f.eks. at indpasse offentlige publikumsfunktioner på strategisk vigtige steder i bymidten.

Bymidten og bestemte dele heraf kan også blive fravalgt, fordi tilgængeligheden ikke er god nok. Der er typisk og især i de mindre og mellemstore byer en klar sammenhæng mellem beliggenheden af bymidstens store parkeringspladser og den primære del af strøget, hvor de stærkeste butikker finder det attraktivt at lokalisere sig. Det kan derfor være en god idé at give tilgængeligheden til bymidten et serviceeftersyn. Kommer trafikken ind til bymidten de rigtige steder, ligger parkeringspladserne strategisk godt, og er der attraktive gangforbindelser fra parkeringspladserne til strøgområdet? Sådanne overvejelser er relevante, både når det gælder planer om forbedringer af ankomstmulighederne, og når

FORTSAT...

der overvejes omdannelse af parkeringspladser til byfartøsnings eller nye bilfrie pladser med henblik på at skabe bedre bymiljøer til ophold eller lignende.

Knappe ressourcer giver behov for nytænkning Den fjerde udfordring, købstæderne har fælles med andre byer, er behovet for offentlige besparelser. Knapheden på ressourcer skaber behov for at optimere udnyttelsen af byens infrastruktur, bygninger og arealer. Det gælder både eksisterende og nyt. Det kan f.eks. handle om at tænke flere anvendelser af bygninger og anlæg. Forskellige brugere kan f.eks. udnytte bygninger og anlæg på forskellige tidspunkter, og driftsfællesskaber kan være med til at udnytte personaleressourcerne effektivt.

Et andet behov, der udspringer af de begrænsede ressourcer, er muligheden for at tænke frivillige ind i det offentliges opgaveløsning. Det er der allerede eksempler på. Det vil sandsynligvis brede sig og skabe behov for samlingssteder og nye måder at bruge og organisere byerne på.

Handlemulighederne, der imødekommer denne udfordring, altså flersidige anvendelser og partnerskaber med byens frivillige vækstlag, kan et langt stykke hen ad vejen ligeledes anvendes som dele af løsningerne for de andre udfordringer beskrevet.

KLIMA OG ENERGI Klima og energi er en femte væsentlig udfordring for købstæderne. De fleste købstæder ligger ved en vandvej, typisk en fjord eller en å. De mest udsatte byer har allerede problemer med oversvømmelser ved højvande. Problemerne vil vokse og brede sig til flere byer efterhånden, som hav vandet stiger, og der kommer flere kraftige storme. Risikoen for oversvømmelser kommer ikke kun fra havet, men også fra oversvømmelser af byernes kloakker. Mange købstæder er lokaliseret ved en å og er endepunktet for et større vandløbssystem. Bymidterne ligger lavt og er fælleskloakeret, og derfor er der særlig risiko for oversvømmelser. Købstæderne har herudover udfordringer med varmetab fra dårligt isolerede og utætte bygninger.

BYMIDTERNES SÆRLIGE UDFORDRINGER Handelslivet er vigtigt for købstæderne og deres bymidter, både fordi handelslivet har været konstituerende for byerne, og fordi handelslivet skaber lokale arbejdspladser og har positiv indvirkning på andre dele af byernes erhvervsliv: selvstændigheds og iværksætterkulturen, underleverandører mv. Hele bymidstens fysiske struktur er en maskine til detailhandel.

Når der sker store omstruktureringer i den måde, detailhandelen fungerer på, sker der også store omstruktureringer i byen. Det, vi endnu ikke har set, er, hvordan byen rent fysisk omstruktureres og tilpasses dette. Købstædernes bymidter har som beskrevet mistet butikker og andre funktioner de senere år. Tilbagegangen er især sket i de ydre dele af strøg-gadeområdet og i sidegaderne. Tilbagegangen i bymidternes handelsliv skyldes ikke kun konkurrence fra de større byer, men er også resultatet af, at byens handelsliv er blevet spredt. Dagligvarebutikkerne er flyttet ud af bymidterne til byernes yderområder. Specielt i købstædernes tætte bymidter har det været vanskeligt at udvide eksisterende butikker og finde plads til nye dagligvarebutikker på 1.000 m² eller mere, ligesom byggeomkostninger og biltilgængelighed har været et argument for at flytte dagligvarebutikker ud af bymidterne. Generelt kan man sige, at dagligvarekæderne er interesserede i placeringer ved de primære bilveje ind og ud af

byen, fordi dagligvarehandelen baseres på det meget mobile liv, en stor del af den arbejdende befolkning lever. Her er virkeligheden, at de fleste bruger bilen for at komme til og fra arbejde, hente børn i institution osv. Mange arbejder i andre byer eller måske mere præcist formuleret andre steder i netværket.

Da det kan være lige så nemt at handle tæt på ens arbejdsplads som tæt på ens bolig, afhænger meget af placeringen af butikken i forhold til indfaldsveje. Hver gang bymidten mister en butik eller anden publikumsfunktion, mister den attraktivitet, og risikoen for at borgerne vælger at handle i nabobyen stiger. Tab af dagligvarebutikker betyder også tab af affærd handel i udvalgte varebutikkerne. Kunder, der handler i dagligvarebutikkerne udenfor bymidten, er mere tilbøjelige til at købe deres udvalgsvarer i andre byer og sandsynligvis også på nettet. Nedgangen i bymidternes handelsliv kan også skyldes, at der er etableret butikcentre udenfor bymidten. Måske har de været tænkt som en styrkelse af byens handelsliv, men virkeligheden kan meget vel være, at der er skabt to konkurrerende centre i byen, og at de begge er for små til for alvor at blive attraktive.

Undersøgelser viser, at indkøb er den klart hyppigste aktivitet i bymidten, og at der herudover er tale om nødvendige aktiviteter som færdsel til eller fra arbejdspladser i bymidten, ærinder ved det offentlige og møder med venner, mens frivillige og lystbetonede aktiviteter som afslapning og rekreation spiller en mere begrænset rolle.

De vigtigste årsager til at vælge besøg i bymidten er nærhed til bolig eller arbejdsplads, og at der er et tilstrækkeligt udbud af butikker. Bymiljøets kvalitet har været meget i fokus, og der er brugt mange kræfter på forskning, men det har haft gennemgående beskeden indflydelse som årsag til at besøge bymidten. Der er en tendens til, at oplandsbefolkningen lægger mere vægt på bymiljøets kvalitet end byens egne borgere, og i byer med høj bymiljøkvalitet spiller det sandsynligvis en større rolle. Pointen er bare,

at et flot bymiljø ikke kan erstatte, at bymidten har et attraktivt udbud, og at nærhed spiller en stor rolle for valg af indkøbssted. En tur til bymidten kendetegnes af, at mange ture har et enkelt formål som f.eks. køb af dagligvarer eller køb af udvalgsvarer. I størrelsesordenen 10-20% af turene kombineres indkøb af dagligvarer og udvalgsvarer.

Fremtiden for detailhandlen tegner, som det ser ud lige nu, til at de mindre og mellemstore byers detailhandel fortsat vil være under pres. Der vil sandsynligvis blive færre butikker. Især de mindre og selvstændige butikker vil blive reduceret i antal. Der vil for de fleste købstæders vedkommende være behov for at overveje, hvordan der kan fastholdes mest muligt detailhandel.

Vigtige spørgsmål at overveje er:

- hvordan skabes en attraktiv detailhandel og en attraktiv bymidte i det hele taget?
- kan der planlægges attraktive beliggenheder i bymidten, der kan trække nye kæder til?
- bliver butiksværksættere støttet godt nok?
- kan butikkerne hjælpes til forretningsudvikling og f.eks. integrering af e-handel eller at skabe større værdi for kunden ved oplevelsen af den fysiske butik?
- kan handelslivet, grundejere og kommune organisere sig bedre?

Styrkelse af detailhandlen kan også handle om at lokalisere andre funktioner, der kan erstatte butikker og fortsat skabe byliv, og om der mere bredt er mulighed for at understøtte detailhandlen med bynære boliger og arbejdspladser tæt på butikkerne. Nogle købstæder har allerede en betydelig turisme, og det giver særligt gode muligheder for at styrke detailhandlen. Især dagligvarehandlen vil blive styrket af turismen, og turister er gode kunder i de små specialbutikker. Der er f.eks. flere slagterbutikker med lokale specialiteter i turismebyer end i andre byer, og der er muligheder for at opdyrke niches inden for f.eks. kunsthåndværk.

Byernes virkelighed i dag er, at handelen differentieres, og at en stor del af den er på vej væk. I første omgang fra bymidterne, men også fra byerne som sådan. Der er luksusshoppingen der foregår i de store bycentre eller på nettet, der er hverdagshandlen med dagligvarer som flyttes til discountbutikkerne og de små supermarkeder placeret overalt, hvor end folk bor eller arbejder. Og så er der et stort mellemlag af udvalgsvarer, der langsomt men sikkert er ved at overgå til internethandel. Især de butikker der er placeret i byer og handelscentre med et mindre befolkningsmæssigt opland. Det er i Danmark de byer vi har forstæet som 'mellemstore', mellem 5.000 og 25.000 indbyggere. Den helt store udfordring for 'købstaden' er, at den er i gang med fuldstændigt at miste sin rolle som købstad. Spørgsmålet er så, hvad der skal definere den?

KØBSTADERNES UDFORDRINGER SOM FYSISKE STRUKTURER Som fysiske strukturer bliver de små og mellemstore købstæder skrøbelige, fordi de nu både består af en bymidte, hvor der ikke handles så meget, industri-kvarterer hvor der ikke produceres så meget, og boligkvarterer som huser mennesker, der i stigende grad bliver indbyggere i stadig mere diffuse og større regionale og globale sammenhænge.

Købstaden fungerer ikke længere som center i en ny mobilitetsdrevet regional geografi, men er stadig en rimelig stor fysisk struktur, der både administrativt, økonomisk og politisk skal drives som en selvstændig enhed. Men uden den nødvendighed, at byens dele er samlet omkring og koblet på den historiske bymidte. På en måde bliver den succes, købstæderne havde i det 20. århundrede med at udvikle sig til velfærdsbymed masser af generelle, men færre specifikke kvaliteter, nu deres største udfordring. De er store uden at være store nok. De er heterogene uden at være heterogene nok, og uden at nogle af deres grunddele (handel, industri, bolig) er særligt attraktive. De besætter et større areal end nødvendigt og bliver tunge at drive og tunge at ændre kursen på. Så købstæderne har 2 grundlæggerne udfordringer, når man ser på dem som fysiske bystrukturer og et byplanlægningsspørgsmål.

For det første må bymidterne og den historiske købstad gentænkes som andet end en bystruktur, der er båret af gader med butikker. Den må ses som en overleveret bystruktur, der skal have nyt indhold og ny identitet. Metaforisk kan den forstås som et stykke hardware, en computer, der nok kan beholde sin form, men må have nyt styresystem og nye programmer.

For det andet må relationen mellem bymidten, velfærdsbyens kvarterer og de landskabelige elementer, der ofte har været definerende for byernes udvikling i hele deres historie, gentænkes. Når de eksterne forbindelser forstærkes, ved at en stigende del af indbyggernes pendler, ved at der købes ind i storcentre dagligdag knyttes til lokaliteter spredt over et stadig større territorium, betyder det at de interne forbindelser svækkes. Byens dele begynder at falde lidt fra hinanden. Det er et centralt spørgsmål, når udviklingen af dem skal tænkes. Hvordan styrkes de interne forbindelser, når det samlede bykonglomerat ikke længere holdes sammen af stærke indre kræfter, der udgår fra centeret.

Når alting flytter sig lettere, billigere og hyppigere, bliver rollen som lokalcenter grundlæggende udfordret.

DEN GENDEFINEREDE ELLER DEN KVALIFICEREDE KØBSTAD? Der findes ikke en enkel og generel opskrift på, hvilken udviklingsvej købstæderne uden for vækstcentrene med størst fordel kan følge. Hvis man læser analyser, der beskæftiger sig med byudvikling udenfor vækstcentrene, synes der dog at være generel konsensus om, at byerne er nødt til at basere deres udvikling på en mere grundlæggende forståelse af styrke, svagheder, muligheder og udfordringer, end de fleste med deres udviklingsstrategier har gjort i lang tid. Helt grundlæggende synes der at tegne sig to grundlæggende strategiske modeller:

Den ene kunne kaldes 'den gendefinerede købstad' og fokuserer på muligheden for, at byerne skal definere en 'særlig' rolle eller identitet, så de bliver synlige og selvstændige i et bysystem og en økonomi, der er netværksbaseret. Princippet er enkelt at forstå – hele vores økonomiske system er i dag præget af en arbejdsdeling på en lang større skala end 'den enkelte by'. Købstaden kan gå fra at tænkes som en hel selvstændig by til et kvarter med særlige egenskaber i den overgribende netværksby. Hvis udviklingsmuligheden et sted, eller en enhed, kan definere sig selv som noget særligt, boligby, konferenceby, koncertby, citta slow-by, badeby, og satse på at gøre en enkelt eller nogle få ting meget tydeligt og meget godt, har det mulighed for at virke tiltrækkende på mennesker og kapital. Men det er måske svært at realisere eller endda tænke videre end konceptniveauet.

Den anden kunne kaldes 'den kvalificerede købstad' og er mindre radikal og mere pragmatisk i sin grundtanke. Den går på, at man fortsætter så godt man kan og venter på, at verden ændrer sig igen eller at byen langsomt forsvinder.

Og verden vil ændre sig igen. Det er i dag umuligt at spå om byernes situation og udviklingsmuligheder om 25 år. De teknologiske udviklinger foregår i et stadig accelererende forløb, og de medfølgende samfundsmæssige paradigmer vil derfor være kortere og kortere. De store byers tidsalder er måske ovre om 25 år? 'Den kvalificerede købstad' er den politisk mest realistiske, idet den ikke kræver markant enighed, særligt lederskab eller store forvaltningsmæssige revolutioner. Byer, specielt velfærdsbyer, er systemer med meget stor indbygget inertie. Det er dog vigtigt ikke at forveksle strategien med en ren 'laden stå til'- eller 'business as usual'-attitude. Også den kræver fokuserede indsats for at forny og kvalificere byen.

Så byerne står ved en form for principiel skillevej. Skal de gøre noget radikalt, som svar på den radikale udfordring som byernes tidsalder stiller, eller skal de forsøge at fortsætte ad den kurs, der grundlæggende blev udstukket med udviklingen i det 20. århundrede, hvor byerne udviklede sig fra at være baseret på handel til at være både industribyer, administrative centre, uddannelsesbyer, turistbyer og bosætningsbyer på en gang.

BYSTRATEGI

FYSISK HOVEDGREB

FREMTIDENS AABENRAA - FREMTIDENS KØBSTAD

FOKUS PÅ AABENRAA - FOKUS PÅ BYMIDTEN

Et fokus på hovedbyen i Aabenraa Kommune er et fokus på hele kommunen. En stærk hovedby med en stærk identitet vil have en positiv afsmittende effekt på de øvrige bysamfund og landdistrikter i kommunen.

Hovedbyen skal styrke byen og kommunens gennemslagskraft og identitet i forhold til tiltrækning af virksomheder, nye borgere, uddannelsesinstitutioner, detailhandel, service og kulturtilbud.

HOVEDBY - 2 I ÉN

Aabenraa Kommune beskriver i Planstrategi 2012-2024 'Sund Vækst', at fremtidens hovedby i kommunen er en stærk og forenet by bestående af Aabenraa og Rødekro. Udbygningen af Sygehus Sønderjylland er med til at markere, at Rødekro og Aabenraa vokser sammen, og med tiden vil de to byer opfattes som ét bysamfund.

Allerede i dag fungerer Aabenraa og Rødekro på mange måder som én by. Aabenraa Kommune har vurderet på baggrund af byanalyser udarbejdet af Region Syddanmark, at byerne i høj grad supplerer hinanden. Samlet vil de stå styrket med hver deres særlige kvaliteter.

Ved i fremtiden at betragte Aabenraa og Rødekro som ét bysamfund placerer Aabenraa sig bystrørelsmæssigt landsdækkende på plads 28 frem for plads 41, hvilket giver nye udviklingsmuligheder.

Illustration midt:
Visualisering af CampusRambla af Team Adept i viderebearbejdningen efter konkurrencen

Illustration venstre:
Diagram af bybånd Aabenraa/Rødekro af Aabenraa Kommune

Illustration højre:
Diagram af hovedgreb - Aabenraa Kommune

FYSISK HOVEDGREB Det afgørende centrale for fremtidens købstad - fremtidens Aabenraa - er, at det bliver en attraktiv by for mennesker.

Det skal være en by for alle, der bor i byen, arbejder i den, besøger byen eller driver virksomhed i den. Mennesker i byen er dog ikke bare fodgængere. Det er også dem, der cykler og ikke mindst sidder bag rattet i bilerne.

I en by som Aabenraa, hvor oplandet er stort, og privatbilen er den væsentligste og nogle gange eneste mulige transportform, er det vigtigt, at bilen også har en passende plads i byens indretning.

Forbind, fremhæv og kvalificer byens eksisterende styrker og funktioner. Sådan lyder budskabet på tværs af de tre indkomne projekter. Fælles for de tre projekter er, at hvis Aabenraa skal kunne konkurrere på højt niveau, så skal kvalitetsniveauet optimeres på alle fronter. Eksisterende styrker og funktioner skal forbindes, de skal fremhæves, og de skal kvalificeres. Aabenraas eksisterende kvaliteter skal således i spil og understøttes og fremhæves igennem den fremadrettede byudvikling. Citat fra dommerbetænkningen - Aabenraa Fremtidens Købstad

DET LANGSIGTEDE MÅL

Målet med en fysisk udviklingsplan er at få et pejlemærke for fremtiden, sådan at der er et fysisk mål at bevæge sig frem mod. Målet er samtidig at løfte planlægningen af byen op, så den ændres fra matri-

kelplanlægning, hvor ad hoc-beslutninger tages fra projekt til projekt, til i stedet at trække de store linjer.

Langsigtet byudvikling skal bidrage til en veldisponeret og levende bymidte, hvor enkeltdele kan udvikle sig i forskellige tempi og samtidig og i sidste ende tilsammen danne et helt billede.

Aabenraa by skal styrkes indefra og ud. De tre teams, som har bidraget til denne plan, peger alle på, at bymidten er det karakterfulde center, som skal være hjertet i den videre udvikling af byen. De peger på bymidten som et vigtigt omdrejningspunkt for vækst og udvikling.

Samtidig med at man styrker bymidten, er det vigtigt at betragte ankomsten til den som værende en meget vigtig del af oplevelsen af at være i og komme til Aabenraa. Her tænkes både på oplevelsesværdi, æstetik, udsigt, at finde vej og at møde vigtige steder. Det er ved indfaldsvejene, man bliver præsenteret for byen. De udgør en slags moderne byporte.

Alle tre peger de også på området omkring gågaden, Maden og H.P. Hanssens Gade som et centralt og vigtigt udviklingssted - det er hér borgere og besøgende ser Aabenraas ansigt - det er hér byen skal skabe førstehåndssindtryk. Citat fra dommerbetænkningen - Aabenraa Fremtidens Købstad

TRE VIGTIGE DRIVKRÆFTER Der er tre vigtige drivkræfter frem mod fremtidens Aabenraa:

- Klimaboulevard
- Handels- & Kulturloopet
- CampusRamblaen

De er centralnervener i hver sit vigtige delområde i Aabenraa bymidte. Hver især er de forløb, som skal booste de delområder, de befinder sig i.

KLIMABOULEVARDEN er væsentlig for udviklingen af den nye østvendte byfront ved Gasværksvej og vandet. Den vil udgøre ankomsten til Aabenraa bymidte og er afgørende for det førstehåndssindtryk, man får ved ankomst til byen. Samtidig vil den danne en fysisk overgang mellem den historiske bymidte og havnen samt havnens mulige nye bydele.

Boulevarden er en vigtig nerve i forhold til udviklingen af havnen eller omdannelse af dele af havnen og ikke mindst det, at den frigiver plads til, at et nyt bymiljø kan udvikle sig på H.P. Hanssens Gade. Det bliver nemt at finde ind til byens centrum.

Som navnet antyder, skal Klimaboulevard også sikre byens bygninger og veje mod havets vandstandsstigning. Den skal altså både være en trafikal løsning og en klimaløsning og samtidig bidrage med rekreativ værdi og til aktive oplevelser i Aabenraa.

HANDELS- OG KULTURLOOPET er det forløb, der som en sluttet ring skal udgøre nerven i midtbyens udbud af kulturinstitutioner og handel. Loopet er til dels koblet på den historiske midtby med den historiske handeleggade, altså gågaden, og er samtidig koblet til en nyere og moderne del af bymidten, som ligger omkring H.P. Hanssens Gade.

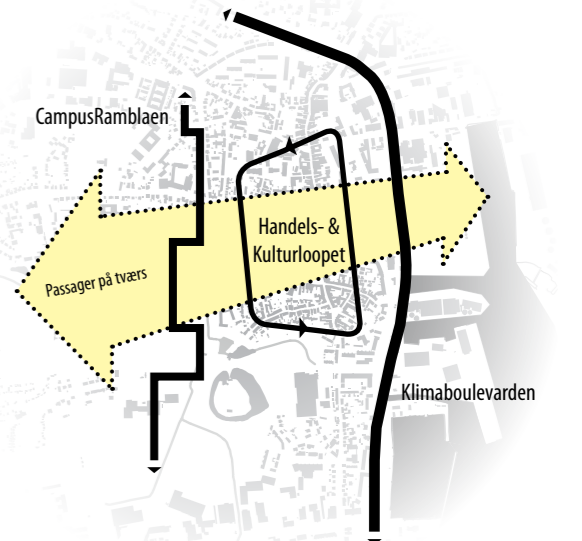
Handels- & Kulturloopet er det allermest centrale i Aabenraa midtby. Det er her, kommercielle og offentlige publikumsfaciliteter i høj grad skal samle sig og generere liv i bymidten.

CAMPUSRAMBLAEN er den nerve, som skal forene sundhed og idræt med viden og uddannelse. Det er det fysiske og synlige link mellem de to verdener. Ramblaen skal være et stærkt symbol på den forening, der skal ske i Aabenraa mellem det aktive og sunde liv, og det at lære og blive klogere. Samtidig skal den booste et område, som skal gøre det attraktivt at være ung under uddannelse i Aabenraa.

PASSAGER PÅ TVÆRS AF DRIVKRÆFTER På tværs af de tre drivkræfter er der udpeget en række væsentlige øst-/vestgående passager, som skal linke de tre vækstområder sammen. Disse passager skal styrkes, og det skal gøres attraktivt at bevæge sig på tværs af byen både til fods og på cykel. Her er det altså de bløde trafikanter, som har høj prioritet.

Konkrete mål for byens tre drivkræfter og passagerne på tværs er uddybende beskrevet fra side 36 under afsnittet 'Byens dele'. Her er der også beskrevet mål for andre væsentlige elementer i fremtidens Aabenraa.

De næste sider hér beskriver en trinvis udvikling mod en fremtidssikret Aabenraa bymidte med opstillede delmål for 2018, hvor Sygehus Sønderjylland står næsten færdigudbygget, og 2035, hvor byen som købstad fylder 700 år.

FREMTIDENS AABENRAA - FREMTIDENS KØBSTAD

TRIN FOR TRIN: Udviklingsplanen rækker mange år frem i tiden og det er vigtigt at fastlægge én endelig vej mod én defineret slutmål. Der skal naturligvis prioriteres politisk og økonomisk undervejs.

Da udviklingen af byen sker under en lang række forudsætninger, er det ikke muligt at fastlægge én endelig vej mod ét defineret slutmål. Der skal naturligvis prioriteres politisk og økonomisk undervejs.

Her er et bud på, hvordan og i hvilken rækkefølge, byen kan udvikles, så den også kan fungere som by, mens udviklingen foregår.

Trin 1-10 angiver en mulig rækkefølge for etapevis udvikling af byen - med målsætninger i 2018 og 2035 for øje. Enkelte trin ligger ud over målsætningerne for 2035 og er at betragte som meget langsigtet planlægning.

Trin 1-10 er ét bud på en realiseringsrækkefølge, men handlinger og projekter undervejs mod slutmålet kan afvige afhængig af markedsvilkår, nye opståede muligheder eller påvirkninger fra statslig planlægning. Læs mere om strategi for realisering og flexibilitet i udviklingsplanen i afsnittet 'Det bliver til virkelighed' på side 28-29.

Vigtigt er det, at der først og fremmest er et målrettet fokus på realisering af de centrale drivkræfter, som skal booste vigtige områder i midtbyen - Klimaboulevard, Handels- & Kulturlooptet og CampusRamblaen, alle bundet sammen på tværs af styrkede passager.

Læs om trin 1-5 her og se trin 6-10 på side 24-25.

Illustrationer nederst:
Udarbejdet af Aabenraa Kommune
på tværs af de tre viderebearbejdede projekter fra
Team Adept, Team Cobe/Slå og Team Transform

TRIN 1

GASVÆRKSVEJ – GENNEMBRUD MOD NORD

Det første skridt til gennemførelse af Klimaboulevarden er at lave et gennembrud mellem Gasværksvej og Løgumklostervej ved Cimbriagrunden.

Der anlægges et trafikalt loop mellem Gasværksvej og Madevej. Loopet runder Rådhusgade og Madevej og forbinder i nord til Gasværksvej via Kilen. Ved at anlægge dette loop kan den tunge, gennemkørende trafik fjernes fra H.P. Hanssens Gade. Borgere og besøgende kan samtidig nemt blive ledt ind til Handels- & Kulturlooptet.

Strandpromenaden færdiggøres til Mølleåens udløb og Mølleærsk. Strandpromenaden skal kobles på Klimaboulevarden, når boulevarden når så langt.

Multiarena Aabenraa er på tegnebrættet. Arkitektkonkurrencen gennemføres i 2014, og arenaen forventes opført i perioden 2016-2017.

Multiarena på tegnebrættet
Gennembrud nord - Klimaboulevard
Trafikalt loop til handelsgader
Strandpromenaden til Mølleærsk

TRIN 2

MULTIARENA REALISERET

Multiarena Aabenraa er realiseret, og CampusRamblaen, der skal forbinde arenaen og idrætscentret med campusområdet, kommer på tegnebrættet.

Der skabes dialog med nye uddannelsesinstitutioner om etablering af en egentlig campuspark.

I bymidten er der butikker og boliger under opførelse på Cimbriagrunden. De bygges efter særlige principper og i en skala, så de passer til visionen om at skabe mere liv i bymidten.

H.P. Hanssens Gade lukkes i den ene retning. Bilerne kan stadig komme ind i bymidten, og de kan stadig parkere, men færdslen i området bliver i højere grad på de bløde trafikanters præmisser.

Der tages fat på at forstærke byens øst-vest-gående passager, der skal binde centrum bedre sammen. De første steder bliver passagerne Vestergade/Skibbrogade og Rådhusgade/Markedspladsen.

Planerne lægges for det sydlige gennembrud til Klimaboulevarden, nemlig stykket mellem Gasværksvej og Skibbroen ved Opnrplads.

Dialog med nye uddannelsesinstitutioner
Multiarena realiseret
Campus Rambla på tegnebrættet
Passager på tværs - på tegnebrættet
H. P. Hanssens Gade lukkes i én retning
Butikker og boliger under opførelse
Gennembrud syd - På tegnebrættet

TRIN 3

H. P. HANSENS GADE BLIVER SIVEGADE

Et afgørende skridt til det nye handels- & kulturloop tages, når H.P. Hanssensgade gøres til sivegade, hvilket bl.a. betyder, at hastigheden for kørende trafik i området mellem Madevej og Gasværksvej sættes ned.

Etableringen af landskabslinket og dermed forbedringen af passagen fra campusområdet via Vestergade, Storetorv og Skibbrogade til den nye Klimaboulevard sættes i gang.

I campusområdet opføres der nye uddannelsesinstitutioner, og etableringen af CampusRambla planlægges.

Der kan etableres midlertidige aktiviteter på områder som f.eks. Uniscrap-grunden og Entreprenørgården, mens disse eftertragtede grunde venter på investorer.

Langs Klimaboulevarden reserveres et grønt buffer-areal, som over tid skal omdannes til kanal.

Nye uddannelsesinstitutioner
Campus Rambla på vej
Passage på tværs - Under udførelse
H. P. Hanssens Gade som sivegade
Reservation af grøn buffer til Klimaboulevard
Gennembrud syd - Klimaboulevard
Midlertidige aktiviteter

TRIN 4

MULIGT DELMÅL 2018 - SE EKSEMPEL SIDE 22-23

Klimaboulevardens nordlige gennembrud til Løgumklostervej er gennemført, der er reserveret et grønt areal til kanalen, hvor der er åbnet for bækens løb, og kanalen er påbegyndt på stykket fra Gammelhavn til ARWOS' pumpestation. Endvidere er Strandpromenaden koblet på Klimaboulevarden og midtbyen.

Cimbriaprojektet med butikker og boliger er realiseret med big-box-byggeri, og i Handels- & Kulturlooptet er der etableret ny markedsplads. Rådhusgade er gjort grøn, og der er etableret ny legeplads/aktivitet i Genforeningshaven. Der er midlertidige aktiviteter på tankstationsgrunden, og træer begynder at finde vej til H.P. Hanssensgade.

Vestergade/Skibbrogade er realiseret. Forbindelsen fra campus til busstationen er under planlægning. Første og nordlige etape af CampusRamblaen er etableret - nogle af byggemulighederne i området er realiseret. Der er etableret midlertidige aktiviteter nord for Kilen ved Nordhavn, og der er lagt planer for byggeri syd for Cimbria.

Den grønne kile er aktiveret og den parallelle å langs poppelalléen er etableret. Den nordlige del af supercykelstien er planlagt/påbegyndt. Den går fra Løgumklostervej til Rådhusgade. Den primære trafik i bymidten er lagt i et loop mellem Madevej og Klimaboulevarden.

Nye uddannelsesinstitutioner
Ny passage på tværs - På tegnebrættet
Ny kunstbygning under opførelse
Big Box på østsiden af Klimaboulevarden
Åbning af å-forløb langs Klimaboulevarden
Strandpromenaden forbindes til byen
Midlertidige aktiviteter

TRIN 5

NYT BYGGERI NORD FOR KILEN

Der er eventuelt fundet nye investorer til ledige grunde nord for Kilen, så de midlertidige aktiviteter er afløst af nyt byggeri.

Gennembruddet af Klimaboulevarden i den sydlige ende gennemføres, og kanalen åbnes langs boulevarden. Det giver plads til et kajbassin inde i kanalen. På østsiden af Klimaboulevard i den nordlige ende (Cimbriagrunden) opføres der big-box-butikker.

I Aktiv Campus Aabenraa bliver flere byggemuligheder realiseret. En forbedring af passagen fra Callesensgade via Klinkbjerg til Nørreport er på tegnebrættet. Det samme er en forbedring af passagen fra Nørreport til Madevej.

Nye uddannelsesinstitutioner
Ny passage på tværs - På tegnebrættet
Big Box på østsiden af Klimaboulevarden
Åbning af å-forløb langs Klimaboulevarden
Kajbassin og kanal
Nyt byggeri

FREMTIDENS AABENRAA - FREMTIDENS KØBSTAD

EKSEMPEL PÅ MULIGT DELMÅL 2018

PRINCIPIEL PLANTEGNING der viser hvordan Aabenraa kan se ud 2018. Plantegningen repræsenterer trin 1-4 fra foregående side.

Da udviklingen af byen sker under en lang række forudsætninger, er det ikke muligt at fastlægge én endelig vej mod ét defineret slutmål. Der skal naturligvis prioriteres politisk og økonomisk undervejs.

Plantegningen illustrere hvordan byen udvikler sig indefra og ud. En udvikling af byen er ikke betinget af en omdannelse af havnens arealer. Både by og havn kan udvikle sig løbende.

Se numre på tegning:

1. Multiarena Aabenraa (mulig placering)
2. Klimaboulevarden step 1 - gennembrud nord
3. Grøn buffer langs Gasværksvej
4. H. P. Hanssens Gade nord lukkes i én retning
5. Trafikalt loop til handelsgader
6. Strandpromenade til bymidten
7. Passage fra Campus til Klimaboulevarden
8. CampusRamblaen - nordlig etape
9. Mulig placering til nye skoler
10. Klimaløsninger langs Mølleåen
11. Butikker og boliger (Cimbria)
12. Passage Rådhusgade/Markedspladsen
13. Midlertidige aktiviteter på ledige grunde
14. Kunstbygning under planlægning
15. Erhvervsområder omdannes til boligområder
16. Passage fra Forstalle til busstation

Illustration:
Udarbejdet på tværs af de tre viderebearbejdede projekter fra Team Adept, Team Cobe/Sla og Team Transform

FREMTIDENS AABENRAA - FREMTIDENS KØBSTAD

DETTE ER EN FORTSÆTTELSE FRA SIDE 20

Udviklingsplanen rækker mange år frem i tiden, og det er vigtigt, at byen fungerer, selv om den er under udvikling.

Da udviklingen af byen sker under en lang række forudsætninger, er det ikke muligt at fastlægge én endelig vej mod ét defineret slutmål. Der skal naturligvis prioriteres politisk og økonomisk undervejs.

Her er et bud på, hvordan og i hvilken rækkefølge, byen kan udvikles, så den også kan fungere som by, mens udviklingen foregår.

Trin 1-10 angiver en mulig rækkefølge for etapevis udvikling af byen - med målsætninger i 2018 og 2035 for øje. Enkelte trin ligger ud over målsætningerne for 2035 og er at betragte som meget langsigtet planlægning.

Trin 1-10 er ét bud på en realiseringsrækkefølge, men handlinger og projekter undervejs mod slutmålet kan afvige afhængig af markedsvilkår, nye opståede muligheder eller påvirkninger fra statslig planlægning. Læs mere om strategi for realisering og flexibilitet i udviklingsplanen i afsnittet 'Det bliver til virkelighed' på side 28-29.

Vigtigt er det, at der først og fremmest er et målrettet fokus på realisering af de centrale drivkræfter som skal booste vigtige områder i midtbyen - Klimaboulevard, Handels- & Kulturloop og CampusRambla, alle bundet sammen på tværs af styrkede passager.

Læs om trin 6-10 her og se trin 1-5 på side 20-21.

Illustrationer nederst:
Udarbejdet af Aabenraa Kommune
på tværs af de tre viderebearbejdede projekter fra
Team Adept, Team Cobe/SLA og Team Transform

TRIN

BROER OVER KLIMABOULEVARDEN

Der etableres vigtige overgange over Klimaboulevard tre steder. I den nordlige ende ved Løgumklostervej, midt på ved busstationen og i den sydlige ende der, hvor Skibbrogade løber ud i Skibbroen.

Der bygges stadig big-box-butikker i den nordlige ende og øst for Klimaboulevard, og der bliver plads til midlertidige aktiviteter på ledige erhvervsgrunde nord for Kilen.

I Aktiv Campus Aabenraa etableres der nye aktiviteter imellem nye og gamle uddannelsesinstitutioner.

Arbejdet med at forbedre passagen fra Callesensgade via Klinkbjerg til Nørreport og passagen fra Nørretorv til Madevej udføres.

- Nye aktiviteter på CampusPladsen
- Passage på tværs - Etableret
- Big Box på østsiden af Klimaboulevard
- Vigtige overgange over Klimaboulevard
- Midlertidige aktiviteter

TRIN

SUPERCYKELSTI PÅ JERNBANETRACÉ

Cykelstien gennem bymidten forlænges med etableringen af forbindelsen til Røde Kro og sygehuset og kan på noget af strækningen løbe på eller langs det gamle jernbanetracé.

CampusRambla forlænges i begge ender. I den nordlige ende kommer ramblaen til at løbe frem til det tyske gymnasium, i den sydlige forlænges ramblaen til Kongehøjsskolen.

Kanalen langs Klimaboulevard udvides nord for og langs med Kilen, og der bygges boliger og erhverv på området nord for Kilen. I bymidten fortættes H.P. Hanssens Gade med træer.

- CampusRambla udvides mod nord og syd
- Cykelsti på jernbanetracé
- H.P. Hanssens Gade fortættes løbende
- Kanaler udvides nord for og ved Kilen
- Bolig og erhverv nord for Kilen

TRIN

MULIGT DELMÅL 2035 - SE EKSEMPEL SIDE 26-27

De to ankerfunktioner, som skal binde Handels- & Kulturloopet sammen, etableres. Det er en overdækket markedsfunktion i den sydlige ende af loopet og en samlende kulturfunktion i den nordlige ende.

Samtidig færdiggøres H.P. Hanssens Gade som et grønt, urbant forløb. De passager, der samler bymidten på tværs, er helt færdige, og nu gælder det om at etablere en grøn forbindelse hele vejen rundt om den historiske bymidte.

På området nord for Kilen bygges der stadig boliger og erhverv, og hvis erhvervshavnen er på vej til at finde en ny placering, reserveres der arealer til at grave eventuelle passager på tværs af den ø, som erhvervshavnen ligger på øst for Klimaboulevard.

- Grøn forbindelse om den historiske midtby
- Links på tværs samler byens dele
- To ankerfunktioner i Handels- & Kulturloop
- H.P. Hanssens Gade som grønt urbant forløb
- Reservation af areal til potentielle kanaler
- Bolig og erhverv nord for Kilen

TRIN

KULTURELT FYRTÅRN PÅ HAVNEN

Det er politisk besluttet, at man i Aabenraa ønsker en aktiv erhvervshavn. Men hvad gør man, hvis havnen en dag selv ønsker en ny placering. Trin 9 og 10 er tanker for mulige udviklinger på havnearealer, hvis disse skulle blive ledige.

Hvis erhvervshavnen flytter ud til en ny placering, kan arbejdet med at etablere kanaler på tværs af havneøen gå i gang. Samtidig kan man gå i gang med at arbejde på at placere et kulturelt fyrtårn på en af de nye, mindre havneøer.

I bymidten står H.P. Hanssens Gade færdig som grønt, urbant forløb. De passager, der samler byen på tværs, er etableret, og det samme er det grønne loop omkring den historiske bymidte.

- Grøn forbindelse om den historiske midtby
- Links på tværs samler byens dele
- H.P. Hanssens Gade som grønt urbant forløb
- Mulig udvidelse af kanalnet
- Mulig placering til kulturelt fyrtårn

TRIN

FREMTIDENS AABENRAA ?

Nu er Aabenraa en moderne og levende købstad. Den historiske bymidte er bevaret.

Erhvervshavnen er muligvis flyttet til Ensted Havn, hvilket giver plads til at bygge boliger på de nye havneøer.

Aktiv Campus Aabenraa er etableret, og der kan opføres et campusvar-tegn, som kan markere campusområdet og de studerendes fællesskab.

- Aktiv Campus var-tegn
- Den historiske midtby bevaret
- Den moderne og levende købstad
- Erhvervshavn muligvis flyttet til Ensted Havn
- Mulig placering til boliger

FREMTIDENS AABENRAA - FREMTIDENS KØBSTAD

EKSEMPEL PÅ MULIGT DELMÅL 2035

PRINCIPIEL PLANTEGNING der viser hvordan Aabenraa kan se ud 2035. Plantegningen repræsenterer trin 5-8 fra foregående sider.

Da udviklingen af byen sker under en lang række forudsætninger, er det ikke muligt at fastlægge én endelig vej mod ét defineret slutmål. Der skal naturligvis prioriteres politisk og økonomisk undervejs.

Plantegningen illustrere hvordan byen udvikler sig indefra og ud. En udvikling af byen er ikke betinget af en omdannelse af havens arealer. Både by og havn kan udvikle sig løbende.

Se numre på tegning:
(Tiltag herunder supplerer tiltag fra delmål 2018)

1. Campus park etableret mellem skoler
2. Passager på tværs af byen
3. Big boxes øst for Gasværksvej
4. CampusRamblaen udvides mod syd
5. Boliger og erhverv nord for Kilen
6. Flere nye skoler i campus
7. Kanal langs Klimaboulevarden
8. Kajakbassin
9. Klimaboulevarden - gennembrud syd
10. H.P. Hanssens Gade fortættes med aktiviteter
11. H.P. Hanssens Gade fredeligøres og begrønnes
12. Ankerfunktioner i Handels- & Kulturloopt
13. Mulig broforbindelse for havnetrafik

Illustration:
Udarbejdet på tværs af de tre viderebearbejdede projekter fra Team Adept, Team Cobe/SlA og Team Transform

FREMTIDENS AABENRAA - FREMTIDENS KØBSTAD

KONSTANT OG LANGSIGTET FOKUS Udviklingsplanen skal være grundlaget for et konstant og langsigtet fokus på udvikling af Aabenraa til en levende og moderne by.

Hver brik i byen skal kunne udvikle sig selvstændigt, samtidig med at den passer i det samlede billede.

Der skal anlægges særlige strategier for realiseringen af de tre drivkræfter, Klimaboulevarden, CampusRamblaen og Handels- og Kulturloopet. Og så skal der tænkes midlertidige aktiviteter ind på ledige arealer og i tomme bygninger.

Havnens udvikling er et strategisk kapitel for sig. Udviklingen skal balancere mellem ønskerne om en aktiv erhvervshavn og på sigt udviklingen af attraktive havnenære bymiljøer.

Havnens udvikling er et strategisk kapitel for sig. Udviklingen skal balancere mellem ønskerne om en aktiv erhvervshavn og på sigt udviklingen af attraktive havnenære bymiljøer.

Illustration højre:
Visualisering af Kajakklub, af Team Transform i viderebearbejdningen efter konkurrencen

DET BLIVER TIL VIRKELIGHED....

DET BLIVER TIL VIRKELIGHED Aabenraa Kommune vil handling! Med denne udviklingsplan er grundstene lagt for de næste mange års udvikling af Aabenraa midtby til en levende og moderne by.

Det er ikke en udviklingsplan, som skal stå på hylden. Det er en udviklingsplan, som skal ligge fremme på bordet som en daglig reminder om et konstant og langsigtet fokus.

På de forrige sider er illustreret, hvordan en udvikling af byen kan ske over en længere årrække, og delmål for både 2018 og 2035 er illustreret. Men fremtiden kan ikke forudsiges. Man kan have en forventning til fremtiden, men et statisk og låst slutbillede af fremtiden kan umuligt tegnes i dag.

Udviklingsplanen er strategisk og langsigtet, og det er væsentligt at huske på, at vejen til fremtidens Aabenraa ikke vil være snorlige. Trin 1-10 er et udtryk for en gradvis og etapevis udvikling af byen, men det er ikke at betragte som den eneste, eller den 'rette', vej.

Udviklingen sker over mange år, og byens dele skal kunne fungere undervejs. Derfor må en strategisk udviklingsplan ikke blive for konkret. Her er ingen stillingtagen til belægning, facadematerialer eller plantearter. Udviklingsplanen angiver en retning for byen, men er samtidig åben og fleksibel i forhold til nye vilkår undervejs.

Hver brik i byen skal kunne udvikle sig selvstændigt, når muligheden byder sig. Og samtidig skal hver brik i det lange løb passe ind i et samlet billede.

De strategiske drivkræfter i byen er:

- KLIMABOULEVARDEN
- HANDELS- & KULTURLOOPET
- CAMPUSRAMBLAEN

På tværs af disse bindes byen sammen af øst-/vestgående passager.

Hver af disse drivkræfter er nerven i realiseringen af områder med hver deres identiteter og hver deres investormålgrupper. Derfor skal der for hvert af disse områder i byen planlægges en særlig strategisk indsats for dialog med både interessenter og potentielle investorer.

STRATEGI FOR KLIMABOULEVARDEN OG BYNÆRE HAVNEAREALER Klimaboulevarden kan sikre hele Aabenraa bymidte mod havvandsstigninger samtidig med, at den kan danne ny front mod vandet.

Klimaboulevarden vil være i transformation, mens den udvikler sig. Arealet øst for vejen udvikler sig fra grøn buffer til havnen til at have potentiale til at udvikle sig til kanal og dermed trække vandet ind til bymidten.

For klimaboulevarden og koblingen til området nord for Kilen - og på lang sigt måske til øvrige havnearealer - er det især vigtigt at have en god dialog med eksisterende virksomheder i området. Dette med henblik på at afdække virksomhedernes behov og forventninger til fremtiden.

Byen skal ses som et samlet hele: Aabenraa er en by med en aktiv erhvervshavn og med en attraktiv bymidte. De to dele af byen kan og skal forholde sig til hinanden. Det er ikke en enten/eller-situation for byen. Bymidten kan godt udvikle sig indefra og blive mere attraktiv samtidig med, at en aktiv erhvervshavn fastholdes. Havnens udvikling vil vise, om Ensted Havn kan blive en mulig alternativ placering i fremtiden. I så fald angiver denne udviklingsplan muligheder for ny anvendelse af havnearealerne.

Klimaboulevarden vil i første omgang blive en markering af en overgang fra én type by til en anden.

STRATEGIEN FOR AT BOOSTE HANDELS- & KULTURLOOPET Ved i fremtiden at betragte Aabenraa og Rødekro som ét bysamfund placerer Aabenraa sig som by størrelsesmæssigt på plads 28 frem for den nuværende plads 41. De muligheder og udviklingspotentialer, der ligger i en ny placering, skal afdækkes i fællesskab med de øvrige parter.

Det forudsætter især en bred dialog med både Shop i City, handelsstandsforeningen, Erhvervenes hus, erhvervsforeningen og kulturinstitutionerne i byen med henblik på at skabe et område med blandede publikumsrelaterede funktioner.

Aabenraa har ikke et shoppingcenter, men Aabenraa har et centrum til shopping. Aabenraa Kommune vil i dialog med de handlende, erhvervsdrivende og kulturinstitutionerne lægge op til en fælles strategi for, hvordan man kan finde inspiration i de faciliteter og den indretning, som gør traditionelle shoppingcentre velbesøgte.

Handelsstandsforeningen Shop i City løfter allerede en del af disse fælles ordninger. Men spørgsmålet, som skal adresseres, er, hvordan planlægning af byen og de fysiske rum, skiltning mv. kan bidrage til at adoptere centertankegangen. Centre er lette at overskue og nemme at navigere i for de besøgende. De har fælles indkøbsvogne, og de har fælles interesse i aktiviteter og events, som trækker mennesker til. Samtidig har de gode og overskuelige parkeringsforhold.

STRATEGI FOR AKTIV CAMPUS AABENRAA Her er strategien især at koble Aktiv med Campus. CampusRamblaen er den vigtige nerve i sammenkoblingen af området. Men det er også væsentligt med dialog med uddannelsesledere og særligt de unge, som er studerende, for at koble 'hjerne og hjerte', altså skoler og multiarenaen. Brugere af fritidsanlæg og haller er også væsentlige interessenter, som sammen med de studerende skal være med til at gøre Aktiv Campus AKTIV.

Uddannelserne og de unge skal være medbestemmende og føle ejerskab til området. Uddannelsesinstitutionerne skal bidrage til at tænke sundhed og læring sammen.

Samtidig skal der via en offensiv markedsføringsindsats rækkes ud til de mellemlange og lange, videregående uddannelser, så de får øje på Aabenraa som sundhedscentrum i Sønderjylland. Det gælder især uddannelsesretninger med relation til sygehus og sundhedserhverv, der kan bidrage til synergieffekter i og omkring campus.

MIDLERTIDIGE AKTIVITETER - På vej fra ét til noget andet. Midlertidige aktiviteter er et stadig mere anerkendt og anvendt redskab i byudvikling, fordi de bidrager til tidlig værdiskabelse, synliggørelse og til aktive og inddragende processer. Forskellige lokale kreative aktører kan indtage nedslidte områder i en by, og der opstår et laboratorium for bymiljø, hvor frontløberne via aktiviteter og indretning eksperimenterer med det fremtidige byliv og tiltrækker andres opmærksomhed. Der opstår et udflygtsmål.

Der er gode erfaringer fra praksis med midlertidige aktiviteter i andre udviklingsorienterede byer som Køge Kyst, FredericiaC og Musicon i Roskilde, hvor aktiviteterne også har haft det sigte at bidrage til efterspørgslen på arealer i områderne hos de fremtidige investorer.

På den måde bidrager midlertidige aktiviteter til en tidlig værdiskabelse i arealudviklingen: Det er centralt, at de midlertidige aktiviteter har en karakter, som peger fremad mod Fremtidens Købstad og ikke bagud mod industrisamfundet og områdets historie som miljøbelastende industriområde.

Byens borgere, virksomheder og ikke mindst forningslivet kan involveres i at bruge dele af byudviklingsområdet og være med til at gøre det aktivt og levende nu og her.

Der opstår et bredere ejerskab i byen til de relativt store forandringer, der er på vej i området. Aktiviteterne bidrager til en god og fremadrettet kommunikation, hvor fokus er på muligheder frem for forhindringer.

Området skal have ny identitet, og de midlertidige aktiviteter bidrager med nye historier og billeder til en ny identitet, så området langsomt men sikkert får karakter, og man kan se det som rammen om et mangfoldigt byliv.

Grunde og delområder kan lejes ud til fremadrettede formål, hvorved der skabes værdi både på kort og på længere sigt.

Der skal udarbejdes en strategi for at arbejde videre med at tilrettelægge midlertidig brug og udleje af ledige arealer, kolde haller og andet inden for udviklingsområdet. En strategi for midlertidige aktiviteter skal ikke nødvendigvis omfatte hele området, men kan afgrænses til delområder, som er ledige, og som måske ikke har en udfordring med hensyn til forurennet jord.

FRA HAVN TIL BY I OVERKOMMELIGE BIDDER I en lang årrække vil ønskerne om en aktiv erhvervshavn og udviklingen af attraktive bymiljøer på de bynære havnearealer gå hånd i hånd. Det er ikke et spørgsmål om enten/eller, men om både/og. Området mellem Kilen og Reberbanen repræsenterer en unik mulighed for at genskabe byens forbindelse med vandet og for at forene bykvalitet, oplevelser og handelsliv med en aktiv havn. Dette område står først for.

Håndteringen af dialogen med de enkelte virksomheder er af afgørende betydning for, at arealudviklingen kan forberedes og realiseres, og hensynet til den enkelte virksomheds fremtidige behov skal afklares og håndteres.

Udgangspunktet for håndteringen af kommunikationen bør være et stærkt fokus på, hvad der skaber værdi for virksomheden, samtidig med at Aabenraa Kommune og Aabenraa Havn får formidlet visionen og tankerne om områdets udvikling og betydningen for hele byens udvikling på en overbevisende måde. Herudover skal der være mulighed for at drøfte virksomhedens behov og fremtidsplaner. Det skal også være muligt at drøfte muligheden for en virksomheds eventuelle omplacering samt de økonomiske konsekvenser i det omfang, det er relevant og til forhandling mellem parterne.

Hvis betingelserne ændrer sig, hvad angår havneaktiviteter eller efterspørgsel, kan de øvrige havneområder bringes i spil. Reservationer på havneområdet til etablering af kanaler giver mulighed for på det givne tidspunkt at gå i gang med at udvikle området i overkommelige størrelser, der er baseret på markedets efterspørgsel.

Der er i Aabenraa et politisk ønske om en aktiv erhvervshavn, og projekterne indeholder potentialer for at koble, skabe overgange og/eller helt eller delvist at omdanne. Projektforslagene for bymidten, og det at have en aktiv erhvervshavn, kan og skal forenes i en videre bearbejdning. Citat fra dommerbetænkningen - Aabenraa Fremtidens Købstad

TÆNKETANK- FREMTIDSVÆRKSTED De mange initiativer og projekter, som tilsammen skal skabe fremtidens købstad, skal forankres og styres i en dynamisk og handlekraftig organisering på tværs af de offentlige og private aktører.

En sådan organisation skal skabe konsensus om centrale initiativer, holde momentum og fremdrift og mobilisere ressourcer og kapital. For at udnytte potentialerne og skabe fremdriften er det principielt afgørende, at organiseringen er gearret til at flytte fokus fra egeninteresser i virksomhed, institution eller kommune til et stærkt fokus på samarbejde om den fælles værdiskabelse. Organisationen skal både have politisk og erhvervs-mæssig styrke til at imødegå de strukturelle og markeds-mæssige udfordringer for byen og området.

Det kan blive Aabenraas arbejdende tænketank - et fremtidsforum - bestående af ledende politikere og embedsmænd, sygehuse-nes topchefer og direktører fra de 4-5 største virksomheder i området.

Tænketanken kan f.eks. være et overordnet OPP, offentlig/privat partnerskab, med det formål at identificere, trykprøve og efterfølgende arbejde for realiseringen af de projekter og initiativer, som samlet set skaber mest fælles værdi for byen og området. Ved at bruge hinandens indsigt og netværk skal tænketanken også understøtte, at synergien mellem projekterne udnyttes optimalt, og at der hele tiden holdes fokus på realiseringen af de vigtigste projekter.

Læs på næste opslag om strategi for økonomisk prioritering, og hvordan initiativerne kan markedsføres...

FREMTIDENS AABENRAA - FREMTIDENS KØBSTAD

PROJEKT KATALOG Til at realisere de overordnede strategier i udviklingsplanen og altså visionerne for fremtidens Aabenraa er der udarbejdet et projektkatalog, som er et redskab til økonomisk prioritering og til dialog med potentielle investorer.

Projektkataloget er en samling af mere eller mindre detaljerede projekter, som umiddelbart kan sættes i værk, eller som er klar til at detailplanlægges, efterhånden som der findes økonomiske midler til det, eller de rette vilkår i øvrigt er til stede.

Det er en integreret del af udviklingsplanen og er samtidig et dynamisk værktøj, fordi det kan opdateres undervejs, og der kan komme flere projekter til. Det skal samtidig angive status for projekterne og udgør på den måde en form for udvidet investeringsredegørelse med beskrivelser og illustrationer af konkrete projekter.

Projektkataloget revideres for hver budgetperiode med opdatering af prioriterede indsatser. En del af den vedtagne udviklingsplan er altså en beslutning om årlig økonomisk prioritering af Aabenraa bymidte.

Udviklingsplanen er et paraplyprojekt. Den skal optage eksisterende planer og igangværende projekter - samtidig skal den bidrage til at afføde nye planer og projekter

- Idéstadie
- Planlægning
- Anlæg
- Ibrugtagning

1: KLIMABOULEVARDEN

Det er en af de tre drivkræfter i udviklingsplanen. Klimaboulevardens bliver Aabenraas nye ansigt mod øst. Boulevarden sikrer byen mod havvandsstigninger og håndterer byens tunge og gennemgående trafik. Samtidig bliver det et naturskønt område, der binder by og havn sammen.

2: HANDELS- & KULTURLOOPET

Den anden af de tre drivkræfter i udviklingsplanen. Handels- & Kulturlooptet samler bymidten i et kredsløb mellem Madevej, Klimaboulevardens og to kulturinstitutioner som ankerpunkter i nord og syd. Det skaber et forstærket hjerte med H.P. Hanssens Gade som et nyt grønt strøg og mulighed for masser af aktiviteter.

3: CAMPUSRAMBLAEN

Den tredje drivkraft i udviklingsplanen. Campusramblaen skaber en fysisk forbindelse mellem campusområdet og Aabenraa Svømme- og Idrætscenter med den nye Multiarena Aabenraa. Det bliver forbindelsen mellem hjertet og hjernen. Samtidig fungerer ramblaen som klimasikring.

FAKTA - PROJEKT KATALOGET VIL INDEHOLDE:

- Grafisk oversigt over placering af indsatser i byen
- Projektark, der beskriver de konkrete projekter; illustrationer; udviklingsstatus; aktører (hvis kendte); økonomi (hvis kendt); år for udførelse (hvis kendt)
- Oversigt over 4-årig investeringsperiode med angivelse af prioriterede projekter
- Investor-sheet; praktisk info og fakta om Aabenraa (opdateres løbende)
- Status for realisering af visionerne

STRATEGI FOR ØKONOMI - DET LANGE SEJE TRÆK En ting er klart. Nemlig at flere af de projekter, som skal realisere fremtidens Aabenraa, kræver lange seje træk og derfor behøver en langsigtet økonomisk indsats.

Med afsæt i trin 1-10 beskrevet på side 20-21 og 24-25 kan der planlægges for de langsigtede økonomiske indsatser, som i nogle overslagsår vil kræve større puljer end andre år.

Det er muligt med udviklingsplanen i hånden at prioritere indsatser for fysiske omdannelser i byen samtidig med, at muligheder for synergier til andre forvaltninger eller fagområder indtænkes.

Foruden de langsigtede indsatser i bymidten findes en række mindre projekter så som omdannelse af enkelte pladser eller passager, som kan løftes fra år til år eller endda fra måned til måned.

Den økonomiske strategi for fremtidens Aabenraa helt frem til 2035 er altså ikke fastlagt på nuværende tidspunkt, da det skal være muligt at tilpasse sig markedsudviklingen og være fleksibel for ændringer eller muligheder undervejs. Dog er det væsentligt årligt at tage de økonomiske overvejelser for Aabenraa bymidte med i budgetlægningen, sådan at det lange seje træk holdes for øje.

Projektkataloget skal være grundlaget for den økonomiske prioritering og skal ved hver revidering illustrere byrådets mål for udvikling i bymidten de kommende 4 budgetår afstemt med den vedtagne investeringsredegørelse.

EKSPONERING OG MARKEDSFØRING Realiseringen af fremtidens Aabenraa drives ikke af offentlige investeringer alene. Mange delprojekter og elementer i planen forudsætter aktivt medspil fra en lang række private aktører. På denne baggrund er det vigtigt, at planen følges op operationelt. Egnens og byens styrker og fordele skal eksponeres, og der skal følges op med et konkret og opsøgende "salg" for at skabe det nødvendige investeringstryk.

En handlingsplan i forhold til operationel eksekvering omfatter følgende trin:

- Eksponering af de strategiske spor i fremtidens Aabenraa i bred forstand samt sikre høj kendskabsgrad lokalt og formidle styrkeprofilen
- Pleje eksisterende interessenter og arbejde på at samle flest muligt om strategi, plan og projekter og være til stede og synlige i interessenternes netværk
- Afsøge markedet for potentielle investorer og samarbejdspartnere
- Udføre konkret opsøgende salg i forhold til de bedste leads

PLATFORM FOR DIALOG Som platform for dialog og markedsføring kan man etablere en 'fremtidsudstilling', hvor byens planer for fremtiden kan udstilles. Her kan borgere, besøgende og investorer mødes og følge med i byens udvikling. Fremtidsudstillingen vil være en udstilling og præsentation af de prioriterede og fysiske projekter, som skal være med til at realisere visionerne for fremtidens Aabenraa.

Sammen med en videreføring af www.aabenraa-fremtidenskoebstad.dk (hjemmeside om udviklingsprojekter i Aabenraa) skal udstillingen oplyse om udviklingsstatus, bidrage til dialog og bidrage til markedsføring.

Ved alle konkrete projekter, som skal være med til at realisere visionerne for fremtidens Aabenraa, vil borgere og erhvervsdrivende atter blive inddraget løbende, som projekter og planer skrider frem.

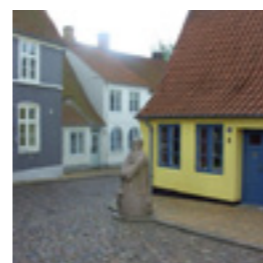
4: TVERGÅENDE LINK: VESTERGADE / SKIBBROGADE / STORETORV

Denne passage forbinder campusområdet med Klimaboulevardens og Strandpromenaden med mulighed for ophold undervejs i Vestergade og på Storetorv.

5: TVERGÅENDE LINK: RÅDHUSGADE

Rådhusgade omlægges. Særligt stykket mod vest op til det gamle rådhus indrettes på bløde trafikanters og beboernes præmisser.

6: TVERGÅENDE LINK: FORSTALLE TIL BUSSTATION

Passage der forbinder den nordlige ende af campusområdet med busstationen via Forstallé og Persillegade.

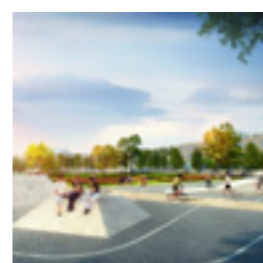
7: KLINKBJERG TIL NØRREPORT

Passage der forbinder et centralt p-område med kulturtorvet ved Sønderjyllandshallen.

8: NØRREPORT TIL MADEVEJ

Passage der forbinder p-pladser med handelsområdet.

9: CAMPUSPARK

Område mellem nye og eksisterende uddannelsesinstitutioner nord for Mølleåen udvikles i samarbejde med uddannelsesenhederne.

10: MULTIARENA AABENRAA

Udvidelse af Aabenraa Svømme- og Idrætscenter med ny dobbelthal og foyerfaciliteter.

11: UDVIDELSE AF BRUNDLUND SLOT

Planlægges i samarbejde med Museum Sønderjylland, og projektets realisering er afhængig af samarbejde med fonde.

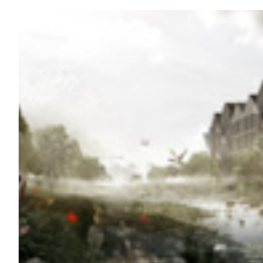
12: MARKEDSPLEADSEN

Ny belægning og nyindretning af Markedspladsen - evt. med en anden etape i form af en markedsal på pladsen.

13: OMRÅDET NORD FOR KILEN

Såfremt havn og kommune finder en fælles vej for området nord for Kilen, er det muligt over en årrække at omdanne området til blandet bolig og erhverv.

14: LEGEPLADS GENFORENINGSHAVEN

Der efterspørges flere aktiviteter til de yngste borgere i midtbyen - et af de steder, der peges på, er i Genforeningshaven som supplement til multibanen.

15: SØNDERGADE/SØNDERORTOV

Gadeforløb og torv har potentiale for renovering med henblik på forskønnelse og klimasikring af midtbyen.

16: BYNÆRT HAVNEBASSIN

Mulig etablering af bassin til erstatning af Sydhavn.

17: STRANDPROMENADEN IND TIL BYMIDTEN

Anlæg af ny strandpromenade er påbegyndt og der er potentiale for at føre promenaden ind til midtbyen. Enten med kobling til en fredeliggjort H. P. Hanssens Gade eller til en sti langs Klimaboulevardens.

18: SUPERCYKELSTI

Forbedring af forhold for cyclister i bymidten. Bl.a. ved at etablere supercykelsti langs en i fremtiden fredeliggjort H.P. Hanssens Gade.

19: CIMBRIAGRUNDEN

Etablering af boliger i midtbyen ved hjælp af støtte til almennyttige boliger. Desuden potentiale for at tænke boliger og handelsfunktioner sammen.

20: OMRÅDEFORNYELSE ETAPE 1-3

Flere af projekterne på denne side har mulighed for at indgå i første etape af områdefornylse i Aabenraa midtby.

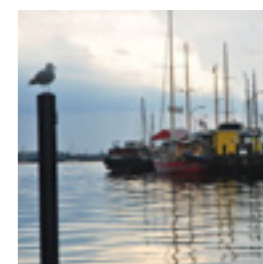
21: HAVNEBYDEL

I takt med, at der muligvis opstår ledige arealer på eller ved havnen, kan der planlægges for en ny havnebydel.

22: KULTURINSTITUTION I GÅGADEN

Som ankerfunktion i den nordlige ende af Handels- & Kulturlooptet kan etableres kulturinstitution.

23: KULTURFYRTÅRN PÅ HAVNEN

Såfremt havnen ikke længere ønsker at bibeholde placeringen er det muligt at etablere kulturfyrtårn på arealer som bliver ledige.

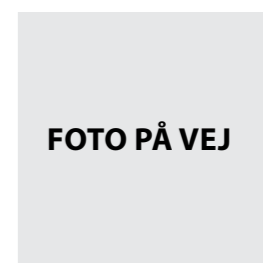
24: KAJAKBASSIN OG HUS

Ved eventuel kanal langs Klimaboulevardens er det muligt at rykke vandsport tættere til bymidten.

25: PLADS TIL NYE PROJEKTER

FOTO PÅ VEJ

26: PLADS TIL NYE PROJEKTER

FOTO PÅ VEJ

27: PLADS TIL NYE PROJEKTER

FOTO PÅ VEJ

FREMTIDENS AABENRAA - FREMTIDENS KØBSTAD

EKSEMPEL PÅ MULIGT DELMÅL 20XX (ET ÅRSTAL UDE I FREMTIDEN)

PRINCIPIEL PLANTEGNING der viser hvordan Aabenraa kan se ud 20xx. Plantegningen repræsenterer trin 9-10 fra foregående sider.

Da udviklingen af byen sker under en lang række forudsætninger, er det ikke muligt at fastlægge en endelig vej mod et defineret slutmål. Der skal naturligvis prioriteres politisk og økonomisk undervejs.

Plantegningen illustrere hvordan byen udvikler sig indefra og ud. En udvikling af byen er ikke betinget af en omdannelse af havnens arealer. Både by og havn kan udvikle sig løbende.

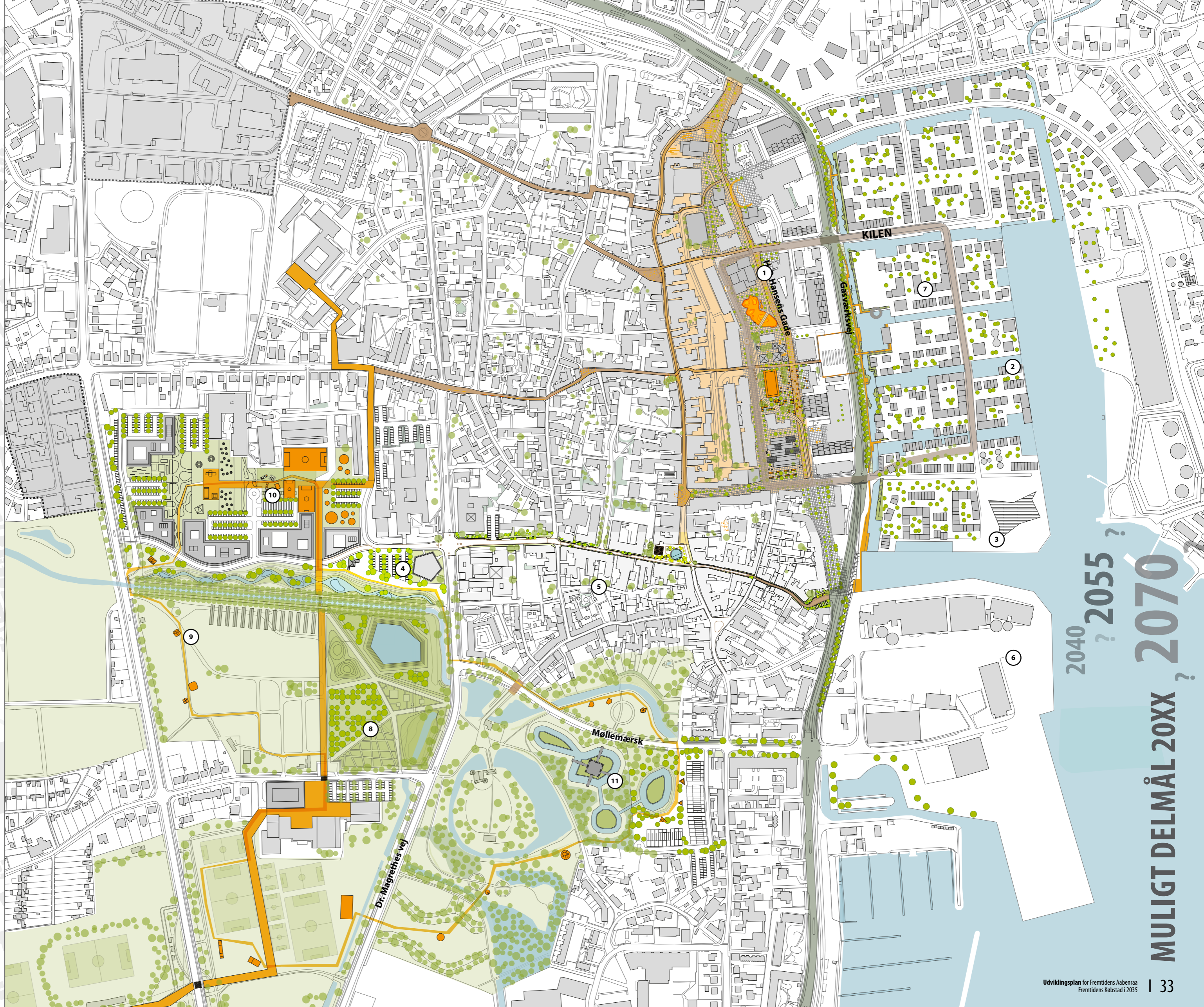
HVAD HVIS NU HAVNEN ØNSKER AT FLYTTE?

Det er politisk besluttet at man i Aabenraa ønsker en aktiv erhvervshavn. Men hvad gør man hvis havnen en dag selv ønsker en ny placering. Delmål 20xx angiver mulige udviklinger på havnearealer såfremt disse skulle blive ledige.

Se numre på tegning:
(Tiltag herunder supplerer tiltag fra delmål 2018/2035)

1. H. P. Hanssens Gade som grønt urbant forløb
2. Udvidelse af kanalanlæg
3. Kulturelt fyrtårn
4. Aktiv Campus vartegn
5. Historisk midtby bevaret
6. Dele af erhvervshavn er flyttet til Ensted Havn
7. Etapevis udbygning med boliger
8. Bypark øst for CampusRamblaen
9. Aktivitetssti med Aktive Spots
10. Levende og aktiv campus park
11. Kunstbygning ved Brundlund Slot

Illustration:
Udarbejdet på tværs af de tre viderebearbejdede projekter fra Team Adept, Team Cobe/SlA og Team Transform

2040 ? 2055 ?
MULIGT DELMÅL 20XX ?
2070 ?

BYENS DELE

FREMTIDENS AABENRAA - FREMTIDENS KØBSTAD

MÅL FOR KLIMABOULEVARDEN ER:

AT skabe en attraktiv og identitetsskabende ankomst til og gennemkørselsmulighed i Aabenraa

AT sikre bymidtens rum og huse mod klimaudfordringen fra havvandets stigning

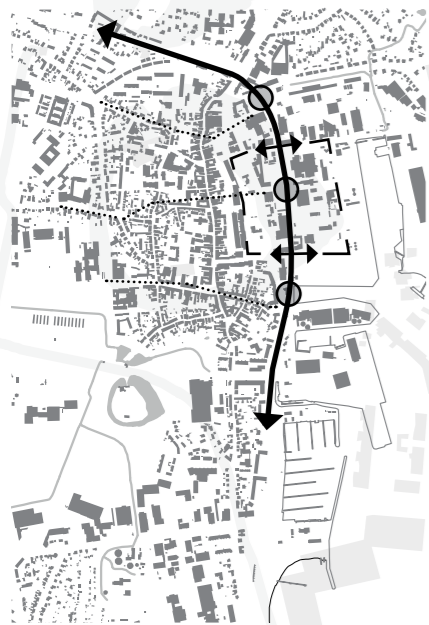
AT det skal være nemt at krydse boulevarden for bløde trafikanter via bred midterrabat

AT der ved hver af de tre tværgående passager, som møder Klimaboulevardens etableres mere markante overgange for den bløde trafik

AT skabe en grøn, og med tiden blå, buffer mod havnens arealer

AT skabe rum for en omdannelse og fredeliggørelse af H.P. Hanssens Gade

HVOR I BYEN:

BYEN MED KLIMABOULEVARDEN Et af de mest markante tiltag i udviklingsplanen er Klimaboulevarden, som udgøres af Gasværksvej med gennembrud til Løgumklostervej i nord og Skibbroen i syd.

Klimaboulevarden bliver et særkende for Aabenraa. Boulevarden overtager byens gennemkørende trafik og trafikken til og fra havnen. Samtidig er den et centralt element i sikringen af byen mod havvandsstigning og oversvømmelser.

Det bliver en naturskøn forbindelse med et stærkt landskabeligt udtryk og med en bred grøn midterrabat, som gør den let at passere på tværs af vejen. På østsiden af boulevarden skal der over tid anlægges en kanal, som leder vandet fra fjorden helt ind til bymidten. Langs kanalen etableres der en promenade, som forlænger Strandpromenadens rekreative værdi fra syd mod nord.

Kanalen løber fra Gammelhavn, nord om Kilen og ud i havnebassinet ved Nyhavn. På denne måde bliver havneområdet øst for Kilen en selvstændig ø. Når kanalen graves, genanvendes jorden til at anlægge et dige mellem vejen og kanalen. Et dige, der beskytter mod forhøjet vandstand. På diget plantes en allé af opstammede træer som forstærker vejprofilen.

Der hvor byens tre øst-/vestgående passager møder Klimaboulevarden, etableres særligt markerede krydsningsmuligheder for bløde trafikanter.

BYENS NYE ANSIGT Klimaboulevarden er den nye ankomst til Aabenraa - byens ansigt, som de besøgende møder først. Boulevarden er med andre ord byens nye profil og vil være et stærkt identitetsskabende element for byen. Det vil samtidig være en stærk pendant til den oplevelse, besøgende får, når man ankommer til byen sydfra ad Flensborgvej.

I en havneby som Aabenraa har mange borgere et stærkt forhold til vandet. Til dels med baggrund i identiteten som havneby. Men rekreative, maritime tilbud som sejls og kajak er i høj grad også til stede i byen. Disse aktiviteter kan iscenesættes, fremhæves og udvikles i forbindelse med Klimaboulevarden, så de bliver en del af den historie om vandet som byens identitet, der bliver fortalt til dem, der kører gennem Aabenraa ad Klimaboulevarden.

Klimaboulevarden vil ændre på flere væsentlige aspekter af bymidten. Den vil forandre bymidtens facade mod øst. Og den vil forstærke forholdet mellem byen og fjorden samt markere overgangen til og forholdet mellem bymidten og havnen.

Boulevardens forudsætningen for, at der bliver rum til at fredeliggøre H.P. Hanssens Gade. Samtidig er den en forudsætning for den udvikling, der skal omdanne området mellem H.P. Hanssens Gade og Mellemvej fra et erhvervsområde mellem den historiske midtby og den aktive erhvervshavn til et blandet byområde. Et område, der både skal koble sig på midtbyen og med tiden kunne rumme en eventuel omdannelse af havnefronten til attraktive boliger.

KLIMASIKRINGEN Aabenraa er en af 10 byer i Danmark, der er i særlig risiko for at blive oversvømmet i forbindelse med klimaforandringerne havvandsstigning. Derfor har staten udpeget Aabenraa by som risikoområde. I den forbindelse kan det måske virke uhensigtsmæssigt direkte at lede vandet, eller fjorden, ind i byen ved at grave en kanal langs Gasværksvej. Men det er netop et led i klimasikringen, for det der graves ud i kanalen kan bidrage til at etablere et dige.

I Aabenraa Kommunes klimatilpasningsplan, som forventes vedtaget i byrådet inden sommerferien 2014, er det bærende princip, at vandet styres på overfladen. Vandet skal ledes hen, hvor det skader

KLIMA BOULEVARDEN

Illustration midt:
Visualisering af Klimaboulevarden af Team Transform
- Se yderligere idéer til Klimaboulevarden i Team
Transforms viderebearbejdning efter konkurrencen

mindst eller slet ikke gør nogen skade. Det skal ikke ledes bort i rør under jorden, som har en begrænset kapacitet.

Vand skal desuden indgå som et positivt, rekreativt og naturforbedrende element både i byer og på landet. Klimaboulevarden bliver med diget og kanalen et centralt element i klimasikringen af Aabenraa. Den er med til at sikre alle de huse, der ligger i bymidten, mod oversvømmelser, så hver enkelt ikke skal sørge for at sikre sig selv.

Digets krone, der ligger i 2,5 meters højde, sikrer mod havvandsstigninger og dermed mod oversvømmelser i Aabenraa midtby.

BOULEVARDEN ANLÆGGES I ETAPER Klimaboulevarden udvikles over en længere årrække. Fra starten er der fokus på at få etableret vejen og diget og opnå både den klimasikrende effekt og den trafikale løsning.

Sideløbende dannes det blågrønne, rekreative rum langs med vejen - først som et parklignende rum med en bæk, siden udvikles rummet til en bykanal med et endnu større tilbud af aktiviteter i forbindelse med det vand, der på denne måde bliver ført tilbage til bymidten efter lang tids fravær.

For at byen så hurtigt som muligt kan markere byens nye kant og profilere den nye klimaboulevard introduceres et blåt og grønt element så tidligt i udviklingen som muligt. Det kan gøres ved at føre Svejts Bæk, Frydendals Bæk og rørlagt regnvand fra nordvest-byen ud langs Gasværksvej i et grønt rekreativt bælte.

Første skridt i etableringen af selve boulevarden går i gang i forbindelse med udviklingen af Cimbria-grunden, hvor der etableres et vejgennembrud mellem Løgumklostervej og Gasværksvej.

Derefter skal der etableres et trafikalt dobbelt-loop i bymidten. Første del skal gå fra Gasværksvej ind ad Rådhusgade, op ad Madevej og tilbage til Gasværksvej af Kilen. Anden del skal gå fra Kilen, ned ad Mellemvej og atter ud mod Rådhusgade.

Loopet skal sikre en optimal afvikling af trafikken til, fra og rundt i bymidten og samtidig lede den gennemkørende trafik ud i det område, der egner sig til det, nemlig via Klimaboulevarden. Dermed vil H.P. Hanssens Gade gradvist kunne inddrages som sivegade i bymidten, hvor der stadig er plads til biler, men i højere grad bliver gjort plads til bløde trafikanter. I Klimaboulevarden's sydlige ende forlænges Gasværksvej ved et gennembrud til Skibbroen fra Opnørplads. Når dette sker, vil der være mulighed for at hæve Havnevej eller etablere en mur som en del af Klimaboulevarden.

Overgangen fra bæk til kanal skal også ske i etaper. Første etape kan etableres fra Gammelhavn til ARWOS' pumpestation. Det løser en udfordring for ARWOS, der kan pumpe overfladevand direkte i kanalen. Men første etape af kanalen åbner også mulighed for at trække kajak- og roklubber og andre maritime aktiviteter ind til byen.

I anden etape kan kanalen forlænges langs Gasværksvej og Kilen med udløb i Nyhavn. En kanal langs den nordlige del af Gasværksvej, Kathale og bækken vil skære området fri som en ø.

Området kan fortsat fungere som erhvervshavn. Hvis havnens aktiviteter eventuelt finder andre lokaliteter, kan området etapevis udvikle sig til en ny bydel bestående af en række øer, omkranset af kanaler, hvor der er en blanding af boliger, erhverv og rekreative områder. Hvis ikke det bliver aktuelt, vil Klimaboulevarden stadig fungere som klimasikring af Aabenraa bymidte.

FREMTIDENS AABENRAA - FREMTIDENS KØBSTAD

MÅL FOR HANDELS- & KULTURLOOPET ER:

AT aktivere og skabe liv i bymidten med andre publikumsrelaterede funktioner end handel

AT skabe rum for et varieret byliv uden for almindelig åbningstid

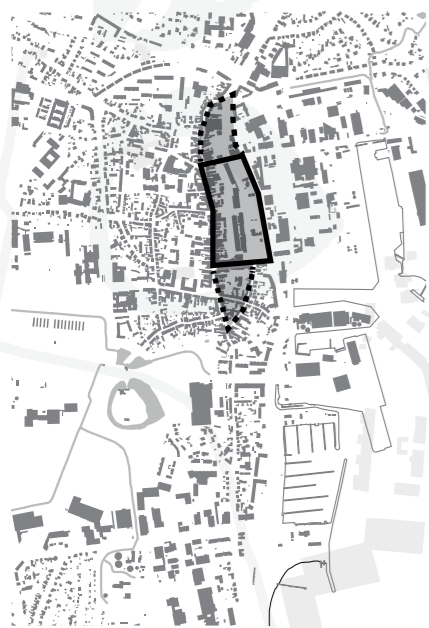
AT give indendørsaktiviteter mulighed for at indtage byrum til udendørsaktiviteter

AT skabe rum for lettere fortætning i bymidten

AT etablere to stærke ankerfunktioner henholdsvis nord og syd (Gågade nord + Markedsplads)

AT tænke sunde, grønne og blå kvaliteter og aktiviteter ind i bymidstens offentlige rum

HVOR I BYEN:

ET HANDELS- OG KULTURLOOP SKABER BYENS CENTRUM Gågaden og H.P. Hanssens Gade bindes sammen i et loop, som centrerer byens publikumsorienterede og bylivsskabende aktiviteter og funktioner.

En vigtig vision for Fremtidens Aabenraa er at få skabt et centrum. For at sikre det, og for at aktivere bymidten, skabes et nyt handels- og kulturloop, som er spændt ud mellem to nye store kulturinstitutioner, og som knytter gågaden og H.P. Hanssens Gade sammen i en stærk forbindelse. Som byen er i dag, bærer den præg af, at den har haft vokseværk. Byen spreder sig ud over bakkerne, og centrum i byen dør hen. Mange butikker er allerede lukket. Derfor skal Aabenraa samles igen, så der kan blive skabt et levende centrum og dermed et styrket hjerte.

Det skal ske gennem nye bygninger, nye funktioner og flere aktiviteter. Der skal nye boliger i midtbyen, som skaber liv i aftentimerne. Der skal nye aktiviteter ind i byen, som er attraktive for alle aldersgrupper. Der skal nye offentlige byggerier til, som indbyder til at bruge bymidten som en offentlig stue.

De mange parkerede biler skal erstattes af aktiviteter. Flere gående skaber større dynamik og et mere livligt centrum. Der skal stadig være gode parkeringsmuligheder, f.eks. i et p-hus. På den måde kan man let komme til de nye funktioner, uden at hele bymidten opleves som én stor parkeringsplads.

LOOPET Den overordnede strategi er at binde gågaden, som i dag har sine udfordringer, sammen med et nyt aktivt grønt strøg langs H.P. Hanssens Gade. På denne måde skabes der et centralt kultur-, aktivitets- og handelsloop.

Der er allerede i dag en god fordeling af butikker på gågaden og ved Madevej og H.P. Hanssens Gade. Det er en perfekt blanding af specialbutikker og mindre kædebutikker i gågaden og bigbox-butikker som Føtex og Jysk ved Madevej, der trækker et stort publikum til midtbyen.

For at loopet kan fungere, skal begge ender aktiveres med stærke ankerpunkter, der kan modvirke de svækkede ender i handelsgaden. I den nordlige ende kan det være en offentlig eller privat kulturfunktion, måske bibliotek, multimediehus eller kulturhus. I den sydlige er skitseret en markedshal.

Kulturtorv, markedshal, strøgbutikker, storbutikker, vandlegeplads, museumshave og pacourpark, som alt sammen vil være at finde inden for loopet, er med til at skabe en oplevelsesrig by. Det vil give Aabenraa et styrket hjerte.

KULTUR I LOOPET Aabenraa har i dag et bibliotek, som ligger lidt afsides i forhold til bymidten og dermed ikke skaber god synergi mellem bygningen og byen. Ved at rykke biblioteket helt ind til bymidten og tilføje det andre funktioner, kan huset fungere som byens offentlige stue.

Der kan etableres nye mødesteder centralt i byen, som danner bro på tværs af aldersgrupper. I loopet skal det nemlig være muligt at trække de offentlige funktioner ud i byrummet omkring bygningerne f.eks. biografen og museet og nedbryde overgangene mellem inde og ude og derved skabe et mere attraktivt byrum.

Da den nordlige del af gågaden i dag har flere lukkede butikker, kan de tomme lokaler udnyttes til midlertidige funktioner som non profit bogcafeer, gallerier eller andre kreative tiltag, som kan binde området tæt sammen med byens mennesker og skabe et nyt kulturcentrum. Det kan blive et sted, hvor nyt og gammelt mødes, og man inviterer byens borgere til at tage del i en aktiv bymidte.

MARKEDSHAL OG MARKEDSPADS I den sydlige ende af loopet placeres en markedshal, som kan bruges til torvedage, musikarrangementer og indgå som del af andre store events som dyrskue og ringridning.

I markedshallen kan byen vise sit kulinariske ansigt - f.eks. Sønderjyllands specialiteter. Man kan forestille sig dele af hallen have permanente butikker og cafeer, mens andre indtages i weekenderne til lokalt grøntmarked. Foran markedshallen er markedspladsen, som er tæt forbundet med det eksisterende handelsstrøg via Rådhusgade. Omkring markedshallen findes også mange små nicher både overdækkede og åbne, som også kan benyttes til ophold når bygningen er lukket.

Man kan forestille sig, at markedshallen kan blive en attraktion, som vil trække besøgende til fra oplandet. Det er derfor essentielt, at den placeres helt centralt i byen.

Markedshal og markedsplads kan tænkes udført i to etaper. I første omgang kan underlaget etableres, det vil sige, at Markedspladsen etableres ud fra en tanke om, at der kan suppleres med en fremtidig overdækning.

ET GRØNT AKTIVT STRØG Et sammenhængende 'grid' af træer og ny belægning spændes ud mellem bygningerne omkring H.P. Hanssens Gade. Det danner rammen om et nyt strøg og bidrager til en sammenhængende identitet for området.

I gridets struktur plantes der træer, som skaber en gennemgående grøn karakter og et spændende, foranderligt strøg, som beriger og tilfører det store byrum et stærkt lag af natur. Indenfor gridets rammer udfoldes forskellige funktioner, som tager afsæt i omgivelserne.

Gridet af træer er det samlede træk, hvor der ind i mellem kan skabes fortætninger af anden beplantning, der kan variere i niveauer, højder og typer. Ud over at skabe en rekreativ værdi bidrager træerne også til at rense luften for skadelige partikler og danner base for et bedre miljø for byens borgere. Den stramme placering af træerne refererer til Aabenraas flotte poppelallé omkring Mølleåen af de berømte landskabsarkitekter C. Th. Sørensen og I.P. Junggreen Have.

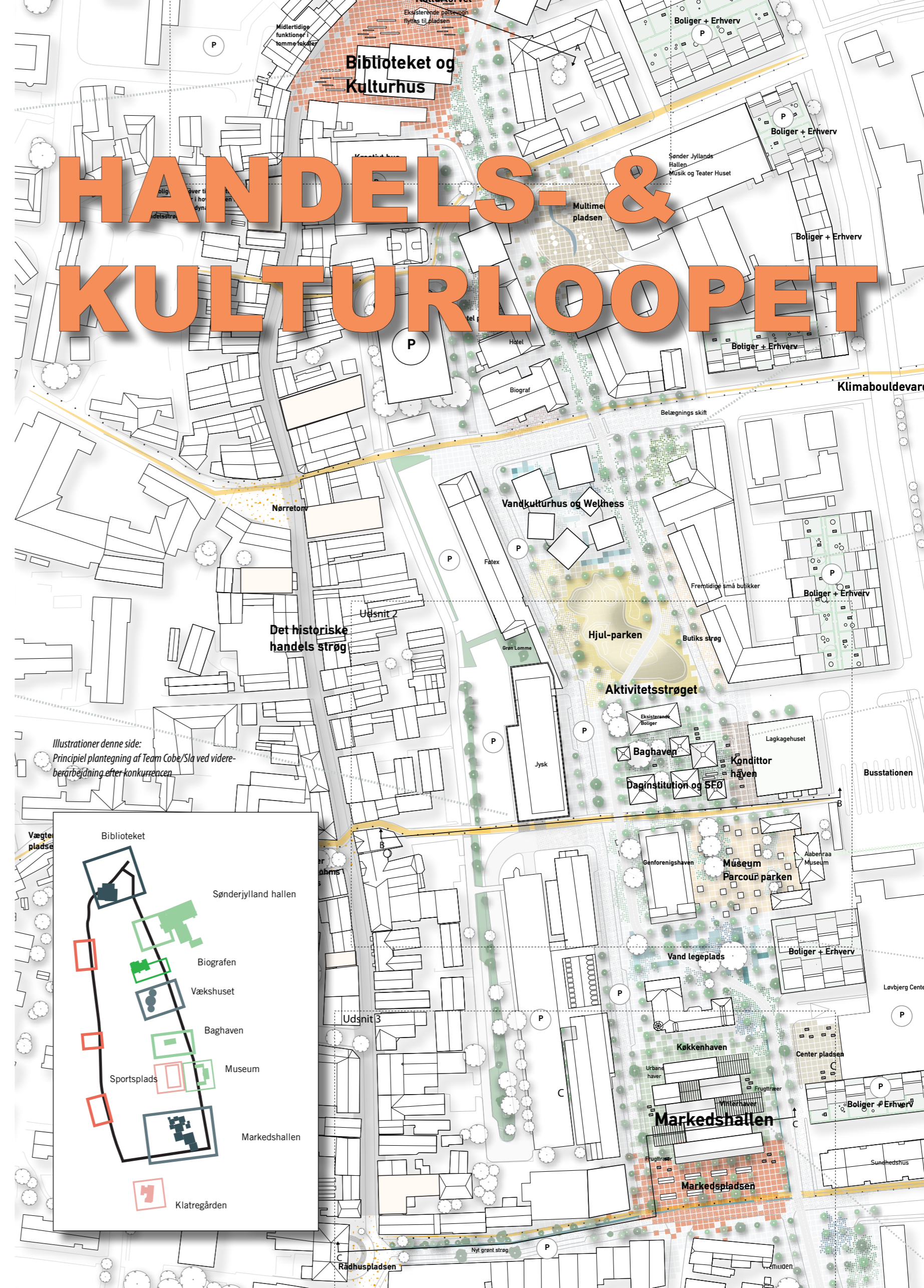
Den nye H.P. Hanssens Gade vil bestå af en række forskelligartede byrum, pladser og attraktioner. Hvert byrum vil have forskellig karakter og funktion, og de vil variere i overflader og relation til stedets natur og urbanitet. En mangfoldig bymidte med så stor en diversitet som muligt kan give Aabenraa et levende hjerte.

I Rådhusgade prioriteres de bløde trafikanter. Der skabes rum til ophold langs gaden i tæt kontakt med vandelementer, der fører regnvandet videre i gadeplan. Rådhusgade forbinder Handels- & Kulturloopet med Storetorv og Vestergade. Det kan blive nyt centrum for byens natteliv.

FORTÆTNING AF BYMIDTEN Langs Gasværksvej og ind mod Madevej skal hullerne fyldes ud mellem de mange store fritstående bygninger i området for at skabe en varieret og livlig bymidte, og så området kan få en bymæssig karakter, der passer til den menneskelige skala.

Meget åbne strukturer uden hierarki i for- og bagside kan ofte virke uoverskuelige, og de kan opleves utrygge om natten for forgængere. Ved at fortætte med en blanding af bolig og erhverv, sikres mere overskuelige rum og liv i området på alle tider af døgnet.

Det nye grønne aktivitetsstrøg kan tilbyde mange ting, den normale villahave ikke har. Derfor kan boliger i nærheden af strøget blive eftertragtede.

Illustrationer denne side:
Principlanlægning af Team Cobe/Slas ved viderebearbejdning efter konkurrencen

FREMTIDENS AABENRAA - FREMTIDENS KØBSTAD

MÅL FOR AKTIV CAMPUS AABENRAA ER:

AT koble sundhed og læring ved at styrke sammenhæng mellem skoler og fritidsfaciliteter

AT give uddannelsesenheder mulighed for aktiv læring

AT etablere en moderne og nytænkt multiarena, som kan udgøre et stærkt hjerte i campus

AT give byens unge et attraktivt uddannelsesmiljø på tværs af uddannelsesretninger

AT etablere rum for nye aktiviteter samtidig med, at Dyrskuepladsen fortsat kan fungere til de årlige events

AT gøre det nemt at vælge en aktiv genvej, og at få børn og unge til at dyrke mere idræt og bevægelse

AT etablere fysiske forbindelser og 3-5 pladser (Aktive Spots), der opfordrer til fælles samling, leg, læring og bevægelser

HVOR I BYEN:

Illustration:
Principiel plantegning af nordlige del af Aktiv Campus Aabenraa tegnet af Team Adept i viderebejdningen efter konkurrencen

AKTIV CAMPUS AABENRAA

AKTIV CAMPUS AABENRAA - MED HJERTE OG HJERNE Uddannelses- og fritidsområdet vest for Aabenraas historiske bymidte omdannes til en sammenhængende campus med en langstrakt rambla som et centralt element. Ramblaen, en campus park og en aktivitetssti binder hele området sammen.

Aabenraa Kommune ønsker at sætte sundhed og læring i centrum. Som et led i disse bestræbelser investerer kommunen ca. 222 mio. kroner i nye skoler og ca. 46 mio. kroner i en ny multiarena.

I Aabenraa er mange uddannelser allerede samlet i et område, der ligger umiddelbart vest for den historiske bymidte og i meget nær tilknytning til Aabenraa Svømme- og Idrætscenter, Aabenraa Stadion og en række boldbaner.

Ved at etablere en aktiv campus i området, som både favner ungdomsuddannelser og videregående regionale uddannelser, vil Aabenraa Kommune fysisk underbygge intentionen om, at Aabenraa skal være sundhedscentrum i Sønderjylland.

Ideerne er at knytte uddannelse og idræt sammen på en måde, så idrætscentret med den nye multiarena skal ses som hjertet, mens uddannelsesinstitutionerne er hjernen i campus.

I hjertet styrker man gennem bevægelse sit eget hjerte, men det er også her, de største faciliteter og centrale begivenheder samles. Her er plads både til elitesport og til idræt for alle. Aabenraa Svømme- og Idrætscenter og Multiarena Aabenraa bliver et centralt og aktivt mødested.

Skolerne er hjernen, der repræsenterer viden. Hver skole er naturligvis sin egen enhed, men de kan bindes sammen på tværs via idrætscentret i et netværk af bevægelse, og de skal give liv til området.

UDGANGSPUNKTET ANNO 2014 Aabenraas campusområde er i dag defineret ved at have spredt bebyggelse af relativt forskellige karakterer og funktioner. Der er en god blanding i både uddannelsesretninger og arkitektur. Selv om campus er spredt over et større område, er mange af uddannelsesinstitutionerne koncentreret i området nord for poppelalléen, hvor der også findes det største potentiale for at bygge videre på en form for Campus-park.

Aabenraa Kommune vil udvide campus, når mulighederne byder sig. Nye uddannelsesinstitutioner skal opføres inden for det areal, der defineres af Vestvejen, poppelalléen, Dronning Margrethes Vej og Forstallé. Her er der mulighed for at etablere én stor, samlet "hjerne"-klynge, der ligger optimalt i forhold til bymidten, og hvor der er god forbindelse ind og ud af byen.

CAMPUS-PARK Opførelsen af nye bebyggelser skal defineres et uderum mellem uddannelserne, som med en relativt kompakt skala vil sikre et livligt miljø for de mange studerende. Området skal være offentligt, så besøgende også kan få glæde af parkens faciliteter.

Parken kan disponeres som en "barcode", altså inspireret af et strekkodemønster. Det vil sige en serie af bånd med forskelligt indhold og udført i forskellige materialer. Et eksempel kan være et bånd defineret som et udendørs frokoststed, hvor børn og unge fra alle institutionerne kan mødes og spise deres frokost. På samme måde kan der være et bånd med legepladser, et bånd med sportsbaner, et bånd med asfaltbelægning og skateboard-ramper osv. Det vil sikre en god fordeling af funktioner, som vil få et højere intensitetsniveau, end hvis funktionerne var spredt over et større areal.

CAMPUSRAMBLAEN Et hovedgreb i campustanken og i hele udviklingsplanen er en rambla, som skal binde Aktiv Campus Aabenraa fysisk sammen.

CampusRamblaen er en nord-/sydgående forbindelse, som i fuldt udbygget stand går fra Det Tyske Gymnasium i nord til Kongehøjskolen i syd. Hovedstrækket forbinder skolerne med Multiarena Aabenraa.

Der er tale om en hævet forbindelse, der kan udføres som et trædæk, som man kan cykle og gå på, og hvor der er mange muligheder for at slå sig ned undervejs. Den vil være en vigtig nerve i området. Forbindelsen løber tværs over Dyrskuepladsen, men den bliver placeret, så pladsen fortsat kan anvendes til store events som dyrskue og ringridning.

Ramblaen indgår også som en del af klimasikringen omkring Mølleåen. Bl.a. derfor er den placeret på en vold. Hen over Dyrskuepladsen deler volden det grønne område op i to klimaceller, hvilket skal være med til at forhindre, at opstuvninger af vand breder sig ukontrolleret.

AKTIVITETSSTIEN En anden forbindelseslinje, der anlægges som en del af campusområdet, er en aktivitetssti. Den kan opfordre de studerende til i højere grad at søge ud af campus og dyrke aktiviteter samtidig med, at den vil bidrage til at aktivere området uden for skoletid. F.eks. ved at aktivere forældre som blot venter på deres børn, der er til sport.

Aktivitetsstien kan blive en naturlig del af bl.a. idrætsundervisning, bevægelse til og fra skole osv. Den kan 'angribes' både fra multiarenaen, midtbyen eller skolerne.

MULTIARENAEN Den nye multiarena er vigtig i en fornyet, aktiv og sund campus. CampusRamblaen er oplagt vej til og fra arenaen, hvor der kan tilrettelægges aktiviteter og undervisning. Omvendt kan sportsudøvere tage skolernes faciliteter i brug, hvis deres fysiske træning skal suppleres med teoretisk undervisning.

Byrådet har afsat ca. 76 mio. kroner til multiarenaen og en opgradering af de eksisterende idrætsfaciliteter, hvor idrætscentrets nuværende haller, cafe- og foyerområde og udearealer indgår. Arbejdet med at opføre arenaen og omdanne svømme- og idrætscentret går i gang umiddelbart efter en arkitekt- og projektkonkurrence, som finder sted i 2014.

Multiarenaen får masser af tilskuerpladser, stor-skærm som er forberedt til tv-transmissioner og koncerter, omklædning og toiletter, cafe- og foyerområde, mødefaciliteter, fitnesscenter, fysioterapiklinik, storkøkken og hæve/sænkevæg i hallen.

ANKOMST OG PARKERING Ankomsten til campus skal ske via en ny vej, der kobler Skolevænget i øst med Vestvejen i vest. På denne vej er det hensigtsmæssigt at planlægge busforbindelser og busstop, så de studerende let kan komme til og fra skole med offentlig transport.

Der etableres parkeringspladser forskellige steder langs Skolevænget, den nye campusvej og Ladegårdsvej. Det vil være en fordel at anlægge parkering på syv mindre arealer i stedet for på ét stort. På den måde kan alle institutioner let nås via de mere lokalt placerede parkeringspladser.

Vejen fører også direkte til Vestergade og Storetorv hvor de studerende ledes til Aabenraas handelsgader, nattelev og videre mod Sønderstrand.

FREMTIDENS AABENRAA - FREMTIDENS KØBSTAD

MÅL FOR LINKS PÅ TVÆRS ER:

AT binde byen sammen på tværs via øst-/vestgående passager

AT styrke udvalgte ruter, så disse bliver attraktive passager gennem byen

AT fremme den nemme rute for de bløde trafikanter

AT få grønne og blå landskabslementer trukket ind gennem byen

AT skabe oplevelsesrige forløb gennem byens rum

PÅ TVÆRS AF BYEN

LINKS PÅ TVÆRS BINDER CENTRUM SAMMEN Forstærkede og forbedrede passager på tværs af bymidten og på tværs af de tre vigtige drivkræfter skal være med til at binde Aabenraas vigtige områder sammen. Fra CampusRamblaen i vest, over Handels- & Kulturlooptet til Klimaboulevarden i øst.

En af Aabenraas særlige kvaliteter er de mange smøger og passager, som gør det nemt at skyde genvej på kryds og tværs gennem byen. Denne struktur gør det let at komme rundt i byen. I fremtiden skal hierarkiet i disse passager tydeliggøres ved at særligt vigtige passager opgraderes og styrkes. De vigtige passager er dem, der er dirkede links mellem vigtige steder i byen.

Passager som opgraderes:

- Klinkbjerg til Nørreport
- Nørreport til Madevej
- Forstalle via Persillegade til busstationen
- Rådhusgade, fra det gamle rådhus til Markedspladsen ved Madevej
- Fra Campus via Vestergade og Storetorv ad Skibbrogade til Michael Jepsens Plads

I fremtidens Aabenraa skal disse passager blive de naturlige veje gennem byen for gående og cyklister.

Når passagerne skal forbedres, er det vigtigt, at de tydeligt adskiller sig fra hinanden, og at de signalerer, hvor de løber hen. På den måde bliver byen nemmere at navigere rundt i – også for besøgende.

Der skal skiltes langs passagerne, så der ikke er tvivl om, hvor de fører hen. Skiltning skal ske i overensstemmelse med samlet stillingtagen til byrumsinventar jf. afsnit 'Nyt og Gammelt' side 52-53.

Passagerne kan detaljeplanlægges og etableres løbende.

HVOR I BYEN:

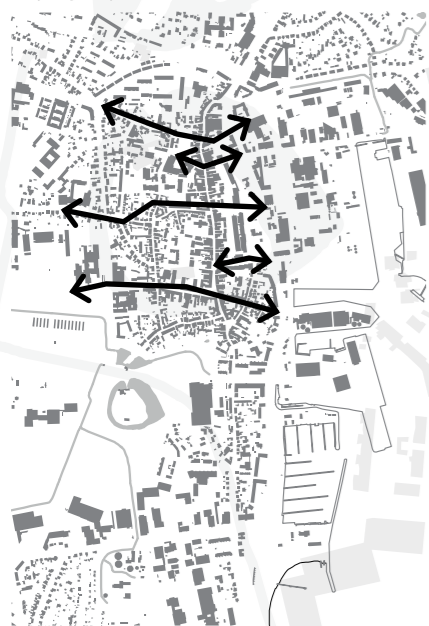

Illustration midt:
Passage mod Hotel Europa fra gågaden,
Foto af Aabenraa Kommune

Illustrationer højre øverst:
Principdiagram af passage af Team Adept i
viderebearbejdningen efter konkurrencen

Illustrationer højre nederst:
Diagram af passage over Vægterpladsen;
af Team Cobe/Slå i viderebearbejdningen efter
konkurrencen

EKSEMPEL: PASSAGE VIA VESTERGADE Et eksempel på en passage, der i første omgang bør prioriteres, er forbindelsen fra campusområdet gennem Vestergade og Storetorv til Skibbroen. For enden af Skibbrogade, ved Michael Jepsens Plads, forbinder passagen til både en i fremtiden fredeliggjort H. P. Hanssens Gade og Klimaboulevarden.

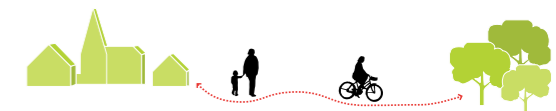
Det er et stræk på godt 600 m fra det mest bynære grønne område i Aabenraa til et af de vigtigste torve og helt ned til fjorden. I fremtiden også med overgang til strandpromenaden.

Fortovene i Vestergade kan gøres bredere og give mere plads langs facaderne både til butiksejerne og fodgængerne. På vejbanen kan der skabes plads til cyklister med den rette type belægning.

Passagen skal som forbindelse samtidig bidrage til klimatilpasning af bymidten. Regnvandsafledning skal håndteres på overfladen og give rekreativ værdi. Som del af vejbanen og som klimatilpasningsløsning langs hele strækningen kan der etableres en lille, lav urban rende.

Den kan udformes, så den kun optager en meget lille del af gadens bredde. Den skal dels give et markant særkende, dels lede overfladevand bort ved skybrud. Renden kan enten være ren sten - eller den kan etableres som en smal grøn rende med beplantning, som kan forsinke vandet på sin vej mod fjorden.

For at højne forbindelsens kvalitet yderligere plantes der grønt så mange steder som muligt langs strækningen, ligesom opholdsmulighederne styrkes, f.eks. med bænke. Man kan vælge en særlig type bænk til netop denne forbindelse, ligesom man kan vælge at opsætte særlige gadelamper på strækningen, der signalerer, at dette netop er den forbindelse, der krydser Storetorv.

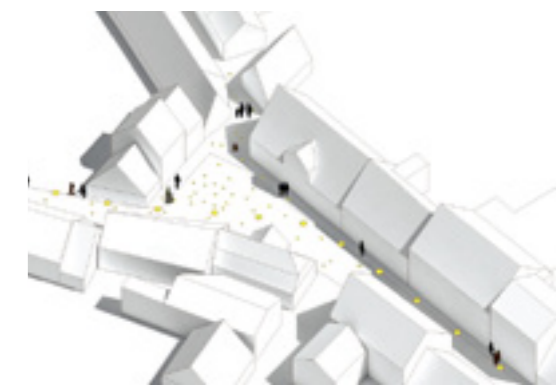
EKSEMPEL: PASSAGE CAMPUS TIL BUSSTATION

Vægterpladsen er et af byens ældste rum, som er en oplevelse i sig selv. Her kan lyset blive det ledende og merværdiskabende element.

Vægterpladsen ligger på den forbindelse, som går fra campusområdet gennem Forstalle via Persillegade til busstationen. Med en særlig belysning kan der på Vægterpladsen skabes et punkt, der indbyder til ophold og hvil.

På resten af forbindelsen kan det være lys, der leder den forbigående på vej. Det kan både ske ved at etablere lysmaster og ved at lægge særlige lysende sten ned i den eksisterende brostensbelægning.

Lyset skaber trygge rammer og gør de små gaderum og passager til attraktive og oplevelsesrige forbindelser.

FREMTIDENS AABENRAA - FREMTIDENS KØBSTAD

MÅL FOR NATUR OG KULTUR I BYEN ER:

AT bevare og etablere landskabsrum af høj kvalitet

AT aktivere de naturgivne kvaliteter i og omkring Aabenraa

AT klimatilpasse bymidten med rekreative og synlige løsninger

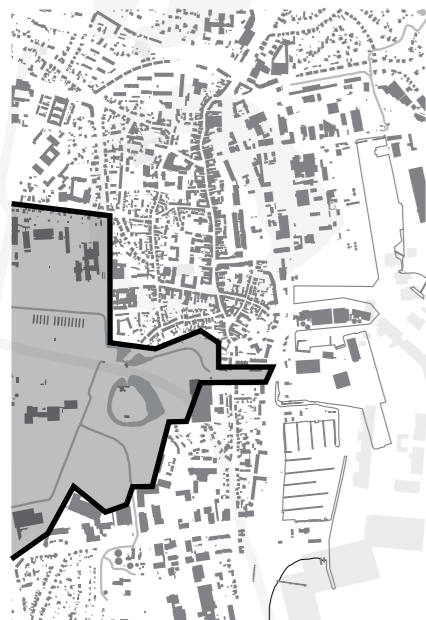
AT fortætte bymidten gennem grønne strukturer og beplantning

AT forbedre adgang til naturen omkring bymidten

AT bevare og aktivere byens grønne landskabskiler

AT skabe rammer og grobund for en udvidelse af Brundlund Slot

HVOR I BYEN:

NATUREN SKAL INTEGRERES I BYEN Et af Aabenraas kendetegn er den naturskønne beliggenhed i et smukt, kuperet landskab. Bymidten er omkranset af de meget attraktive landskabstræk. Ved i højere grad at integrere landskabet i byen får beboere og besøgende endnu mere gavn og glæde af Aabenraas fantastiske beliggenhed.

ET STYRKET GRØNT HJERTE Visionen er ikke blot at styrke hjertet i Aabenraa gennem øget aktivitetsniveau og handel, men også at gøre det via styrkede landskabsrum, som opfordrer til bevægelse, og som giver gode rekreative oplevelser tæt på bymidten. I Fremtidens Aabenraa vil landskabet være trukket ind i byen ved hjælp af urbane grønne byrum, og samtidig vil det være en by i landskabet, hvor der er gode forbindelser fra byens bebyggelser til det åbne landskab.

Helt inde i den centrale del af bymidten på en i fremtiden fredeliggjort H.P. Hanssens Gade vil det grønne træde i karakter og give karakter til det nye byrum. Samtidig med at det grønne skal være karakterskabende, skal det også bidrage til at fortætte byrummet, så det ikke opleves kæmpe stort, og ikke mindst kan midlertidige aktiviteter udformes som grønne åndehuller i byen.

Der skal etableres et grønt loop, som omkranser den historiske bymidte, som markerer, at her går man fra gammel by til ny by. Til den grønne forbindelse rundt om bymidten kobler sig både de landskabelige træk fra oplandet, skovene om byen og de vigtige passager på tværs af byen.

KVALITETS NIVEAUET OG DEN PRÆGTIGE POPPELALLÉ Ved Dyrskuepladsen oplever man allerede, hvordan landskabet og byen forbindes og landskabet integreres i byen. Det skete nemlig allerede i 1949-1953, da landskabsarkitekterne C. Th. Sørensen og I.P. Junggreen Have tegnede poppelalléen, som går fra Vestvejen til Dronning Margrethes Vej langs med Mølleåen.

Mange typer af byrum kræver, at der udføres særlige aktiviteter, før de virker indbydende eller fungerer som byrum, som f.eks. en legeplads. Poppelalléen kræver derimod ikke nogen aktivitet. Den indeholder i sig selv og sin udformning store kvaliteter og er spændende bare at gå igennem.

Poppelalléen skal inspirere til at skabe flere landskabsrum, som kobler naturen og byen, og som tjener til forskellige formål: et mødested, en attraktion eller en rute mellem byen og landskabet for cyklister, fodgængere, rulleskøjteløbere og andre bløde trafikanter. Landskabet tjener til at gøre byen mere tæt, der hvor der er langt mellem bygningerne. Og så kan et landskabsrum være et sted i byen, hvor man kan finde ro, nøjagtig som i poppelalléen.

Målet for bearbejdning af det bynære landskab er, at det skal være af høj arkitektonisk kvalitet, og samtidig skal det synliggøre og understøtte de naturgivne kvaliteter i byen.

KLIMAKILEN VED MØLLEÅEN Det grønne område, som Aktiv Campus Aabenraa er en integreret del af, og som går langs Mølleåen forbi Brundlund Slot og til fjorden, kan fremover defineres som Klimakilen. Her etableres der tiltag, så fremtidige oversvømmelser kan styres og ske under kontrol.

Oversvømmelser skal i fremtiden være velkomne her, der er nemlig beregnet plads til dem. Forsinkelse og opstuvning af vand skal gøres til en begivenhed, der bidrager positivt til de miljøer, der findes inden for Klimakilen. Og klimatiltag skal sikre, at byggede byområder ikke oversvømmes ved kraftig regn.

Klimakilen kan opdeles i klimaceller. Inden for hver celle med en række forskellige klimatiltag, der er

Illustration øverst:
Visualisering, Team Transform

tilpasset den givne situation. Langs Mølleåens forløb skabes der niveauforskelle i terrænet, så man kan kontrollere oversvømmelser fra Mølleåen. Med niveauforskellene vil området blive oversvømmet trinvis, efterhånden som vandet når næste trins overkant. I stedet for at stort areal oversvømmes, kan et mindre areal oversvømmes, ved at forme området med render, bassiner eller andre løsninger, der kan indholde større mængder vand.

BRUNDLUND SLOT OG KUNST I KILEN Udvidelse af Brundlund Slot med en ny kunstbygning er en vigtig brik i udviklingen af fremtidens Aabenraa og i forhold til at binde den historiske bymidte med den aktive grønne kile. Området omkring Brundlund Slot og den nye kunstbygning terrænreguleres på samme måde som øvrige dele af Klimakilen og indgår således som en del af det beskrevne celle-system.

Placeringen af en ny kunstbygning kan f.eks. ske med assosiation til det historiske voldgravsanlæg ved Brundlund Slot. Sådan at den nye bygning bliver tilgængelig via broer, og området samtidig bidrager til håndtering af regnvand.

DYRSKUEPLADS OG BYPARK Det største af de bynære grønne områder og en stor del af Klimakilen er Dyrskuepladsen. Den bruges traditionelt to gange om året til det store sønderjyske fællesdyrskue og til ringridning. Ved at anlægge CampusRamblaen, som forbinder campusområdet med Aabenraa Svømme- og Idrætscenter og den nye Multiarena Aabenraa, kan den meget store åbne plads deles i to og derved skabe et mere komprimeret grønt areal i den østligste ende. En bypark.

Byparken kan inddrages i felter, som f.eks. kan opdannes til miniatureudgaver af de landskaber, som

NATUR & KULTUR I BYEN

Aabenraa er præget af: engene, skovene, å-løbene og markerne. Byparken vil stadig kunne bruges til aktiviteter, når der er dyrskue og ringridning. Dyrskuepladsen mod vest kan bevares som et åbent, grønt terræn. CampusRamblaen vil også bidrage til områdets opdeling i klimaceller.

MØLLEMÆRSK SKAL VÆRE GRØN Der kører i dag en del havnerelateret trafik via Møllemærsk. Ved at lede særtransport til havnen ad andre veje kan Møllemærsk neddrøses, så der skabes bedre forbindelse mellem de grønne områder ved Brundlund Slot og Mølleåens udløb.

Ved at gøre vejen smallere, bliver det muligt at gøre kanterne mere grønne, og det bliver muligt at åbne Mølleåen det sidste stykke mod havnen og skabe et attraktivt fortovej med blå og grønne elementer. Åens kapacitet kan øges ved at åbne den frem for at lade den løbe ud gennem et rør. Det kan også bidrage til, at der opstår færre ukontrollerede oversvømmelser.

AKTIVITETSSTIEN FRA CAMPUS Delområderne i Klimakilen forbindes af samme aktivitetssti som beskrevet under Aktiv Campus Aabenraa. Den er udformet som et sluttet forløb, hvor man kan starte på et vilkårligt sted og komme tilbage til udgangspunktet. Aktivitetsruten kan betragtes som en sløjfe i Klimakilen. Ruten kan bruges af motionister eller dem, der bare skal have frisk luft. Langs ruten kan man dyrke idræt, lege, være social og der kan være andre sundhedsfremmende aktiviteter. Aktivitetsruten går fra multiarenaen nord over Dyrskuepladsen, forbi poppelalléens vestligste punkt, forbi uddannelsesinstitutionerne, omkring poppelalléens østligste ende, gennem parken ved Brundlund Slot, hen over sportsbanerne syd for multiarenaen for til sidst at ende ved udgangspunktet.

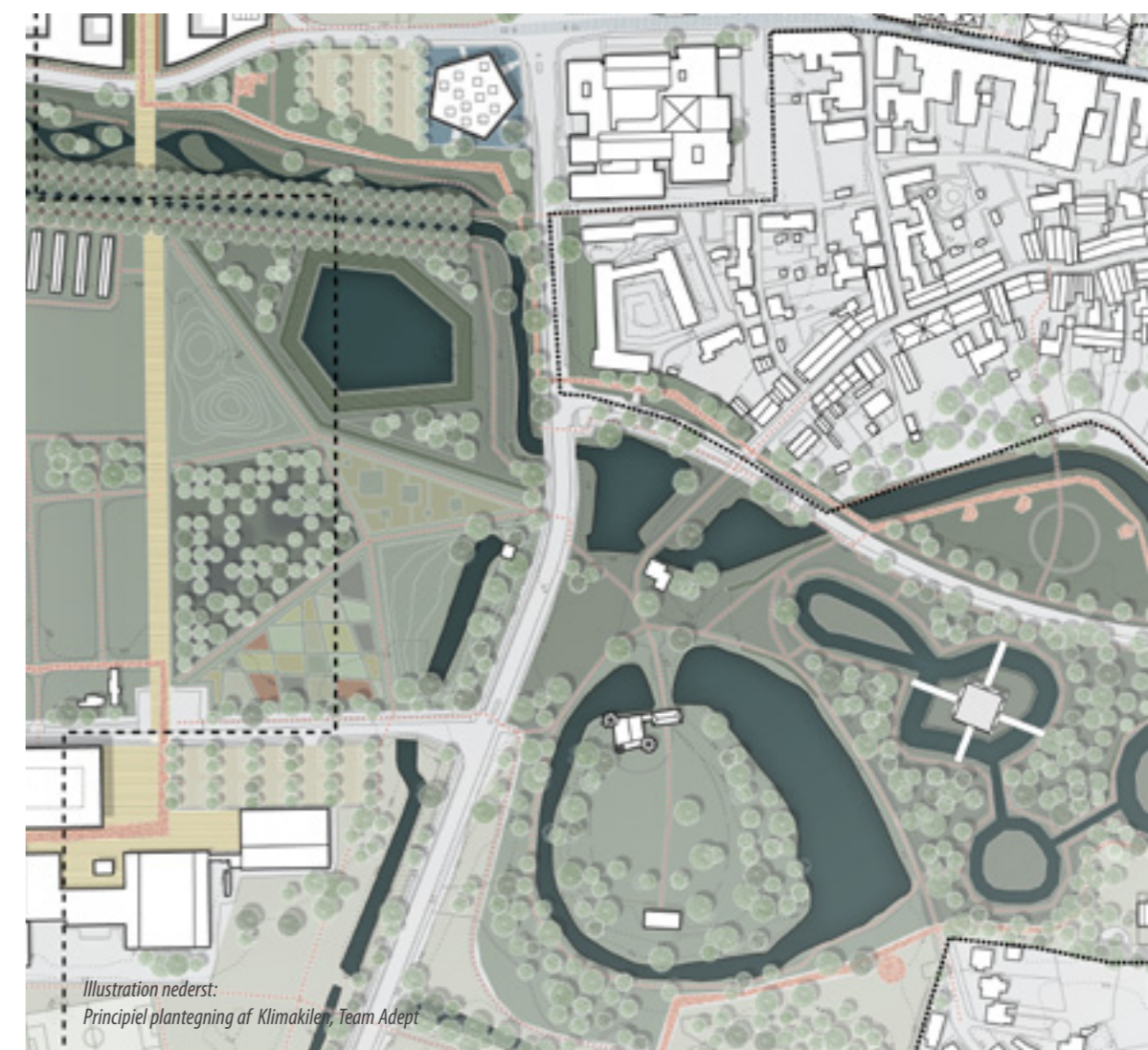

Illustration nederst:
Principlantegning af Klimakilen, Team Adept

FREMTIDENS AABENRAA - FREMTIDENS KØBSTAD

MÅL FOR SUNDHED I BYRUMMENE ER:

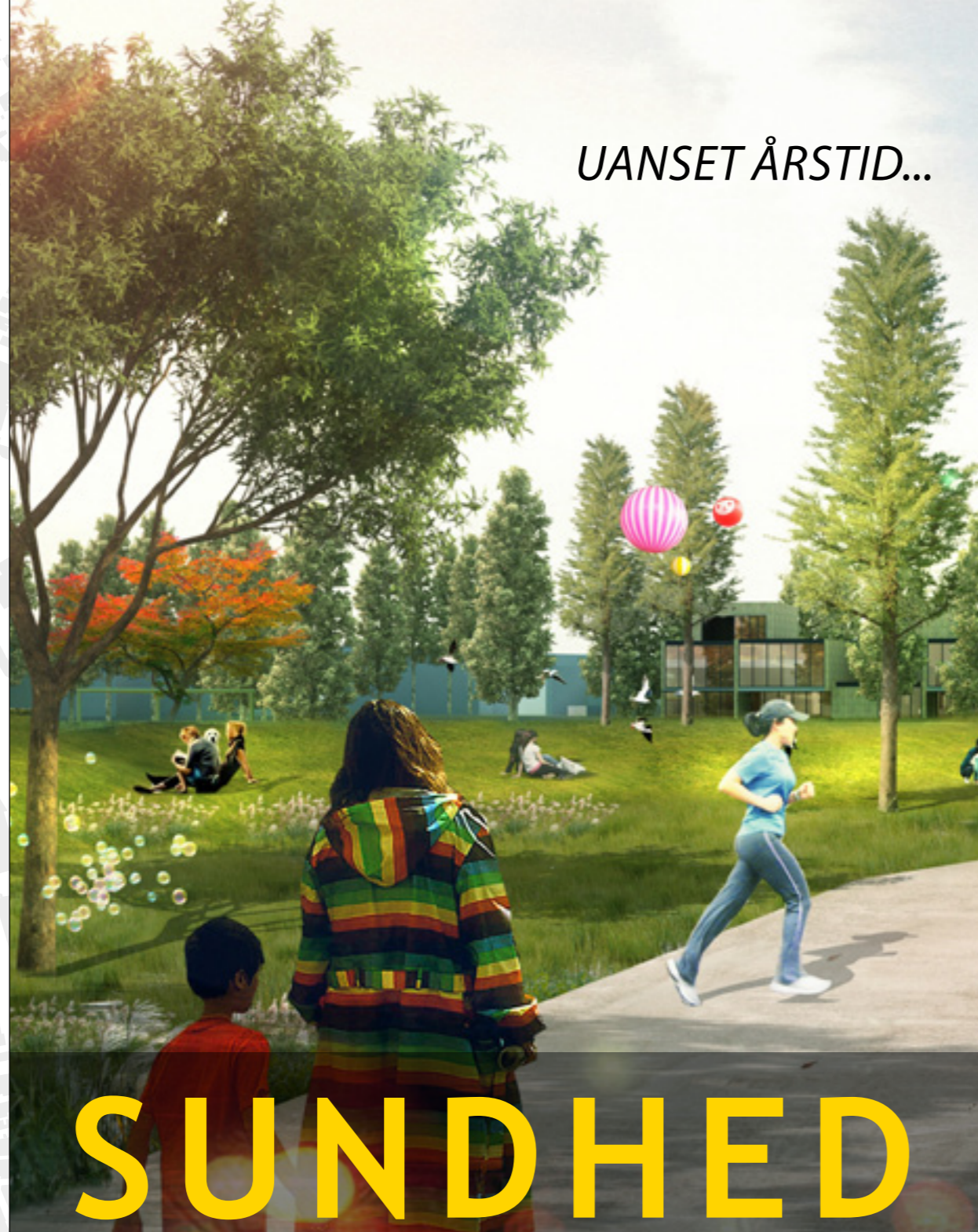
AT fremme det aktive valg og fysisk bevægelse

AT øge bevidstheden blandt borgere for det sunde valg

AT aktivere alle aldre gennem planlægning og etablering af aktiverende byrum

AT bruge muligheder for midlertidige aktiviteter til at etablere løsninger, som opfordrer til bevægelse

AT gøre hverdagsmotion til et nemt tilvalg

UANSET ÅRSTID...

SUNDHED

UANSET ALDER...

I BYRUMMENE

Illustrationer øverst højre og venstre:
Team Adept, Viderebearbejdning efter konkurrence

Illustration venstre nederst:
Aktiverende byrum mellem skole og Agora i Høje Kolstrup
- Foto Aabenraa Kommune

Illustration højre nederst:
Foto fra Team Tranform, Viderebearbejdning efter konkurrence

HVOR I BYEN:

SUNDHED I BYRUMMET Ifølge Aabenraa Kommunes planstrategi Sund Vækst er det et klart mål at skabe sundhed og bevægelse i kommunen.

Aabenraa Kommune skal være kendt for sygehuset og som kommunen, hvor vi skaber vækst gennem en fokuseret satsning på sundhed og bevægelse. Det skal være en kommune, hvor der er de bedste muligheder for at skabe et sundt og aktivt liv.

Aabenraa Kommune vil være kendt som kommunen, der aktivt medvirker til at flere borgere træffer sunde

valg og tager ansvar for eget liv. Det skal planlægning af sundhed i byrummet være med til.

Der er en sammenhæng mellem sundhed og afstanden til naturelementer. Det er videnskabeligt bevist. Jo tættere vi lever på naturen, desto bedre har vi det. De, der bor op til 50 meter fra nærmeste grønne område, besøger det i gennemsnit 3-4 gange om ugen. Hvis afstanden til det grønne er 1.000 meter, besøger man det kun én gang om ugen.

På samme måde viser flere forskningsresultater, at ophold i grønne områder er signifikant koblet til lavere stressniveauer og højere velbefindende uanset køn, alder og socioøkonomi.

Forskning inden for sammenhænge mellem mennesker, menneskers mentale sundhed og udearealers fysiske formgivning er foregået de seneste tre årtier med udgangspunkt i USA, og i dag arbejder psykologer, landskabsarkitekter, arkitekter, geografer og andre i store dele af verden på at forsøge at forstå sammenhængen mellem miljø, menneske og velbefindende.

I sin PhD-afhandling konkluderer adjunkt Jasper Schipperijn ved Statens Institut for Folkesundhed, at fysisk aktivitet viser positiv sammenhæng med

følgende faktorer: Områdets størrelse, cykel- og gangbaner, skove, træer, vandelementer, belysning, udsigt og adgang til cykel- og bilparkering.

Man kan således med fordel bevidst arbejde med udsigter fra boliger og med stier, vel vidende at naturskønne omgivelser har en positiv indflydelse på menneskers motivation for at tage en løbe- eller gåtur.

BYEN MED GRØNNE KORRIDORER En meget væsentlig del af udviklingsplanen er etablering af aktiverende byrum. Fremtidens Aabenraa skal invitere til bevægelse og aktivitet. Det skal være sådan, at borgerne og besøgende oplever en by, hvor de grønne korridorer tilbyder en mangfoldighed af oplevelser, som gør det attraktivt, let og trygt at bevæge sig rundt uden bil.

Der skal være let adgang til de rekreative elementer, som er af særlig høj kvalitet i og omkring Aabenraa. Nemlig skovene, de grønne arealer og vandet, som dels når byen i kraft af fjorden, dels skærer sig gennem byen flere steder som å og bæk.

Den lettere adgang skal bl.a. sikres ved at opgradere forbindelserne mellem bymidten og det landskab, der omkranser byen.

En af de forbedrede forbindelser er en supercykelsti, som kunne etableres på det gamle jernbanetracé mellem Aabenraa og Rødekro. Supercykelstien forbinder både Aabenraa og Rødekro med Sygehus Sønderjylland. Supercykelstien løber gennem bymidten ad H.P. Hanssens Gade, som bliver til sivegade med plads til bløde trafikanter. Stien fortsætter ud i Flensborgvej og løber videre langs fjorden.

Men det bliver også muligt at cykle langs den nye klimaboulevard, som Gasværksvej bliver omdannet til.

IDRÆT FOR ALLE Aabenraa Kommune vil styrke mulighederne og rammerne for, at der er idræt for alle borgere i kommunen uanset alder, forudsætninger og interesser. Derfor er det vigtigt, at der uanset hvor, man opholder sig i Aabenraa, er ganske kort til rekreative arealer med mulighed for aktivitet og fysisk udfoldelse.

Disse områder skal både appellere til barnet, teenageren, familien i sammenhæng og den voksne alene, ligesom pensionister skal kunne finde aktiviteter, der passer til dem. Borgerne skal opleve, at de i Aabenraa kan indgå i spændende, aktive og innovative sammenhænge og læringsmiljøer, der netop ruster dem til at træffe de sunde valg.

MIDLERTIDIGE AKTIVITETER Som et led i bestræbelserne på at skabe en by, der har fokus på sundhed, er det både muligt og vigtigt at tænke midlertidigheden ind. Det skal forstås på den måde, at der, hvor der er et areal, som midlertidigt ikke bliver brugt, kan det anvendes til rekreative formål.

Læs mere om, hvordan man kan bruge midlertidige aktiviteter til at understøtte tanken om mere sundhed i byrummet, på side 29.

FREMTIDENS AABENRAA - FREMTIDENS KØBSTAD

MÅL FOR CYKLEN, BILEN OG LASTBILEN ER:

AT etablere supercykelsti via H.P. Hanssens Gade

AT sikre gode cyklemuligheder på tværs af den historiske midtby - tænkes ind i tværgående passager

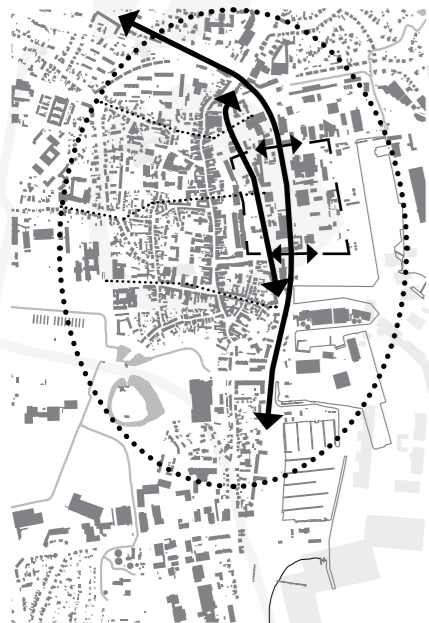
AT sikre en hierarkisk opbygning af biltrafik til midtbyen

AT sikre gode og overskuelige P-forhold

AT gøre det nemt at ankomme til og navigere i bil i midtbyen

AT sikre, at trafik til havnen kan afvikles fra nord til østhavn og fra syd til vesthavn. Hvis kilen afskæres ved byudvikling, skal der etableres en alternativ vejforbindelse ud til østhavn

HVOR I BYEN:

CYKLEN, BILEN & LASTBILEN

PLADS TIL BILER OG BLØDE TRAFIKANTER I fremtidens Aabenraa skal både bløde trafikanter og bilister føle sig velkomne. Det er afgørende for liv og aktivitet i bymidten.

Derfor skal det stadig være nemt at komme ind til den centrale del af bymidten i Aabenraa i bil. Der skal sikres en hierarkisk opbygning af den centrale biltrafik, og det skal samtidig gøres nemt at navigere rundt i byen. Bilerne skal være der, men bliver mere anonyme i gadebilledet.

Ved at omdanne Gasværksvej til Klimaboulevard, som bliver hæftet på Løgumklostervej i den nordlige ende og på Skibbroen i den sydlige, bliver al gennemkørende trafik og den tunge trafik til havnen ledt uden om den centrale del af bymidten: Handels- & Kulturlooptet. Klimaboulevard bliver med andre ord hovedfærdselsåren gennem Aabenraa.

Klimaboulevard bliver samtidig indgang til bymidten via et trafikalt dobbelt loop omkring Kilen, Madevej, Rådhusgade og Mellemvej. Disse veje bliver hovedfærdselsåre i bymidten. Dette trafikale loop fjerner gennemkørende trafik fra H.P. Hanssens Gade, som gøres til sivegade og om muligt lukkes enkelte steder.

CYKLEN I fremtidens Aabenraa bliver der taget meget større hensyn til de bløde trafikanter. Det sker bl.a. for at fremme muligheden for at bevæge sig ved at gå og cykle i stedet for at køre i bil.

Cyklister får en helt ny dobbeltrettet supercykelsti, som fuldt udbygget vil løbe fra Rødekro, forbi og med afstikker til Sygehus Sønderjylland, langs Løgumklostervej og krydset ved Haderslevvej, gennem H.P. Hanssens Gade og til Flensborgvej. Stien kan evt. løbe på det gamle jernbanetracé et stykke af vejen.

Cyklen tænkes i det hele taget ind i alle forbindelser gennem byen, især i de øst-/vestgående passager, så der sikres gode cyklemuligheder på tværs af den historiske midtby. Langs stierne etableres der cykel-parkering efter behov.

BILEN H.P. Hanssens Gade bliver midtpunkt i byens nye Handels- & Kulturloop som et attraktivt grønt strøg, der både inviterer til aktivitet, bevægelse og ophold. Vejen vil også radikalt ændre trafikal betydning og etapevis omdannes til sivegade.

Madevej bliver en smal, tosporet vej og den primære forbindelse mellem Gasværksvej/Klimaboulevard og Skrænten. Forbindelserne fra Gasværksvej bliver Rådhusgade i syd og Kilen i nord. Herfra skabes der

adgang til alle de trafikale funktioner i området, til alle parkeringsområder, til Skrænten og til butikkerne langs H.P. Hanssens Gade.

Rådhusgade omlægges, så den får et ensartet, visuelt udtryk, og så den bliver tilpasset vejens fremtidige trafikale funktion.

Ud mod Gasværksvej skal Rådhusgade tjene som adgangsvej ind til området. Her skal den afvikle en relativt stor trafikmængde, hvorimod den fra markedspladsen og op mod det gamle rådhus kun har meget begrænset trafik og her i høj grad indrettes på de bløde trafikanters og beboernes betingelser.

Møllemærsk, der forbinder den sydlige del af campusområdet med Klimaboulevard og Strandpromenaden, neddrøses som gennemkørselsvej for biltrafik og indordner sig Klimakilens præmisser, så naturoplevelsen fremhæves.

LASTBILEN Lastbiltrafikken til erhvervshavnen skal afvikles via Klimaboulevard, og den skal tilgodes byudviklingen og de bløde trafikanter.

I første omgang afvikles trafikken fra Gasværksvej via Kilen til havnearealerne øst for Nyhavn og vest for Nyhavn - og ind ad Havnevej til Sønderjyllandskajen. Trafikken planlægges løbende ud fra havnens behov og byens udvikling. Det undersøges fremadrettet om det er muligt med én adgangsvej til havnen.

PARKERING Parkeringsforholdene i bymidten skal være gode, centrale og overskuelige, men parkerede biler skal ikke være det dominerende førstehåndsindtryk. De skal fortrinsvis holde i p-huse og visse steder ved kantstenen, f.eks. ved Madevej og i Rådhusgade samt, på p-pladser bag bygninger.

De to kulturelle ankerpunkter i den nordlige og den sydlige ende af Handels- & Kulturlooptet skal ligeledes understøttes af p-pladser bag Hotel Europa og i Humlehaven.

Parkering til bigbox-butikkerne placeres enten i eller oven på selve byggeriet. Hvis der skal parkeres på jorden, skal det ske bag ved bygningerne.

Der skal skiltes effektivt til p-pladser i Handels- & Kulturlooptet og ved indfaldsvejene og fra p-pladserne til handlegaderne og de funktioner, de leder ud til - samt den anden vej.

Skiltningen skal ske i overensstemmelse med en samlet plan for byrumsinventar, som beskrevet nærmere i afsnit "Nyt og gammelt" på side 52 og 53.

Illustration højre:
Visualisering fra supercykelsti og sivegade ad H.P.
Hanssens Gade, af Team Cobe/SlA fra viderebear-
bejdningen efter konkurrencen

BIG BOX MIX BOX

FREMTIDENS AABENRAA - FREMTIDENS KØBSTAD

MÅL FOR BIG BOX'ES OG MIX BOX'ES ER:

AT arbejde for en kombination af detail, boliger og erhverv

AT sikre et harmonisk udtryk på facader som tilpasser sig bymidtens strukturer og rytmer

AT sikre at store butikker i bymidten ikke får karakter af 'indfaldsveje'

AT planlægge for en ny måde at tænke store butikker i bymidten

AT tænke placering af store butikker ind ud fra detailbranchens behov for synlighed og nem adgang

AT prioritere bymidten ved forespørgsler uden at gå på kompromis med kvalitet

Illustration øverst:
Visualisering over Aabenraa midtby, udarbejdet af Team Transform til arkitektkonkurrencen

HVOR I BYEN:

BIG-BOX-BUTIKKER I BYMIDTEN Blandingen af mindre specialbutikker, supermarkeder og big-boxes med pladskrævende varesortiment er nødvendig, hvis købstaden også skal overleve som handelsby.

Handel har traditionelt været købstædernes identitet. Eftersom denne identitet er under stærkt pres bl.a. på grund af handel på internettet og i storcentre i de større vækstcentre, skal der andre tiltag til for at sikre købstadens overlevelse. Det er bl.a. at skabe mere liv i byen ved hjælp af attraktive aktiviteter og boliger samt indbydende kultur.

Men handlen skal stadig være en del af fremtidens købstads identitet – således også af fremtidens Aabenraa. Den skal centreres omkring det nye Handels- & Kulturloop, så butikkerne får gavn af hinandens publikum, og så de er med til at skabe liv i byen.

EN GOD BLANDING De gode takter til at fremtidssikre handlen i Aabenraa er allerede slået an. Der er en god blanding af mindre special- og kædebutikker i gågaden, og langs Madevej er der placeret en række større butikker.

Disse større special- og kædebutikker er i andre byer typisk placeret uden for bymidten med store p-pladser for at lette adgangen til dem. Sådan en

placering er typisk med til at trække handelen væk fra byens centrum. I Aabenraa har man allerede placeret store varehuse langs Madevej, som er med til at trække publikum til byen. Det kan lade sig gøre, bl.a. fordi det er forholdsvis let at ankomme til Aabenraa i bil - og også let at parkere.

Koncentrationen af mange mindre butikker i strøgaden i kombination med de større butikker ved Madevej er en kvalitet, der skal fastholdes. Det har stor betydning, at butikkerne ligger tæt, for tæthed skaber synergi mellem butikkerne på samme måde som i et indkøbscenter.

Kombinationen af små og større butikker med et bredt vareudbud giver også mulighed for at tiltrække et større opland og undgå, at lokale kunder vælger at købe ind i andre byer eller centre. En detailhandelsanalyse, der er udarbejdet som forundersøgelse til udviklingsplanen, viser, at et stort udbud sammen med nærhed til bopæl er den vigtigste årsag til at vælge Aabenraa bymidte som indkøbssted.

MIX-BOXES For at bygge videre på de gode takter i det handelscentrum, der skal være med til at skabe liv i bymidten, skal der være plads til flere store butikker. De såkaldte big-boxes. De kan bl.a. ligge på den østlige side af Madevej/H.P. Hanssens Gade og ved Klimaboulevardens på Cimbriagrunden nord for

Gasværksvej.

Intentionen med handelsområdet er at give mulighed for at etablere big-box-butikker tæt på midtbyens øvrige handel for at kunne opnå en synergi mellem de to handelsområder og tiltrække flere besøgende til bymidten. Området vil danne en zone mellem bymidten og erhvervshavnen.

I traditionelle områder med big-box-butikker er der normalt store arealer mellem butikkerne, hvor der ikke foregår nogen aktivitet. Sådan skal det ikke være i Aabenraa. Ved placering af denne type butikker i bymidten er det nødvendigt, at butikkerne integreres som lokale medspillere. Deres fysik skal tilpasses byens skala og kvalitet. Og de skal både kunne påvirkes og selv påvirke deres omgivelser ved at tillade aktiviteter og ophold på de omkringliggende arealer.

Det kan bl.a. ske ved, at butiksfunktionerne blandes med boliger og erhverv. Gennem en bevidst integration dannes der grundlag for synergieffekter inden for den enkelte bebyggelse. Big-box skal gentænkes som mix-box. Princippet for en mix-box er, at der er parkering i kælderens, butikker i stueplan og oven på er der måske erhvervslokaler, mens der øverst er boliger. Boliger på toppen af big-boxes i bymidten vil blive attraktive med et eftertragtet udsyn over fjord og landskab.

NYT OG GAMMELT - BYGGERI OG BEVARING

FREMTIDENS AABENRAA - FREMTIDENS KØBSTAD

MÅL FOR NYT OG GAMMELT ER:

AT sikre arkitektonisk harmoni mellem nyt og gammelt – nye bygninger og bydele og historiske bygninger og bymiljøer (herunder også evt. havnemiljøer)

AT udarbejde konkrete retningslinjer for nyt byggeri henholdsvis omkring Klimaboulevard, Handels- & Kulturloppet og CampusRamblaen

AT planlægge for fremtidigt byrumsinventar som understøtter ét samlet billede – herunder belysning, bænke, cykelparkering osv.

AT sikre byens skala ved at tillade maksimal højde på 3-6 etager – enkelte steder 7 – afhængig af omkringliggende byggerier

AT udarbejde en plan for bevaring af det historiske bymiljø – et miljø som er en del af oplevelsen uden for åbningstid

HVOR I BYEN:

NYT OG GAMMELT Nyt byggeri i Aabenraa bymidte skal tilpasse sig Aabenraas skala. Det vil sige, at byggehøjderne ikke må overskride de højder, der allerede findes i bymidten. Derfor må der højst bygges op i 3-6 etager, og enkelte steder maksimalt 7 etager. Der skal tages hensyn til konteksten. Nye bygninger skal tilpasse sig det eksisterende og omkringliggende byggeri.

Der skal stilles krav til udformning af facader, så man sikrer, at rytmen i facaderne er i harmoni med de omkringliggende bygninger, hvad enten der planlægges for byggeri i den gamle bydel eller den nye bydel.

For hele Aabenraa kan der med fordel udarbejdes vejledning til ejere af bevaringsværdige bygninger eventuelt med undertitlen: Moderne bolig i gamle huse.

Bymidten opdeles i zoner i forhold til krav til nybyggeri. Der vil være skærpede krav til nybyg og renovering i de historiske gader med henblik på at opretholde den kulturhistoriske værdi som Aabenraa besidder.

Generelt skal byggeri være af høj kvalitet, men der kan være varierede krav til udformning og højder, alt efter hvor i bymidten, man vil bygge. Eksempel på variation er: Slotsgade og Skrænten og eventuelle nye bydele på de bynære havnearealer nord for Kilen.

Der skal i det hele taget være en bevidsthed om, at man skal bygge på én måde i den historiske del af byen, og at man kan bygge på en anden og mere moderne måde, når man bygger i en nyere del af byen.

BEVARENDE LOKALPLANER Der skal altså stilles høje krav, når man bygger i den historiske midtby. Derfor skal der udarbejdes en strategi for at sikre en historisk helhed i bymidten, så man beskytter byens historiske værdier.

For et afgrænset område i bymidten udarbejdes der bevarende lokalplaner, som i detaljeret grad definerer de bærende værdier i den historiske bymidte, og som i udfoldet grad specificerer retningslinjerne for udvikling og ombygning.

En lokal bevaringsplan skal gå hånd i hånd med udviklingen og nye behov. Hvis de historiske huse i bymidten ikke længere kan sælges som private boliger, bør de transformeres til nye formål som f.eks. børnehaver og værksteder for lokale kunstnere.

Den bevarende lokalplan skal bruges som et redskab til at få kortlagt, analyseret og vurderet de kvaliteter, der kendetegner den historiske bymidte. Planen kan med fordel være zoneinddelt og tage højde for både stil, periode, brug og funktion.

Der bør også udarbejdes en vejledning, der giver råd og anbefalinger til, hvordan de enkelte matrikler kan transformeres under hensyn til de arkitektoniske og kulturhistoriske værdier.

NYT LIV I GAMLE HUSE Den bedste måde at holde liv i byens historiske identitet er ved at holde den historiske bymidte levende.

Den historiske bymidte understøtter bredden i boligudbuddet i Aabenraa. Denne bredde kan igen

understøttes med flere alternative bud på boformer i bymidten. De forskellige kvarterer vil kunne rumme flere forskellige boligformer og bygningstypologier og dermed henvende sig til et bredt spektrum af mennesker.

En vision kan være at bringe forstadens kvaliteter ind i byen. Over en længere periode har der generelt i byerne været en udflytning fra bymidten og en enorm vækst i forstæderne i form af villaer og parcelhuse. Det har bl.a. været ønsket om egen have og nærhed til attraktive udearealer og til lys og luft, der har drevet denne udvikling.

Derfor kan nye kvarterer med fordel særligt henvende sig til familier, samtidig med at der skal være botilbud for ældre og studerende. Bebyggelserne skal kombinere forstadens kvaliteter i en tættere og urban sammenhæng med nærheden til bymidten, daginstitutioner, arbejdspladser, byliv og fælles udearealer.

Der skal som led i realiseringsstrategien også udarbejdes konkrete retningslinjer for nyt byggeri omkring Klimaboulevard, CampusRamblaen og Handels- & Kulturloppet.

BYENS UDSTYR Byens udstyr skal understøtte den nye fortælling om Aabenraa. Fremtidens Aabenraa skal med andre ord udtrykke ét samlet billede og ose af kvalitet.

Det sikres ved en designmanual, der fastholder den designmæssige linje, konsekvens og sammenhæng i brugen af belægnings, beplantning, skiltning og udstyr som belysning, bænke og cykelparkering i bymidtens gaderum.

Der eksisterer en designmanual, som er udarbejdet i den tidligere Aabenraa Kommune i 1997. Denne manual bør revideres, så den moderniseres og kommer til at harmonere med visionerne for fremtidens Aabenraa.

*Illustration øverst:
Foto fra en Aabenraas historiske og velbevarede gader, Aabenraa Kommune*

*Illustration nederst:
Visualisering af mulig markedshal, af Team Cobe/SLA i viderebearbejdningen efter konkurrencen*

PROCESSEN BAG

FREMTIDENS AABENRAA - FREMTIDENS KØBSTAD

PROCESSEN: Udviklingsplanen er resultatet af en stram og intens proces, der gik i gang i december 2012 og sluttede med planens endelige vedtagelse i byrådet marts 2014

PROCESSEN BAG UDVIKLINGSPLANEN

Udviklingsplanen er resultatet af en stram og intens proces, der gik i gang i december 2012 og sluttede med planens endelige vedtagelse i byrådet marts 2014.

Forud for processen indgik Aabenraa Kommune et samarbejde med Realdania i sommeren 2012. I løbet af processen har mange borgere og erhvervsdrivende været involveret, og de konkurrerende teams har samarbejdet på kryds og tværs. Der har været seks overordnede faser i processen, nemlig: forundersøgelser, borgerinddragelse, konkurrenceperiode, offentlighedsfase, bearbejdning og politisk vedtagelse.

FORUNDERSØGELSER

Planarbejdet begyndte med, at Aabenraa Kommune undersøgte forholdene inden for fem områder, der skulle skabe overblik over, hvilke styrker og udfordringer der lå til grund for udarbejdelsen af planen.

Oplæggene fokuserede på 4 forskellige perspektiver. Tom Nielsen fra Arkitektskolen Aarhus tegnede et billede af købstædernes udviklingshistorie; Kristian Brandsager fra COWI fremlagde et detailhandelsperspektiv på fremtidens købstad; Henning Dam områdedirektør ved Sydbank ridsede de mange udfordringer op, som bl.a. erhvervslivet står med; Og direktør Finn Jensen fra Sygehus Sønderjylland kom med sine input til, hvad der skal til for at sikre bosætning i kommunen på baggrund af udvidelsen af sygehuset i Aabenraa.

I workshoppen beskæftigede deltagerne sig med tre af nedenstående emner, som de selv valgte sig ind på. Meningen var, at de skulle komme med deres input til konkurrenceprogrammet:

- > Fremtidens boligby
- > Fremtidens erhvervs- og handelsby
- > Fremtidens kultur- og oplevelsesby
- > Fremtidens uddannelsesby
- > Fremtidens købstad

TEMAMØDE III

Temamødet var forbeholdt byens unge og fandt sted på handelsgymnasiet IBC i Aabenraa. 30 elever fra innovationsklassen deltog i workshoppen, der varede en hel undervisningsdag.

Ved at inddrage de unge blev der skabt et bredt billede af, hvordan byens rum benyttes. De gav udtryk for, hvilke steder der er meget besøgte, interessante, kedelige, udfordrede og tilgængelige, og de kom med bud på, hvilke steder eller funktioner der mangler i byen, og hvad kan der undværes.

Workshoppen var delt op i tre faser:

- Byregistrering: Her skulle de ud i felten og observere, sans og opleve byen inden for konkurrenceområdet.
- Tegn og fortæl: Her skulle de arbejde i grupper og opsamle deres indhentede viden på store kort, som de tegnede og skrev på. De beskrev både ud fra et nutids- og et fremtidsperspektiv og pegede bl.a. på fremtidige potentialer.
- Vision: Her skulle de i grupper formulere en vision for Aabenraa Fremtidens Købstad.

KONKURRENCEPERIODE

Konkurrencen blev gennemført som en parallelkonkurrence mellem de tre prækvalificerede teams: Team ADEPT, Team COBE/SLA og Team TRANSFORM.

De tre teams blev valgt blandt 13 meget forskellige og kompetente ansøgninger.

Konkurrenceprogrammet blev vedtaget på byrådsmødet i april, og 15. maj gik de tre teams i gang med opgaven, som skulle afleveres 16. september 2013.

Undervejs blev der afholdt 2 workshops, nemlig 27. maj og 21. juni, hvor de tre teams deltog sammen med bedømmelseskomitéen. Her delte de tre teams deres foreløbige idéer og fik feedback fra dommerne.

Den første workshop blev indledt med en rundvisning i hele konkurrenceområdet i Aabenraa, hvor de tre teams havde lejlighed til at stille spørgsmål til kommunens repræsentanter: udvalgsformand, planchef og projektleder.

Ved begge workshops skulle de tre teams levere hver deres kortfattede præsentation. Præsentationerne på workshop I og II indgik ikke som en del af den endelige bedømmelse, da de var led i de tre teams' arbejdsproces.

Valget af tre vindere betød også, at processen efter parallelkonkurrencen blev lidt anderledes end oprindeligt planlagt. De tre teams fik til opgave at arbejde videre med en række delelementer i deres vinderforslag, og Aabenraa Kommune fik selv opgaven med at samle delprojekterne i en egentlig udviklingsplan.

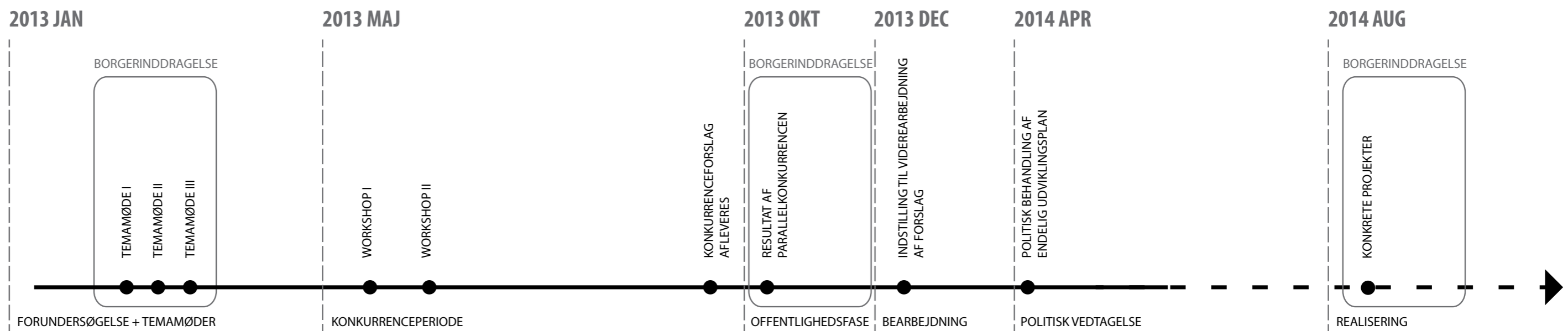
Tidsmæssigt skete der dog ingen ændringer i processen.

OFFENTLIGHEDSFASE

De tre teams forslag til udviklingsplan blev offentliggjort ved et arrangement 10. oktober 2013. De skete samtidig med, at bedømmelseskomitéen skulle afsløre at der blev peget på tre vindere i konkurrencen.

Alle tre forslag til udviklingsplan for Aabenraa blev sendt i offentlig høring fra 10. oktober til 3. november 2013. I perioden 11. oktober til 3. november kunne de besigtiges på Aabenraa Bibliotekernes hovedafdeling i Aabenraa. De var desuden tilgængelige via projektets hjemmeside www.aabenraafremtidenskobstad.dk

De høringssvar, der kom, er indgået i den videre bearbejdning.

De 5 områder var:

- Aabenraas detailhandelspotentialer og tre alternative modeller for detailhandelsstruktur
- Investeringspotentialer og tendenser
- Byens liv, ophold og flow
- Trafik og parkering
- Landskabelige potentialer og udfordringer

BORGERINDDRAGELSE

Borgere, erhvervsdrivende og andre interessenter i Aabenraa har som et led i processen haft rig mulighed for at komme med idéer til, hvordan Aabenraa kan udvikle sig til en moderne købstad.

Det er sket ved 3 temamøder. Temamøde I blev afholdt som et åbent borgermøde, hvor alle kunne deltage. De, der deltog, blev inviteret til at deltage i et såkaldt "bypanel", som skulle arbejde videre på Temamøde II.

Sideløbende med temamøde I og II var der et temamøde III, som var for de unge i byen.

De output, der kom fra temamøderne, blev givet videre til de konkurrerende teams som input til deres kreative proces.

TEMAMØDE I

Mødet fandt sted 27. februar 2013. Over 120 var tilmeldt, og endnu flere mødte frem. Temamødet bestod af en oplægssed og en workshop.

Nogle af de stikord, der blev skrevet og tegnet ned, var (i vilkårlig rækkefølge):

Lille Venedig; Boligmiljøer i enderne af gågaden; Grønt ind i bymidten; Vandet ind til byen; Cafeer ved vandet; Sundt liv; Vend byen mod vandet; Boliger ud til skoven/grønne områder; Sejle fra sin bolig/sejlbådplads; Kulturområde ved Brundlund Slot; Kultur/kunst på gammelt rådhus; Rock i havnen; Lokale specialiteter; Partyskib i fjorden og meget mere.

TEMAMØDE II

Mødet fandt sted 7. marts 2013. Her deltog bypanelet bestående af ca. 60 personer.

Bypanelets diskussioner tog udgangspunkt i et oplæg, der bl.a. præsenterede nogle af pointerne og resultaterne fra de forundersøgelser, der på det tidspunkt var i gang.

Diskussionerne gik på, hvad der konkret var af muligheder og ønsker for Aabenraa som Fremtidens Købstad set i forhold til 5 temaer:

- > Funktion og handelsliv
- > Bygninger og boliger
- > Infrastruktur
- > Rum og forbindelser
- > Landskab og klima

Bypanelets output gik også videre til de konkurrerende teams som input til deres kreative proces.

De unges bud på fremtidige projekter i byen var både kreative, visionære og helhedsorienterede. Mange var desuden både funktions- og stedbestemte.

De drømte bl.a. om at få

- en større busstation med vente- og informationsrum - gerne med et ungemiljø
- aktiviteter ved multibanen hele året med inddragelse af nabo-p-pladsen til en park med plads til både små og store børn
- omdannet området omkring den nordlige del af gågaden med de tomme butikker til et ungeområde med barer, diskoteker, natklubber, caféer og butikker henvendt til unge

I det hele taget var der ønsker om flere ungeaktiviteter som netcafé, elektronisk legeplads, mødesteder og udendørs træningsaktiviteter som fitnessredskaber og steder, hvor man kan stå på skateboard, bålsteder, legepladser, cykelbåde på søen, et cykelstativ ved Rådhuspladsen og en betonmur til graffiti, så der hele tiden kan laves ny kunst.

De unge fra innovationsklassen er generelt begejstrede over IBC's beliggenhed, og at uddannelsesstederne ligger tæt på hinanden.

De ønsker dog at udnytte potentialet bedre ved at skabe et attraktivt studiemiljø bl.a. med fokus på bedre parkeringsmuligheder og fodgængerovergange.

WORKSHOP I: En præsentation af holdet, dets motivation for at deltage samt en beskrivelse af, hvad holdet forbandt med begrebet 'Fremtidens Købstads' centrale udfordringer og handlepotentialer, samt hvordan man ville arbejde med de generelle problemstillinger i forhold til Aabenraas særegne egenskaber.

Præsentationen skulle også indeholde 3 centrale spørgsmål, som skulle danne grundlag for den efterfølgende workshop.

WORKSHOP II: En præsentation af det første, samlede forslag herunder bud på vision, strategisk udviklingsplan for Aabenraa samt de overordnede principper bag 2 øjeblikbilleder for årene 2018 og 2035.

AFLEVERING OG BEDØMMELSE

Da de tre teams havde afleveret deres forslag, gik dommerne i gang med deres arbejde med at bedømme de indkomne forslag og finde frem til et resultat af konkurrencen.

Bedømmelseskomiteen traf det utraditionelle valg at kåre alle tre teams som vindere af konkurrencen. Det stod klart for bedømmelseskomitéen, at hvis man skulle vælge én vinder, ville det betyde for mange fravalg af gode ideer i de to andres forslag.

De tre vindere blev altså begrundet i tilvalg af gode ideer hos hver af de tre teams, der tilsammen kunne komme til at udgøre den bedste og mest fremtids-sikrede udviklingsplan for Aabenraa.

VIDEREARBEJDNING Som vindere af konkurrencen vandt de tre teams hver især en opgave. Opgaven var at forædle udvalgte dele af deres vinderprojekt. Disse delelementer ligger sammen med øvrigt baggrundsmateriale til grund for den endelige udviklingsplan for Aabenraa.

Aabenraa Kommune og Realdania fandt i fællesskab frem til de hovedgreb, strategier og konkrete projekter i vinderforslagene, som de tre teams skulle arbejde videre med.

Sammen danner de et katalog af detaljerede og realiserbare delprojekter som bilag til den endelige udviklingsplan for Aabenraa.

POLITISK VEDTAGELSE

Udviklingsplanen kom til politisk behandling i Vækst- og Udviklingsudvalget i marts 2014 og til endelig vedtagelse i Aabenraa Byråd i april 2014.

PLANEN BLEV VEDTAGET I BYRÅDET DEN 30. APRIL 2014

FREMTIDENS AABENRAA - FREMTIDENS KØBSTAD

EN STOR TAK TIL TIL ALLE DER HAR BIDRAGET UNDERVEJS

IKKE MINDST BORGERE OG
ERHVERVSDRIVENDE I AABENRAA
SOM HAR DELTAGET
KONSTRUKTIVT I DEBATTER OG
WORKSHOPS UNDERVEJS.

- DER ER KOMMET MANGE GODE
INPUTS UNDERVEJS!

DEM DER HAR BIDRAGET TIL VISIONSPROCESSEN:

REALDANIA

Direktør for Realdania, Hans Peter Svendler
Programchef ved Realdania, Astrid Bruus Thomsen

BYRÅDET I AABENRAA KOMMUNE 2010-2013

BYRÅDET I AABENRAA KOMMUNE 2014-2017

DOMMERKOMITÉ VED ARKITEKTKONKURRENCEN

Programchef ved Realdania Astrid Bruus Thomsen
Fagdommer udpeget af Akademisk Arkitektforening Arkitekt MAA Helle Juul
Fagdommer udpeget af Akademisk Arkitektforening Arkitekt MAA Boris Brorman Jensen
Afdelingschef for Kultur, Plan & Fritid (Aabenraa Kommune) Bo Riis Duun
Byrådsmedlem (Aabenraa Kommune) Thomas Andresen
Byrådsmedlem (Aabenraa Kommune) Jan Riber Jakobsen
Byrådsmedlem (Aabenraa Kommune) Povl Kylling Petersen

VINDERE I ARKITEKTKONKURRENCEN

TEAM ADEPT

ADEPT
Atkins
Topotek1
Thomas Fabian Delman (Kollision)
Svante Lindeburg (Kontrapunkts Strategiafdeling)
Jens Kvorning (Professor Kunstakademiets Arkitektskole)
Kjell Nielsson (Parker og Urbane landskaber, Skov og Landskab, LIFE)
Arne Nielsen (Specialist i detailhandelskoncepter)
Evald Møller (Danbolig Aabenraa)

TEAM COBE/SLA

COBE
SLA
Dansk Bygningsarv
Via Trafik Rådgivning
Henrik Persson (fremtidforsker)

TEAM TRANSFORM

TRANSFORM
Gehl Architects
Kragh & Berglund
Niras
Norsk institutt for kulturminneforskning

STYREGRUPPE UNDER VISIONSPROCESSEN

Programchef ved Realdania Astrid Bruus Thomsen
Kommunaldirektør (Aabenraa Kommune) Niels Johannesen
Afdelingschef for Kultur, Plan & Fritid (Aabenraa Kommune) Bo Riis Duun

BYGHERRERÅDGIVER - DEC. 2012 TIL NOV. 2013

Projektchef Rasmus Cassøe, Bascon A/S
Afdelingschef Trine Skammelsen, Bascon A/S

PROJEKTGRUPPE AABENRAA KOMMUNE

Adskillige medarbejdere på tværs af fagligheder og
forvaltninger har bidraget til processen

PROJEKTLEDER AABENRAA KOMMUNE

Projektkoordinator Aabenraa Midtby, Anette Kold

WWW.AABENRAAFREMTIDENSKØBSTAD.DK

DET ER DER KOMMET UD AF VISIONSPROCESSEN:

UDVIKLINGSPLAN FOR FREMTIDENS AABENRAA
- FREMTIDENS KØBSTAD I 2035

PROJEKTKATALOG FOR FREMTIDENS AABENRAA
- FREMTIDENS KØBSTAD I 2035

(Udarbejdes efter vedtagelse af Budget 2015-2018)

Dokumenter bag Udviklingsplanen:

'Aabenraa Fremtidens Købstad - Landskabet i byen'
Viderebearbejdning af team ADEPT
'Fremtidens Købstad Aabenraa - Et styrket hjerte i bymidten'
Viderebearbejdning af team COBE/SLA
'Aabenraa Fremtidens Købstad'
Viderebearbejdning af team TRANSFORM

Anbefalinger til viderebearbejdning, november 2013

Dommerbetænkning, oktober 2013

Konkurrenceforslag Adept
Konkurrenceforslag Transform
Konkurrenceforslag Cobe/SLA

Konkurrenceprogram, april 2013
(Konkurrenceperiode maj 2013 - september 2013)

Forundersøgelser til konkurrencen:

1. Aabenraas detailhandelspotentialer og tre alternative modeller for detailhandelsstruktur
2. Investeringspotentialer og tendenser
3. Byens liv, ophold og flow
4. Trafik og parkering
5. Landskabelige potentialer og udfordringer

Forundersøgelserne er udført i februar og marts 2013.

Forundersøgelserne er udarbejdet med bidrag fra bl.a.
BASCON A/S
Kristian Bransager (COWI)
Niels Parmo Christensen (Nybolig Erhverv)
Marina Berger Jensen (KU-LIFE)

Øvrigt baggrundsmateriale:

Ansøgning fra Aabenraa Kommune til Realdania, 2012
Vækstplan 2018, Aabenraa Kommune
Planstrategi 2012-2024, Aabenraa Kommune

UDGIVER

Aabenraa Kommune

REDAKTION OG LAYOUT

Anette Kold, Kultur, Plan & Fritid, Aabenraa Kommune
Rie Nielsen, Kommunikation, Aabenraa Kommune

ILLUSTRATIONER

Kreditering fremgår af de enkelte opslag. Såfremt fotos, illustrationer eller
diagrammer ikke er krediteret korrekt har dette ikke været tilsigtet.

DENNE SIDE, FORSIDE OG BAGSIDE

Foto af Lasse Hyldager

ÅRSTAL

Vedttaget i byrådet april 2014, trykt i maj 2014

TRYK

Mohrdieck Tryk, Aabenraa

OPLAG

1000

Fra ét byråd til de næste...

"Et samlet byråd står bag udviklingsplanen Fremtidens Aabenraa. Det er Venstres håb, at også fremtidige byråd vil stå sammen om realiseringen og følge op på planen fra ide til virkelighed."

Thomas Andresen, Venstre

"Så er fremtiden lagt! - I en spændende og involverende proces er grundlaget for Fremtidens Aabenraa nu lagt. En proces, som vil løbe over mere end to årtier og involvere mange kommende byråd. Jeg håber, de kommende byråd vil fortsætte arbejdet med udviklingsplanens realisering med samme tilfredshed og stolthed, som det nuværende byråd har godkendt planen."

Povl Kylling Petersen, Socialdemokraterne

"Vi vil fremtidssikre byen og kommunen. Vi ønsker, at havnen skal være en integreret del af byen, og at byen skal vende fronten mod havnen."

Ejler Schütt, Dansk Folkeparti

"Med "Fremtidens købstad" foreligger en plan, der skal føre til en bæredygtig udvikling af Aabenraa by til gavn for hele kommunen. Gennem visionær planlægning og inddragelse af borgere, foreninger og erhvervsliv skal vi i fælleskab i de kommende 20 år udnytte Aabenraas fordele, herunder den centrale beliggenhed i Sønderjylland og nærheden til strand og skov."

Erwin Andresen, Slesvigsk Parti

"Livet tilbage til byen - for alle."

Gert Nordklitgaard, Enhedslisten

"Planen er et godt pejlemærke fremad. Nogle grinede, da vi valgte de tre vindere. Men alle kan se nu, at det var det rigtige valg. Der er kommet en sammenhæng i planen med de tre hovedgreb, som er lykkedes rigtig godt. Og det er vigtigt, at det nye og kommende byråd føler ejerskab til planen og prøver at finde samarbejdspartnere, der kan være med til at løfte opgaven med at realisere den. Fremtidens Købstad er en generationskontrakt for udviklingen af købstaden Aabenraa"

Jan Riber Jakobsen, Det Konservative Folkeparti

"Byen skal vende ansigtet til fjorden. By og havn skal leve sammen."

Michael Christensen, SF

